

ürün

SOSYALİST DERGİ

nisan 10
1975

• DİSK'in
8 yılı

• Yunanistan

- ÜÇÜNCÜ YUNAN «UYGARLIĞI»NDAN
İÇ SAVAŞA II-

• Kadın ve
Sosyalizm

İÇİNDEKİLER

HABER - YORUM - İNCELEME

Tarih İçinde Türkiye İşçi Sınıfı Hareketi ve DİSK'in Sekiz Yılı Ural ATEŞER	4
Yunanistan — 3 .yunan «uygarlığı» ndan iç savaşa II — Mehmet ÇALIŞKAN	32

ÇEVİRİLER

Sosyalizm ve Kadın Elmas TATAROVA	57
--	----

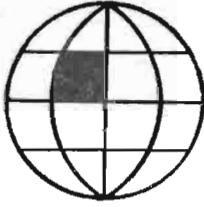
Sahibi : Ural ATEŞER ● Yazı İşleri Müdürü : Selçuk UZUN ● Yönetim Yeri :
Divanyolu, Klodfarer Cad. No: 38/2, İSTANBUL ● Yazışma ve Havale Adresi :
P.K. 41 Sirkeci/İSTANBUL ● Genel Dağıtım : DER-DA, Cağaloğlu Yokuşu,
Kemaliye Han, No: 4/14, İSTANBUL ● Ankara Dağıtımı : ANKARA DAĞITIM,
Bayındır Sokak 38/3 Kızılay/ANKARA ● Abone Şartları : Yıllık 100, Altı Ay-
lık 50 Lira. Dış Ülkeler için iki katıdır ● Dizgi - Tertip : BAŞARAN MATBAASI
● Baskı : ARZU MATBAASI ● Kapak Baskı : EVREN OFSET

ürün yayınları

Birinci sayımızda, kitap yayını hazırlıklarımızdan söz etmiştik. Uzun bir çalışma sonunda hazırladığımız, kitap yayını programının uygulamasına bu ay başlıyoruz. Beş ana diziden oluşacak olan **ÜRÜN YAYINLARI**'nın, yayın programı şöyle olacak : 1 — **TÜRKİYE DİZİSİ**, 2 — **TEMEL ESERLER DİZİSİ**, 3 — **SOSYALİST SİSTEM DİZİSİ**, 4 — **GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER DİZİSİ**, 5 — **KAPİTALİST-EMPERYALİST SİSTEM DİZİSİ**.

ÜRÜN YAYINLARI, yayın programını uygularken; işçi sınıfı biliminin aktarılması ve Türkiye toplumunun araştırılması çabasına, yapıcı katkılarda bulunmayı hedef almaktadır.

ABD'nin, Türkiye'ye yaptığı her türlü silah yardımının kesilmesi; yardımın kesilme kararından hemen önce, ABD'nin izini ile, İtalya'da imal edilen ABD savaş uçaklarının Türkiye'ye verilmesi; sermayenin yeni fakat akıllı sözcüsünün, son Avrupa turu sırasında, NATO Genel Sekreterinin «uyarıları» ve Alman askeri yardımının başlaması; Türkiye savaş sanayisinin kuruluş çabalarının atılması ve işçi sendikalarının da bu girişime alet olmaları; bütün bunlar, kapitalist - emperyalist sistem içinde yer alan Türkiye açısından, gözden kaçırılmaması gereken olgulardır.

Türkiye - Emperyalizm ilişkisini, Türkiye - ABD ilişkisine indirgemekten kurtulunmalıdır artık. Sıraladığımız olgular da göstermektedir ki; ABD'nin, Türkiye'ye askeri yardımı kesmesi olayı, Türkiye'yi kapitalist - emperyalist sistemden koparmamaktadır. Sermayenin sözcüleri, çözümü, yine kapitalist - emperyalist sistem içinde aramaktadırlar. Ve bu çözüm arayışta gösterilen gerekçeler; kapitalist - emperyalist sistemin, saldırganlık paktı olan NATO'nun güçlendirilmesi adına olmaktadır.

Gelişmenin bu noktasında Türkiye sosyalistleri, artık, anlamalıdır ki; emperyalizmin iktisadi sistemi olan kapitalizme karşı olunmadan, anti - emperyalist olmak mümkün değildir. Emperyalizm bir sistemdir: Türkiye'nin de içinde yer aldığı, kapitalist - emperyalist sistem.

Şunu tekrar noktalamakta yarar var kanısındayız: Türkiye - emperyalizm ilişkisini, Türkiye - ABD ilişkisine indirgemek artık, en azından safi olur.

Emperyalizme karşı mücadele, sosyalizm için mücadeleden soyutlanamaz.

ürün

haber yorum inceleme

tarih içinde
türkiye işçi sınıfı
hareketi ve
DİSK'in sekiz yılı

Ural ATEŞER

15 Ocak 1967'de, 17 sendika, ortak bir bildiri yayımlayarak; Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun kurulmasına karar verildiğini açıkladılar. Bank-İş, İstanbul Basın-İş, Ankara Basın-İş, Gıda-İş, Deniz-İş, İstanbul Maden-İş, Zoguldak Maden-İş, Lastik-İş, Kimya-İş, Petkim-İş, Pancar-İş, Tekstil-İş, Türkiye Genel-İş, Toprak Su, Türkiye Taşıt-İş, İstanbul Yapı-İş ve Ankara Yapı-İş sendikalarının imzaladığı ortak bildiriye, şöyle denilmektedir :

«Türk-İş Konfederasyonu bir işçi örgütü olmaktan çıkmıştır.

Türk-İş, Amerikan hükümetinin para yardımı ile ayakta durmaktadır.

Türk-İş, işçi haklarını ayaklar altına almıştır.

Türk-İş, partilerüstü politika diyerek, işçi davalarını savaştırmıştır.

.....

Bütün bunlar ve Türk-İş'in bağımlı duruma gelmesi, bu örgütün içinde kalarak düzeltilmesini, doğru yola getirilmesini imkânsızlaştırmıştır.»

Bu bildiri-den bir ay kadar sonra, 12 Şubat 1967'de; Maden-İş, Lastik-İş, Basın-İş ve Gıda-İş Sendikalarının ortak olarak yaptıkları kongrede, DİSK'i kurma kararı, toplantıya katılan çok sayıda işçinin büyük tezahüratı arasında kabul edilmiştir. Kurulduğu sırada, 100 bine yakın işçiyi temsil etme durumunda olan DİSK'in, kurucularından Kemal Türkler; ANT Dergisi'nin sorularını cevap-larken şöyle demektedir :

«Türk-İş, öteden beri, tutucu ve çıkarıcı olmayan, ilerici, devrimci, bilinçli sendikacıların yönetimindeki kuruluşlara cephe almıştır.

Türk-İş'ten geçici çıkarma kararı, bizim için, gerçek işçi sendikası olduğumuzun gazilik beratıdır.

DİSK'in amacı, işçi sınıfının memleket yönetimine ağırlığını koymasını sağlamak, kula kulluğu sona erdirmek, sosyal adalet içinde yaşamının ilk koşullarını yerine getirmektedir.

Türk-İş'in partilerüstü politikası, iktidara gelen partilere tü-müyle uyduluktan başka birşey değildir. Biz işçi sınıfının çıkar-larına en uygun programı savunan, meclis içi ve dışı çalışmaları ve tutumlarıyla bu programa bağlı kaldıklarını gösteren partiyi tutacağız.

DİSK'in kuruluş hazırlıklarını, aslında işçilerimiz, bilinçli üye-lerimiz istemişlerdir. Sendikamız Genel Yönetim Kurulunda, bir buçuk yıl önce, Türk-İş'ten ayrılarak yeni bir konfederasyon kur-ma görevi yöneticilere verilmiştir.

.....» (1)

BÖLÜM — I

TÜRKİYE İŞÇİ SINIFININ ÖRGÜTLENMESİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

Günümüzdeki sendikacı kuşağın geldiği 1946-1947 yılına va-rıncaya kadar, Türkiye işçi sınıfı hareketi, çok ağır şartlar altında mücadele vererek gelişmiştir.

1839 yılında ilan edilen «Tanzimat Fermanı» ile birlikte; «dö-nüşüm» içine giren Osmanlı hakim sınıflarının batıya açılmaları da hızlanmıştır. Bu sırada, İngiltere ile ilk ticaret anlaşması imzalan-mış ve İngiliz mallarının, Osmanlı pazarına serbestçe girmeleri sağ-lanmıştır. Bu dönemde, Osmanlı topraklarında; İngiliz, Fransız ve Alman sermayesinin hakimiyeti gittikçe pekişmektedir. Osmanlı ha-kim sınıflarının «dönüşümünde», batı üst-yapı kurumlarının taşın-ması ve batı iktisadi sisteminin yerleştirilme çalışması tayin edici etmenler olmaktadır. Bunun yanında, batıyla geliştirilen bu itti-

(1) ANT, 14 Şubat 1967, sayı: 7

fak; Osmanlı hakim sınıf ve tabakalarının yönelişleriyle de uygun düşmektedir. Ülke hakim sınıfları ve devleti oluşturan güçler —sivir-asker bürokratlar— ve aydınlar, iktisadi ve ideolojik alanda da Batı'dan yanadırlar.

11 }
0,1 }
Batı sermayesiyle ilişkilerin geliştiği bu dönemde; işçilerin örgütlenmelerine karşı, dönüşüm yönelişinin gerektirdiği, baskı tedbirleri de sistemli bir şekilde uygulanmaya başlandı: Batı sermayesiyle işbirliğine geçişte, işçilerin her türlü mücadelelerini engellemek için; batı sermayesinin bu konudaki istekleri yerine getirildi ve 1845'de «polis Nizamnamesi» çıkarılarak, «amele ve işçi takımının cemiyet kurlmaları önlenmeli, ihtilal girişimleri bastırılmalıdır.» denilerek bu görev, polise verildi. (2)

Böylece, daha doğuş halindeki işçi sınıfı, ağır baskılar altında tutulmaktadır. Bu baskı ortamı içinde, Osmanlı topraklarında fabrikalar çoğalmakta ve yeni işletmeler açılmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak ta, işçilerin sayısı hızla artarken, her türlü örgütlenmeden yoksun olan işçiler çok kötü çalışma ve yaşama şartlarında, amansızca sömürülmekteydi. 1871'e gelindiğinde, ilk işçi örgütü olan «AMELE PERVER CEMİYETİ»nin kurulduğunu görüyoruz. (Bu ilk işçi örgütü, kendi döneminin Avrupa'daki örneklerinden çok uzaktır). Ve bunu takip eden yıllarda, Türkiye işçi sınıfının ilk grevi —Tersane İşçileri Grevi— (1872) ve çeşitli işkollarındaki yoğun grevler ortaya çıkmaya başlıyor. Bu ilk işçi direnişleri; en sert biçimde bastırılmaya çalışılıyor. Bu ara, «AMELE PERVER CEMİYETİ», 1845 tarihli polis nizamnamesinin 12. maddesine dayanılarak kapatıldı.

Birinci Meşrutiyet ve

Yayılan İşçi Hareketleri

Osmanlı topraklarında batılı tekellerin rekabeti kızışırken; toplumdaki çözülüş, sınıfsal «dönüşümün» yeni kurumlara olan ihtiyacı ve devletin içine düştüğü çıkmaz, üst-yapıda değişiklikleri gerektiriyordu. Bu ortamda, I. Meşrutiyet ilan edildi. Bir meclis kuruldu. İlan edilen anayasada, milletvekili olabilmek için; «ücretle çalışmamış olmak, emeğini bir başkasına satmamış olmak» şartı vardı(3). Meşrutiyetin amacı; şer'i devletten meşruti idareye geçmek, Batı ile işbirliğini geliştirmek ve Batı üst-yapı kurumlarını taşımaktı.

Birinci Meşrutiyetin ömrü uzun olmadı ve Türkiye tarihindeki

(2) Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi, cilt: I. Vardiya yayımları, 1975, İstanbul.

(3) Aynı Eser.

ilk seçimlerden hemen sonra, 1877'de, padişah (Abdülhamit) meclisi feshetti. Batılılar ise, Abdülhamit'in istibdat yönetimini eleştirmekle beraber, sürekli olarak desteklemiştir. Lord Salisbury'nin «Osmanlı İmparatorluğunun yerine geçecek bir devleti yaratmadan, onun aynen devam etmesinde bizler için büyük yararlar vardır» (*) sözleri, bunun gerekçesini yeterince açıklamaktadır.

Bu dönemde, işçilerin geniş direnişlerine rastlamaktayız. Tersane işçilerinin, demiryolu işçilerinin, terzilerin, duvarcılarının, ayakka-bıcıların, nakliyat işçilerinin, mağaza işçilerinin grev hareketleri yoğunlaşmakta ve işçilerin direnişleri karşısında sert tedbirler alınmakta ve sürgüne gönderilenler de olmaktadır.

İki Meşrutiyet arasında, işçi sınıfı, koyu bir baskı dönemi yaşamıştır. Bu dönemdeki baskının bir önemli yansıması da; «Baticı» aydınlarla, şer'i devlet arasındaki —günümüze kadar gelen— «ile-ricilik-gericilik» kavgası olmuştur.

İki Meşrutiyet Arasında Yeni Siyasi ve Mesleki Örgütlenmeler

Osmanlı hakim sınıflarının içine girdiği, hızlı «dönüşüm» ve **ilkel birikim** adına, giderek yoğunlaşan baskı; işçilerin dayanışmalarını da artırıyor ve yeni işçi örgütlenmeleri ortaya çıkıyordu.

İkinci Meşrutiyete kadar olan yoğun baskı döneminde ortaya çıkan işçi örgütlenmeleri şunlardır :

- **Osmanlı Amele Cemiyeti (1895)** : Aydınların kurduğu bu örgüt, yurtdışındaki siyasi gruplaşmalarla ilişkidir. Tophane Fabrikasında çalışan işçilerin de katılımıyla, örgüt etkinleşiyor. Örgüt, işçilerin ekonomik problemleriyle iligleniyor ve halkı, baskıya karşı direnmeye çağırıyor. Artan baskılar sonucu, örgüt kurucularından bir kısmı Paris'e kaçmak zorunda kalıyor. Bu örgütle ilişki kurmuş olan bir çok işçi de tutuklanıyor, işkence görüyor, sürülüyor.
- **Selameti Umumiye Kulübü (1906-1907)** : Kurucuları arasında, Hereke Fabrikası Ser Makinisti Rıza beyin de bulunduğu kulüp, sonraları, «Osmanlı Demokrat Fırkası» adıyla çalıştı.

İki Meşrutiyet arasında, batı sermayesi, Osmanlı ekonomisinin

(*) Osmanlıların Yarı-Sömürge oluşu, Tevfik Çavdar, Ant yayınları.

deki yerini etkinleştirmişti. Batı sermayesinin işbirliğine geçtiği, «dönüşüm» içindeki Osmanlı hakim sınıf ve tabakaları, bu dönemde, kitlelerin de göreceli desteğini kazanarak, iktidar alternatifi durumuna gelmişti. Bu alternatifin sözcülüğünü ise, «Batı»nın iktisadi sistemini ve ideolojisini tamamen benimsemiş olan, «Baticı» Osmanlı aydınları ve sivil-asker bürokrat tabakalar yapmakta idi. Bu sıradaki aydın-bürokrat örgütlenmeleri, iki ana grupta merkezleşmekteydi: bunlardan biri, 1892 yılında kurulan ve «Baticı» asker bürokratların oluşturduğu «İttihat ve Terakki Cemiyeti»dir. Diğeri ise, yurt dışında olan «Baticı» aydınların toparlandığı, Prens Sabahattin tarafından 1902'de kurulan, «Teşebbüsü Şahsi ve Ademi Merkeziyeti İdari Cemiyeti»dir. Bu örgütlerin konumuz açısından diğer bir önemi de, günümüzde hakim burjuva ideolojisi olarak karşımıza çıkan «Kemalizme» ideolojik kaynaklık etmiş olmalarıdır.

II. Meşrutiyet ve Tatili Eşgal Kanunu

24 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet ilan edildi. İttihat ve Terakki iktidar oldu. İstibdat dönemindeki geniş işçi ve halk hareketleri de, İttihat ve Terakki'nin iktidar olmasında etken olmuştur. Anayasanın yeniden yürürlüğe girmesi ile, işçilere dernek kurma hakkı tanındı. İşçiler bu kısmi özgürlük ortamında, örgütlenmeye başladılar. Dernek kurma hakkının tanınması ile, ilk sendikalar oluşmaya başladı. Ve Bağdat'tan Trakya'ya, ülkeyi bir grev dalgası kapladı. İşçi hareketleri kısa zamanda, İttihat ve Terakki iktidarına karşı olmaya başladı. İttihat ve Terakki iktidarı, iktidar olurken desteğine gerek duyduğu işçi hareketleri karşısında, kısa zamanda tavır değiştirdi. Nitekim, Alman sermayedarlarının da isteği üzerine; Adliye Vekaletinde danışmanlık yapan Alman Kont OSTROG tarafından hazırlanan «Tatili Eşgal Kanunu», grev ve sendika kurma özgürlüğünü kısıtlayan ilk yasa olarak çıkarıldı. (25 Eylül 1908)

II. Meşrutiyetten, I. dünya savaşına kadar geçen dönemde, grevleri yasaklayan Tatili Eşgal Kanununun yürürlükte olmasına rağmen, grevler sürdü. 31 Mart 1909'da da örgütlü işçilerin ve esnafın, Alman sermayedarlarına ve İttihat ve Terakki Parti'sine karşı oluşturdukları hareketler, Selanik'ten gelen Hareket Ordusu tarafından, kanlı bir şekilde bastırıldı. Sıkıyönetim ilan edildi. Sıkıyönetime rağmen yayılan grev hareketleri çok sert tedbirlerle bastırılmak istendi. Bu ara, 1910'da «Osmanlı Sosyalist Fırkası»nın kurulduğunu ve kısa zaman sonra kapatıldığını görüyoruz. Ertesi yıl yurt dışında, Paris'te, «Osmanlı Sosyalist Fırkası» adında bir parti kuruldu. 1912 yılında ise, 1910 yılında kapatılan «Osmanlı Sosyalist Fırkası»nın tekrar açılmasına izin verilmedi. Bu parti gi-

rişimleri, genel hatlarıyla, «aydın kulüpleri» çizgisini pek aşamamıştır. Bunda, Osmanlı toplumunda henüz «yeni bir sınıf» olan işçi sınıfının, sübjektif yapısının da etkisi vardır.

Bu dönemde damgasını vuran özellik; Osmanlı hakim sınıf ve tabakalarının «dönüşümünün» hızlandırılması ve «burjuva devlet sistemine yöneliş» adına, işçi sınıfına koyu bir baskı rejiminin uygulanmasıdır. «Kendiliğinden» gelişen işçi hareketleri en sert, bazen de kanlı bir biçimde bastırılmıştır.

Birinci Dünya Savaşı yaklaştıkça, İttihat ve Terakki yönetimindeki Osmanlıların, Alman sermayesi ile işbirliği de pekişmekteydi. Aslında o dönemde, Alman, İngiliz ve Fransız sermayesinin çetin rekabeti söz konusu idi. Osmanlıdaki «azınlık» zenginleriyle işbirliğine geçen İngiliz ve Fransız sermayesine karşılık; Alman sermayesi, «Türk» olanlarla işbirliğini seçmişti. Böylece, İttihat ve Terakki'nin «geleneksel» Almancılığının ve Osmanlıların Almanya safında savaşa girmelerinin tarihi nedeni olmuştur.

Savaşa gelenen günlerde, Osmanlı-Alman işbirliği en gelişmiş noktasına ulaşırken, ülkede tüm muhalif seslerin susturulması yoluna gidilmiştir. Bu ortamda, savaş yüzünden azalan Alman iş gücü potansiyelini takviye için, binlerce işçi Almanya'ya çalışmaya gönderildi. (5)

Sonunda, 1914 yılında Osmanlılar Almanya safında savaşa girdi. «Birinci Dünya Paylaşım Savaşı» da dediğimiz savaş süresince yüzbinlerce emekçi telef oldu. Savaş boyunca ülkede sıkıyönetim hüküm sürdü. Osmanlılar savaştan yenik çıktılar. Ülke işgal edildi. Savaş sonunda dünya konjonktüründeki önemli yenilik ise; savaşa çarlık olarak giren Rusya, savaştan çıkarken, artık sosyalist bir ülkedir.

Dünya Savaşı sonrası ve Kurtuluş Savaşı

Savaşın son yıllarına doğru ve savaştan sonra, sosyalistlerin ve işçilerin yeniden hareketlendikleri görülüyor. İşçilerin siyasi örgütlere ilgisi artıyor. İşgal altındaki ülkede süren işçi örgütlenmeleri ve grev hareketleri politize olmaktadır. Sosyalistlerin işçi hareketleri ile bağ kurma çabaları da gelişmektedir.

Kurtuluş savaşı öncesi ve savaş süresince işçi hareketlerini şöyle sıralayabiliriz : (6)

(5) Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi, cilt: I. Vardiya yayımları, 1975, İstanbul.

(6) Aynı eser.

- 1919'da genel seçimler yapılıyor. İşçiler sol siyasi örgütlere ilgi gösteriyorlar ve Anadolu'daki hareketi destekliyorlar. Kasımpaşa'daki işçiler, Tranvay işçileri, Deniz işçileri, marangoz işçileri, işgal kuvvetlerine karşı gizli örgütler kurdular. Yabancı sermayeli işyerlerinde grevler var. İzmir'in işgalini protesto etmek için düzenlenen mitinge çok sayıda işçi de katıldı.
- 1920 : Rum ve Fransız gazetelerinde çalışan işçiler, tünel işçileri, İstanbul tranvay işçileri, Kazlıçeşme deri-debağ işçileri, tersane işçileri, deniz işçileri, maden kömürü işçileri, şark demiryolu işçileri grevdeler.
- 1921 : 1 Mayıs İşçi Bayramı çok canlı bir biçimde kutlandı. Bu kutlama, işgal kuvvetlerine karşı bir gösteri niteliğindedir. Aynı yıl içinde, Fransızlara ait bir işyerinde çalışan işçiler ve Eskişehir demiryolu işçileri grev yaptılar.
- 1922 : İşçileri tek bir örgütte toplamak için «İşçi Teşkilâtları Tevhit Konferansı» düzenlendi. «Türkiye İşçi Derneği» kuruldu. Bu kuruluş ta, işçi örgütleri arasında birlik sağlamayı amaçlıyordu. Zeytinburnu mebusu Numan Usta, bu dönemde işçileri birleştirme çalışmalarında görev aldı. İzmir'de toplanacak olan İktisat Kongresi için, bağımsız işçi örgütleri, Türkiye işçi sınıfının isteklerini çeşitli bildirimlerle açıkladılar. Kongreye, Ankara hükümetinin kurdurttuğu, «İstanbul Amele Birliği»nin temsilcilerinin katılmalarına karşı çıktı.
- 1923 : İzmir İktisat Kongresine; üyeleri, İngiliz sosyal siyasetçisi Mac Donald tarafından eğitilen ve Ankara hükümeti tarafından kurulan, «İstanbul Amele Birliği», işçileri temsilen katılıyor. Atatürk kongreye katılacak İstanbul Amele Birliği yöneticileri için, «büyük bir hissi takdir ile selamlarım» dedi. Birliğin yöneticileri, devrin başbakanı Fethi Okyar'a, derneğin fahri başkanlığını verdiler.
- İzmir İktisat kongresinden sonra, cumhuriyetin ilanından önce; bütün işçileri tek bir örgütte toplamak için çalışmalar yapılıyordu. Sanayi şehirlerinden gelen işçi temsilcileri, birleşmenin şartlarını görüşüyorlar. Bu görüşmelerde öncülüğü, «Türk Mürettibin Cemiyeti» —bugünkü İstanbul merkezli Basın-İş Sendikası— yü-

rütüyordu. Kurulacak merkezi örgütün, 15 bin kadar üyesi olması planlanıyordu. Mersin'de işçiler örgütleniyorlardı. Zonguldak-Ereğli maden işçileri, örgütlenmek için kampanya açıyorlar.

Kurtuluş Savaşı Üzerine

Kurtuluş Savaşını, temel niteliklerini kısaca belirttiğimiz, «dönüşüm içindeki» Osmanlı hakim sınıfları ve «Baticı» Osmanlı aydınlarıyla, «Baticı» asker bürokratlar yönetmiştir. Amaçları «Batı» ile bütünleşmek olan bu güçlerin yürüttüğü savaş; devlet kurma adına silahlı işgale karşı verilmiş ve «Batı» ile, «Batı'nın ekonomik sistemi olan kapitalizmle» bir çelişkisi olmayan «Kurtuluş Savaşı», sonunda emperyalizmle bütünleşmiştir. Kurtuluş savaşının başlangıcında, Türkiye sosyalistlerinden ve işçi örgütlerinden, bir «potansiyel unsur» olarak yararlanılmış; ancak Londra Konferansından hemen önce, **başlangıçta yararlanılan** tüm «sol» unsurlar, temizlenmiştir. (7) Burada, savaşın niteliğinin ve Türkiye hakim sınıf ve tabakalarının yönelişinin açığa çıkması açısından, sosyalistlerin «temizlenmesi» olayına yeniden parmak basmakta yarar vardır. Savaşı yöneten Türkiye hakim sınıf ve tabakaları, bu «temizleme» işlemini üçlü bir planla gerçekleştirmiştir. 1920'de Mustafa Suphi'nin önderliğinde kurulan Türkiye Komünist Partisi'nin, kontrolünde olan Çerkez Ethem Kuvvetleri arkadan vurduruldu. Böylece, gerçek bir halk ordusunun kurulması direnişleri ezildi. Arkasından, Ankara'da legal çalışma yapan «Halk İştirakiyun Partisi» kapatılıp yöneticileri tutaklandı. Halk İştirakiyun Partisi, Türkiye Komünist Partisi ile sıkı ilişki içindeydi. Planın son kısmında ise, Türkiye Komünist Partisi'nin üyeleri, Mustafa Suphi ve arkadaşları, Karadeniz'de boğduruldu. Bütün bunlar, Türkiye sosyalistlerinin, günümüze kadar gelen savaş çizgisinin başlangıcı olmuştur.

Kurtuluş Savaşı Sonrası ve İktisat Kongresi Öncesi Toplumsal Yapıya Bakış

Buraya kadar ana hatlarıyla göstermeye çalıştığımız, Osmanlı toplumundaki işçi sınıfı hareketleri; Türkiye hakim sınıf ve tabakalarının «1923 İzmir İktisat Kongresi» ile, niteliksel olarak yeni bir aşamaya geçecektir. Bu geçişte, Osmanlı hakim sınıf ve tabakalarının doğrudan mirasçısı olan, Cumhuriyet Türkiye'si hakim sınıf ve tabakalarının seçtikleri iktisadi politikanın, elbette ki, büyük etkisi vardır.

(7) Bu konuda detaylı analizler için, bak: ÜRÜN, sayı: 1, 3, 4...

Osmanlı hakim sınıf ve tabakalarının «dönüşimlerini» hızlandırmak ve «ilkel birikim» sağlamak adına; özellikle İttihat ve Terakki yönetimi döneminde vücut bulan «Bonapartist Politika», İzmir İktisat Kongresinde de etkisini gösterecek ve Cumhuriyetten sonra, «devlet eliyle burjuva yetiştirme dönemi» boyunca, zirvesine varacaktır. Yarı-feodal büyük toprak mülkiyetinin, bir askeri yönetim ve baskı aygıtı olan devlet eliyle tepedek yönetilen bir biçimde, kapitalist ekonomik biçimlere «dönüştürülmesi» olarak tanımlayabileceğimiz «Bonapartizm»in, Osmanlı Türkiyesi'ndeki uygulamasının pek başarılı olmadığını söyleyebiliriz. Bundan dolayı da «dönüşüm» olayının, ancak, Cumhuriyet dönemindeki uygulamayla gözömleneceğini göreceğiz.

Osmanlı toplum yapısını miras olarak alacak olan, Türkiye hakim sınıf ve tabakalarının; «dönüşüm» olayında, «Bonapartizm»i nasıl uygulayacaklarını ve bu uygulama içinde, işçi sınıfının mücadelesinin nasıl süreceğini, bundan sonraki bölümlerde incelemeye çalışacağız.

İki Lozan Konferansı ve İzmir İktisat Kongresi

Anadolu hükümetinin, batılılar tarafından ilk olarak, Londra Konferansı (1922) ile tanınmasından sonra; Anadolu hükümetiyle batılılar arasında yapılan ilk Lozan Barış Görüşmeleri 21 Kasım 1922'de başlamış, 4 Şubat 1923'de kesilmiştir. İkinci Lozan görüşmeleri 23 Nisan 1923'de başlamış, 24 Temmuz 1923'de Barış Anlaşmasının İmzalanmasıyla tamamlanmıştır.

İki Lozan Konferansı arasındaki süre, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği açısından çok önemlidir. İlk barış görüşmelerinin kesilmesinin temel nedeni; Anadolu hükümetinin savaş sırasındaki tutum ve yönelişleriyle vermek istedikleri garantinin, «Türkiye'nin gelecekte dünya planında alacağı yer açısından» yeterli olmamasıdır. İki Lozan konferansı arasındaki sürede, Türkiye yöneticileri, seçtikleri iktisadi sistemi ve bölünmekte olan dünyada tutacakları safı belirleyen, İzmir İktisat Kongresini toplamışlardır (17 Şubat 1923). Bu kongre ile, izleyecekleri iktisadi politikanın yönüne ve hedefine açıklık kazandırmışlardır. Böylece, Batı'nın bu konudaki kuşkusunu giderici garantiyi vermişlerdir.

İzmir İktisat Kongresinde İşçi Sınıfının Tavrı

İzmir İktisat Kongresine işçileri temsilen, önceki bölümde sözünü ettüğümüz, Ankara hükümetinin kontrolünde ve bizzat «Milli

Türk Ticaret Birliği» tarafından kurulan, «İstanbul Amele Birliği» temsilcileri katılmışlardır. «Milli Türk Ticaret Birliği» ile aynı binada faaliyet gösteren bu «göstermelik» işçi örgütü; kendi dışındaki işçi örgütlenmesini, işçilerin bağımsız birliğini, çeşitli provokasyonlarla önlemeye çalışmaktadır. «Dönüşüm» içindeki Türkiye hakim sınıf ve tabakaları, henüz cumhuriyet kurulmadan, işçi sınıfının bölme çalışmasını yürütmekte ve **işveren eli ile işçi teşkilâtı kurmanın geleneğini başlatmaktadır.**

«İstanbul Amele Birliği», İzmir İktisat Kongresine götürmek üzere, 21 maddelik bir önerge hazırlamıştır. İşçilerin örgütlenmesini, iktisadi ve siyasi haklarını savunmasını külliyen rapor; hakim sınıfların çıkarlarının korunmasının örneklerini vermektedir. Öneri, patronlarla işbirliğini öngörmekte, tüccarların istekleri paralelinde istekler ileri sürmektedir.

Yukarıda niteliğini belirtmeye çalıştığımız «İstanbul Amele Birliği»nin temsilcileri dışında, Kongreye, «Türk Mürettibin Cemiyeti» ve Zonguldak madencilerinin de katılışı, Amele Birliğinin getirdiği önerilerin dışına taşılmasını sağlamıştır. Ayrıca, sosyalistlerin, yayın organlarıyla, işçi sınıfının acil taleplerini dile getirdiklerini de görüyoruz. Bütün bu etmenlerden dolayı, Kongreden işçi sınıfının talebi diyebileceğimiz sekiz saatlik iş günü ile sendika kurma kararı çıkmıştır. Ne var ki, diğer küçük haklarla birlikte, bu haklarında uygulanma şansı uzun yıllar mümkün olmayacaktır.

İzmir İktisat Kongresinin Sonuçları Üzerine

İzmir İktisat Kongresi, delegelerin ait oldukları çıkar gruplarının ve temsil ettikleri kuruluşların niteliklerinden; ve yönetimin il ve ilçelerden eşrafı, tayin yoluyla delege olarak göndermesinden dolayı; **Hakim Sınıflar Kongresi** niteliğini taşımaktadır. Kongrenin ulaştığı sonuçlar ise, ülkenin iktisadi politikasını çizmesi açısından, şunlar olmaktadır :

- 1) Osmanlıda hakim sınıfların «dönüşümünü» engelleyen kurumların kaldırılması (aşarın kaldırılması, iktisadi hayatı engelleyen Osmanlı kanunlarının değiştirilmesi),
- 2) Kapitalist üretim biçiminin iktisadi kurumlarının teşkili (banka, sigorta, şirketler, teşebbüsler, kredi mekanizması),
- 3) Özel mülkiyetin garanti altına alınması (Devlet arazisini elinde tutan büyük topraklıya, toprağın özel

mülk olarak bırakılması; yani Osmanlı toprak dağılımına dokunulmadan, toprakların özel mülk olarak tanınması),

- 4) Sanayi sermayesi ile banka sermayesinin birliğini sağlayarak, Finans-Kapital'in oluşturulması.
- 5) Yabancı sermaye ile «Türk» olan yerli zenginlerin işbirliği yapması.

Uygulamaya Niteliği

1923 İzmir İktisat kongresiyle, kapitalist sisteme yönelik hakim sınıfların tercihiyle, 1946'lara kadar olan uygulamaların, **İLKEL BİRİKİMİ** oluşturma yönünde olacağı açıktır. Bu dönemde, Türkiye hakim sınıflarının, kapitaliste «dönüşme» süreçlerinin tamamlandığını ve İttihat ve Terakki döneminde başlayan «Bonapartist» uygulamanın, doruğa vardığını göreceğiz.

Karl Marx, kapitalizmde gerekli sermayenin **ilkel birikimi** için, burjuvazinin başvurduğu yolları şöyle özetlemektedir : ⁽⁸⁾

- a) **Sömürge Sistemi** : Amerika, Asya ve Afrika'daki geri halkları soyup soğana çevirerek köleleştirmek.
- b) **Zorla Vergi Toplamak** : Halktan alınan vergilerin önemli bir kısmını, tekeller ve diğer şekillerde kendine maletmek.
- c) **Himayecilik Sistemi** : Devletin, kapitalist sanayinin gelişmesini kolaylaştırması.
- d) **Amansız Bir Sömürü** : İşçi sınıfına her türlü baskıyı uygulayarak; ekonomik ve siyasi örgütlenmesinin engellenmesi.

1923'lerde, hedefi kesin olarak tayin edilen «Türkiye Kapitalizmi»nin gelişimi, K. Marx'ın birinci maddede gösterdiği sömürge sistemi hariç, diğerlerinin varlığıyla olmuştur. Biz, bundan sonraki bölümde, konumuzla direkt ilgisini gözönünde tutarak, son madde-nin, 1923-1946 dönemindeki uygulanışını araştırmaya çalışacağız.

1923-1946 Arasında İşçi Sınıfı Hareketleri

İktisadi ve siyasi temelleri, İzmir İktisat Kongresinde atılan yeni Devletin ilk yılında, önceden başlatılan, «işçileri tek bir ör-

(8) ÜRÜN, sayı: 1, sayfa: 49

gütte toplamak» çalışması sürdü. Bu amaçla, «Amele Teali Cemiyeti» kuruldu (1924). Bu yıllarda İstanbul, İzmir, Edirne, Adana, Konya, Bursa ve Eskişehir'de sayıları 30'u bulan işçi örgütleri kuruldu. Bu örgütler, niteliğini yukarıda belirttiğimiz İstanbul Amele Birliği'nin karşısındaydılar. Ancak bu işçi örgütlerinin, Amele Teali Cemiyeti'nin bazı çalışmaları dışında, fazla etkili olduklarını söyleyemiyoruz. Amele Teali Cemiyeti, 1928'e kadar faaliyetini sürdürmüş, bu tarihte kapatılmıştır.

1946'ya gelinceye kadar, doruk noktasına ulaşan baskı dönemi boyunca, yaygın bir işçi örgütlenmesinden söz etmek olanaksız. Bu konuda, 1936 yılında kurulması için müracaat edilen ve sonunda kapatılıp kurucuları koğuşturmaya uğratılan; «Endüstri İşçileri Cemiyeti»nden söz edebiliriz.

İşçilerin örgütlenme olanaklarından yoksun olduğu bu dönemde; örgütlü olmamasına rağmen, yaygın grev ve çeşitli direniş uygulamalarına rastlıyoruz. Genel hatlarıyla «kendiliğinden» hareketler niteliğindeki bu direnişler, «dönüşüm» içindeki hakim sınıflar tarafından, çok sert bir şekilde bastırılıyordu.

Bu dönemde, Türkiye sosyalistlerinin eylemleri de çok sert tedbirlerle bastırılmış ve sosyalistler, sonu gelmeyen baskılar altında eylemlerini sürdürmüşlerdir. 1925'de Aydınlık ve Orak-Çekiç dergileri kapatılmış, 38 kişi tutuklanmış, sosyalistler sindirilmek istenmiştir. Tutuklananlar, İstiklal Mahkemesi adı verilen askeri mahkemelerde mahkum edilmişlerdir. 1927 Eylülünde, dağıtılan bir bildiriden dolayı, 89 kişi tutuklanmış ve «anayasayı değiştirme» iddiasıyla mahkum edilmişlerdir. Sosyalistlerin mücadelesi durmamış, «Sosyal Demokrat Parti» ve «Laik Cumhuriyetçi İşçi ve Çiftçi Fırkası»nın kurulma deneylerine girişmişlerdir. Fakat hakim sınıflar, bu çalışmaları da engellemiş, kuruluşlar yasaklanmıştır. Bu yasaklamalar ve baskılar, savaş sırasında Türkiye Komünist Partisi'nin en değerli üyelerinin öldürülmeleriyle başlayan terörün devamıdır. Sık sık uygulanan bu gibi tevkifatlarla, Parti, hep güç koşullara itilmiştir. Bu uygulamalar, yeni bir dönüm noktası olacak olan, 1946'ya kadar böylece sürecek, fakat her tutuklanan sosyaliste karşılık, zor şartlarda mücadele verecek olan yeni insanlar yetişecektir.

1946'ya Kadarki Dönemde

Hakim Sınıfların Tavrı

Bu dönemde Türkiye hakim sınıfları «dönüşümlerinin» tamamlanması ve «ilkel birikimi» sağlamaları adına, işçilere karşı uygulamalarını, iki yönde yoğunlaştırmışlardır: **birincisi, savaş yılların-**

da başladıkları, işçileri kendi kontrollerinde örgütlemek; ikincisi, yeni gereksinmelere göre, yasal koşulları sağlamak.

«Bizim milletimiz, birbirinden farklı menfaatler takip edecek ve bu itibarla birbirleri ile mücadele halinde buluna gelen, muhtelif sınıflara malik değildir... Türk milleti imtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir kitledir...» gibi yutturmacalarla kitleler uyutulmak isterken; işçilerin, kendi kontrollerinde örgütlenmeleri için, hakim sınıflar, bazı girişimlerde bulunuyorlar. 1930 yılında, hakim sınıfların tek partisi olan CHP, partiye bağlı «işçi büroları» kuruyor. İşçileri, bu bürolarda çalışmaya zorluyor. 1934-1935 yıllarında ise, bu yönde başka bir uygulamayla karşılaşılıyor. Bu konuda Kemal Sülker, şunları aktarıyor : (9)

«... İşçi sınıfını dilediği gibi yönetmek ve CHP'nin bir parçası haline getirmek gayesiyle, İzmir'de bir denemeye başvuruldu. Parti, işçileri dağınık cemiyetlerden ayırıp, büyük bir cemiyette toplamak kararını verdi. Aynı işkolunda sayılan yedi amele cemiyetini, 'Deniz Amelesi Cemiyeti' adı altında topladı. Ayrıca, 'İmtiyazlı Şirketler Memur ve Müstahdemin Birliği' vücuda getirildi. Fabrika işçilerini içine alacak bir de, 'Sanayi İşçileri Birliği' kuruldu. Tütün, matbaa, fırın işçileriyle şoförler de teşkilâtlandırıldı. Sonra da, 'İşçileri ve esnafı rejime her veçhile bağlı ve faydalı kılmak' gayesini güden, 'İşçi ve Esnaf Birliği' faaliyete geçirildi...»

İzmir Valisi, General Kazım Dirik yayınladığı bildiriye; bütün esnaf ve işçinin bu cemiyetlere üye olma zorunluluğunu koyuyordu. Buna göre, bütün esnaf ve işçinin bu cemiyetlere kaydedilmeleri ve hüviyet cüzdanı almaları mecburi idi. Ayrıca kurallara uymayan işçi ve esnaf hakkında kanuni kovuşturma yapılacaktı.

Türkiye hakim sınıflarının, yasa çıkarma girişimlerini de şöyle sıralayabiliriz :

- 1) 1925 yılında çıkarılan TAKRİRİ SÜKUN Kanunu; temelde ırkçı amaçlarla çıkarılmasına rağmen, bütün işçi eylemlerini yasakladı.
- 2) 1933 yılında, Türk Ceza Kanunu'nda bir değişiklik yapılarak; grev yaptırmak için yada işi terketmek için çalışma yapanlara, ağır cezalar verilmesi kabul edildi.

(9) Kemal Sülker, Türkiye'de Sendikacılık, 1955, İstanbul.

- 3) 1923'den beri çıkacağından sözedilen İş Kanunu, 1936 yılında çıkarıldı. TBMM'de, kanunla ilgili yapılan tartışmalarda Recep Peker, «... kanun tam zamanında hayata doğacaktır... Yeni iş kanunu, sınıfçılık şuurunun doğmasına ve yaşamasına imkân verici hava bulutlarını ortadan kaldırıp, silip süpürecektir...» demiştir. Kanun, Recep Peker'in dediği gibi, gerçekten bir «Rejim Kanunu»dur. Bu kanunla işçilerin köleliği tescil edilmektedir. Grev yasaklanmış, sendika kurma ve toplu sözleşme hakları tanınmamıştır. İş süresi, göstermelik olarak, haftada 48 saat kabul edilirken, «memleketin ekonomik faaliyetleri ve istihsal miktarlarını mutat olan seviyenin yukarısına çıkarmaya ihtiyaçları dolayısıyla...» günde 13 saat çalışma hakkı işverene tanınmıştır.
- 4) Yukarıda sözüünü ettiğimiz İş Kanunu'ndan bir hafta sonra; 23 Haziran 1936'da, Mussolini İtalya'sından, işçi sınıfı mücadelesini önleyen 141. ve 142. maddeler, Türk Ceza Kanunu'na taşınmıştır. Ceza Kanunu'nda yapılan bu değişikliklere uygun olarak; Dernekler Kanunu'nda da değişiklik yapılmış, sınıf esasına göre cemiyet kurmak yasaklanmıştır.
- 5) 1938 yılında, kanun kapsamı genişletilmiş ve 141. ve 142. maddelerin öngördüğü cezalar artırılmıştır. Ayrıca, «Başın Birliği Kanunu» da çıkarılarak; basın işçileri, bakanlığa bağlanmıştır.

1939 yılına gelindiğinde, işçi sınıfını ve tüm çalışan kitleleri baskı altına alan yasal çalışmalar tamamlanmış ve buna paralel olarak ta, hakim sınıfların teşkilatlanmaları tamamlanmıştır. Artık, İkinci Dünya Savaşı arefesinde, 1946'ya kadar sürecek olan, «dikensiz bahçe» ortamı hazırlanmıştır.

Günümüz sendikacılığın kaynaklık eden dönüm noktası olarak, 1946-47, önemli bir duraktır. Bu dönüm noktasına kadar olan işçi sınıfı hareketlerini ve Türkiye toplumunun —kaba hatlarıyla— gelişimini, yazımızın bu noktasına kadar incelemeye çalıştık. Türkiye hakim sınıflarının «dönüşümünü» tamamlamaları ve «ilkel birikim» yaratma adına; İttihat ve Terakki döneminde başlayan, Cumhuriyet döneminde ağırlaştırılarak sürdürülen, «Bonapartist» uygulama; kaba hatlarıyla hedefine ulaşmıştır. Bundan sonraki bölümde, bu tarihi temele dayanan, DİSK olayını ve 1946-47'ye uzanan kaynağını araştırmaya çalışacağız.

BÖLÜM — II

**DİSK'İN KURULUŞU VE
1946-1947'YE UZANAN YILLAR**

1970'li yılların hemen öncesinde, Türkiye'nin sosyo-ekonomik ve siyasal yapısı, yeni oluşumlara gebe dir. Kapitalist üretim biçiminin genel yasaları toplumsal işlevini süratle yerine getirmektedir. Toplumsal güçler dengesinde sanayi burjuvazisi kesin hakimiyetini kurma yolunda çabalar ken; toplam sına i üretimin, toplam tarımsal üretimi, bir buçuk misli geçtiği bir Türkiye tablosu ortaya çıkmaktadır artık.

Bu oluşuma paralel olarak işçi sınıfının niceliksel gelişimi de gelişmektedir. Bu gelişimi vurgulamak için, iki örnek yeterli olacaktır :

«1) 1927-1965 yılları arasında tarım kesiminde çalışanların oranı % 211 gelişirken, sanayi kesiminde çalışanların sayısındaki artış % 480'e ulaşmaktadır.

2) 1927 yılında sadece 112.400 sanayi işçisi varken, 1967 yılında sanayi işçisi sayısı 1.400.000'e ulaşmaktadır.» ⁽¹⁰⁾

Bu hızlı nicel gelişimin işçi sınıfının ekonomik mücadelesinde de hızlandırıcı bir rol oynayacağı açıktır. Gerçekten de, 1963 yılından, DİSK'in kurulduğu 1967 yılına kadar grevlerin sürekli olarak arttığı görülmektedir: 1963 yılında grev sayısı 8 iken, sonraki yıllarda bu gelişim şöyle olmuştur :

YIL	GREV SAYISI	KATILAN İŞÇİ SAYISI
1964	83	6.640
1965	43	6.540
1966	33	7.762
1967	101	8.641

Türkiye işçi sınıfının niceliksel birikiminin, artık belli bir niteliksel değişiklik aşamasına varmasına rağmen, bu aşamanın objektif olarak varlığını görmezlikten gelen partiler-üstü Türk-İş politikasına karşı bu aşamanın objektif varlığının ihtiyacı olan işçi hareketi Kavel, Derby grevlerinde ortaya çıkmış; en nihayet Paşabahçe grevinin Türk-İş'e rağmen desteklenmesi, yeni aşamaya cevap veren bu hareketin, DİSK olarak sendikal alanda somutlaşması ile vücut bulmuştur.

(10) Kalkınan Türkiye, Rakkamlarla 1923-1968. Ankara, DPT 1969, s: 3-32.

Görüldüğü gibi, DİSK Türkiye işçi sınıfı hareketinin vardığı belli bir aşamanın ürünüdür. Bu aşamanın ihtiyacına cevap veren bir harekettir. Yazımızın devamında; Türkiye İşçi Sınıfının sendikal mücadelesini belirleyen «işçi ve işveren sendikaları ve sendika birlikleri» adındaki kanunun, çıkış ortamından ve bu ortam içinde sosyalist kutuplaşmaların yaptığı tartışmalardan daha geniş bir biçimde bahsedeceğiz. Şimdi «DİSK olgusu»nun genel etkilerini ve siyasal çizgisini üst düzeyde incelemeye çalışacağız.

DİSK-TİP İlişkisi

DİSK'in kuruluşunu hızlandıran etkenlerden bir diğeri de, DİSK'i oluşturan sendikacıların kurdukları ve kuruluş yıllarında yönetiminde buldukları TİP'in varlığı olmuştur. O günkü koşullarda TİP'i yöneten yönetici aydın grupla, parti içi iktidarda onlara güç sağlayan sendikacılar ittifakı, böyle bir işçi sendikaları konfederasyonunun doğuşunu belirleyen önemli bir nedeni oluşturmaktadır.

TİP'i yöneten sosyalist aydın grupla, sendikacılar arasında başlayan TİP içindeki diyalog, sonra devam edemez olmuştur. Sendikacılar, bütün sosyalist kliklerle çatışan yada bu kliklerin çatığı bir hedef haline gelmişlerdir.

Eleştiri yapan sosyalist grupların, eleştirilerinin nedenlerinden en önemlilerinden birisi de, DİSK yöneticilerinin bu aydın gruplardan hiçbiri ile organik bir bağ kurmadan, «denetimleri altındaki» Türkiye işçi sınıfı kesimini, bu kliklerden uzak tutmak istemeleri olmuştur. Bir ölçüde sosyalist strateji tartışmalarının dışında kalan ve kliklerden herhangi biriyle organik bağ kurmayan DİSK yöneticileri, bir süre sonra Türk-İş'in partiler-üstü politikasının karşı tezini savunurken de yalnız kalmışlardır. Sosyalist kliklerden herhangi birisi de kendilerini yalnızlıktan kurtaracak bir güvence olmamıştır.

DİSK-TİP ilişkisinin bir çok olumlu yönüne rağmen bu ilişkinin karşılıklı bir hastalık bulaşmasına da yol açtığı söylenebilir: DİSK'in TİP'e bulaştırdığı hastalık, «Uvriyerizm»; TİP'in DİSK'e bulaştırdığı hastalık ise «küçük-burjuva kuyrukculuğu» olarak tanımlanabilir. Ve bu iki hastalık ta, her iki örgüt için gelişimleri süresince yıkıcı etkiler yapmıştır. Gerçi, TİP'in 4 ncü Kongresine gelindiğinde —hatta Aybarcı kliğin temizlenme döneminde— bu hastalık belirtileri zayıflamıştı ama; DİSK'e bulaşan «küçük-burjuva kuyrukculuğu», ileride oluşacak koşulların da etkisiyle, günümüzde kronikleşmiş bir hastalık olarak yıkıcı etkilerini devam ettirecektir.

DİSK'in «küçük-burjuva kuyrukculuğu» hastalığının köklerini

ise, sosyalist harekete damgasını vuran Kemalizm'de aramak gerekir. Türkiye sosyalist hareketine günümüze kadar hakim olan «Kemalist İdeoloji», gelişimiyle orantılı olarak işçi sınıfı hareketini de yönlendirmiş, DİSK yöneticileri de bu gelişmeyle birlikte kendilerini «devrimci» ilan etmişlerdir. TİP'le olan ilişkilerinde de bu çizgiyi koruyan DİSK; kendi dışındaki sosyalistlerle herhangi bir bütünleşmeye izin vermediğinden, güçsüz olan sosyalist hareketin en üst düzeyinde bile «Kemalizm» adına «devrimci» olmuşlardır. Kemalist ideolojinin gerçek niteliğinin yavaş yavaş kavranılmaya başlanıldığı günümüzde, DİSK'in gerçek «devrimciliği» (!) ortaya çıkmıştır. Aslında DİSK yöneticilerinin kariyerlerinin sonu da, Kemalist ideolojinin sonu ile özdeştir.

Üst düzeyde böyle bir ilişkiler zinciri gelişirken, tabanda da DİSK üyesi sendikaların yönetimlerini ve bu ilişkileri ters-yüz edecek bir çalışma yapılmamıştır. Bazı işyerlerinde yapılan çalışmaların varlığı, sendikaların politikasının sosyalistlerce değiştirilmesi kadar önemli bir alternatif yaratamamış ve sendika içi iktidar olunamamıştır.

DİSK üyesi bazı sendikaların yöneticilerinin kişiliklerinden gelen özellikler, sendikanın politikasını önemli ölçüde belirlemiş olsa bile, bu ilişkilerin ancak zaman içinde istenilen ölçülere ulaşabilmesi mümkün olacaktır. Çünkü, bu ilişkilerde ağır basan özellik, sendika yönetimini düzenli bir çalışma sonucu sosyalist anlamda bir sendikacılığa yöneltmek olmamıştır. Aksine, başlangıçta bağımsız bir sosyalist kişilikli yönetici kadro yönetime gelmiş ve yönetimi süresince de tabandaki işçileri zaman içinde politize edebilme imkânına kavuşmuştur. Yani sendikanın tüzel kişiliğinin politize olma süreci, başlangıçta seçimli bir alternatif olmamış; politizasyon imkânı, daha sonra ortaya çıkan rastlantısal gelişmeler sonucu doğmuştur.

DİSK'in Gelişim

Çizgisi

DİSK'in kuruluş yılında toplu sözleşmeye dahil işyerlerinde çalışan işçilerin sayısı, 189 bin civarındaydı. 1972 yılında ise, bu nitelikteki iş yerlerinde çalışan işçilerin sayıları 408 bini aşmış bulunmaktaydı. Bu rakamlara toplu iş sözleşmesi yapılan işyerlerinin sayısını da bir gösterge olarak ilave edersek, oldukça önemli sonuçlar çıkmaktadır. Genel bir yoruma girmeden önce rakamları toplu olarak vermek konuyu daha anlaşılır kılacaktır:

TOPLU SÖZLEŞMEYE DAHİL İŞYERİ VE İŞÇİ SAYISI

YILLAR	İŞYERİ SAYISI	İŞÇİ SAYISI
1967	3630	188.765
1968	2981	418.297
1969	2875	234.486
1970	5036	550.951
1971	4542	342.550
1972	3382	408.237

1970 yılında gerek toplu iş sözleşmesi yapılan işyeri itibariyle, gerek toplu sözleşmelerin kapsamındaki işçiler itibariyle, büyük bir miktara ulaşıldığı görülmektedir. Bu yılı takip eden yıllarda toplu iş sözleşmesi yapılan iş yerlerinin sayısı düştüğü gibi, işçilerin de toplu iş sözleşmesinden yararlanmalarında bir azalma kaydedilmiştir. Sonraki yıllarda ise tekrar bir yükselme göze çarpmaktadır. Oynamaların, toplu iş sözleşmelerinin her sene yapılmasından ileri geldiği düşünülse bile, bu etkinin 2 nci yıllık toplu iş sözleşmesi dönemlerinde çok fazla hissedilmemesi gerekir. Böyle bir oynamanın temel nedeni, daha çok 12 Mart döneminin ağır baskısıdır. Genel anlamıyla işçilere karşı güdülen baskı rejiminden, bütün Türkiye işçi sınıfı zarar görürken özel olarak da DİSK zarar görmüştür. Bu baskı döneminin, DİSK içinde zaten zayıf olan sosyalist ideoloji çalışmasını daha da güdüklediği, işçi sınıfı biliminden zaten uzak olan bir çok sendika yöneticisinin giderek pasifize olacağı ve küçük-burjuvazinin demokratik-sol akımlarına yanaşır olacağı görülecektir. Bunun objektif sonucu ise, DİSK'in tabanında belli bir «kitle bilincinin geriletmesi» olgusudur.

Gelişmemek de

Gerilemek Demektir

DİSK'in kuruluş yılında 1 milyon 69 bin sigortalı işçi vardır. 1972 yılı sonunda ise sigortalı işçi sayısındaki artış, 1 milyon 600 bine ulaşmıştır. Artış oranı % 50'ye varmıştır. Ancak DİSK'in izlediği gelişme çizgisi, hiçbir zaman, işçileşmedeki büyümeyi atbaşı takip edecek bir politika olmamıştır. Sanayileşme sonucu ortaya çıkan işçi, Türk-İş yada bağımsız işyeri ve işveren sendikalarına bırakılmıştır. DİSK, işçilerdeki büyümeyi kavriyacak bir örgütlenmeyi gerçekleştirmemiştir. 1970 yılında getirilmek istenen yasa değişiklikleriyle, işkolu esasına göre tek sendika uygulanmak istenmiştir. Ancak bu istek, o günün koşulları altında, 15-16 Haziran olaylarıyla durdurulabilmiştir. Geçen zaman içinde, DİSK bünyesi içindeki herhangi bir sendika, işkolu esasında tek tek ve güçlü sen-

dika olma durumuna gelememiştir. DİSK'in gelişmesi, daha çok bağımsız sendikaların kendisine katılmalarıyla olmuş, Türk-İş'in etkisizleştirilmesi pahasına bir gelişme kaydedilmemiştir. Ancak bu olgu, Türkiye İşçi Sınıfının sayısal artışı da gözönüne alındığında, bir anlam kazanacaktır. Çünkü geçen zaman içinde, işçi sınıfı sayısal olarak gelişirken, DİSK ve Türk-İş aynı oranlarda gelişmiş yada DİSK'in biraz daha fazla büyümesi bile işçi sınıfının sayısal büyümesinin gerisinde kalmıştır. İşçileşme bu iki konfederasyonun dışında, bağımsız sendikalarda yada MİSK gibi politik görüşlü konfederasyonların bünyesinde toplanmıştır. 1967 yılında, Türkiye'deki işçi sendikası sayısı 477 iken, bunu takibeden yıllarda 550-632-717 ve 775 gibi rakkamlara ulaşarak devamlı yükselmiş; 1971'e gelinmiştir. Ancak 1972 yılında bir azalma görülmüşse de, daha sonra bu azalma yerini daha geniş adımlı bir sayısal sendika büyümesine bırakmıştır. Bu gün çok sayılı bir sendikacılığı yaşamaktayız. Ancak «devrimci» nitelikteki sendikalar da sayısal olarak kendi işkollarında yeterli büyüme hızına ulaşamamışlar ve işkollarındaki işçileşme hızını kendi bünyelerinde toplayamamışlardır. 1975'e girerken açılan «referandum» kampanyası da, «devrimci» sendikacılarımız tarafından pek ilgi görmemiş ve kampanya birkaç aydır kuruluş çevresinde ve gelişme potansiyeli yüksek olan küçük sendikaların ilgisiyle bitmiş gözükmektedir. DİSK, 1970-1973 çalışma raporunda 18. sayfadan başlayarak birkaç sayfa içinde referandumu savunmuş olmasına rağmen, açılan kampanyaya katılmamıştır. Yada kendi denetimi altında «referandum»un gerçekleşmesi için özel bir çaba sarfetmemiştir.

DİSK'de Siyasal Yöneliş Değişikliği

1971 olayı ile girilen dönemde, DİSK'in siyasal görüşlerinde de özde büyük değişiklikler oluşmuş ve DİSK bir yandan CHP'leşirken, bir yandan da, Türk-İş içinde CHP'leşme akımı güçlenmiştir. Diğer bir deyişle; sosyal-demokrat akım, Türkiye işçi sınıfının iki büyük konfederasyonunu birbirine yaklaştıran göbek bağı olmuştur. Bu yaklaşımın en çarpıcı iki örneğini, «Kıbrıs Olayları» ve «Halk Sektörü» sorunları oluşturmuştur :

— **KIBRIS OLAYLARI** : Kıbrıs olaylarının başlamasından hemen sonra, TÜRK-İŞ ve DİSK'in yayınladığı bildirilerden alınan şu iki pasaj, bu yakınlaşmayı en açık şekilde gösterebilmektedir.

Türk-İş'in bildirisinden alınan pasaj şöyle :

«... Bu durumda yapılacak işin ülke içi sorunların ikinci plana alınıp, Atatürk'ün çizdiği yolda derhal bü-

tinleşip, hak, adalet ve bağımsızlığımızı korumaya kararlı olmaktır. Türk işçisi göreve hazırdır. Bu durumda Türk işçisi zafer sağlanıncaya kadar her çeşit fedakârlığa hazırdır. Bu amaçla Türk-İş İcra Kurulu gerektiğinde, ülke çapında devam etmekte olan grevlerin Türk-İş tarafından ertelenebileceğini alacak tedbirler arasında görmektedir...»

DİSK'in bildirisinden alınan pasaj ise, şöyledir :

«Madde 2 — DİSK, üyesi sendikalara bağlı bütün işçilerin asgari birer brüt yövmiyeleri ile devletin savaş Fon'una katılmaları kampanyası açmıştır.

Madde 4 — DİSK, gerekli ve zorunlu görüldüğü takdirde, hükümetin kararname ve kanun çıkarma yoluyla, devletin savaş Fon'u hesabına, bütün çalışanların günde bir saat fazla çalışma ile katkıda bulunması uygulamasını önerir.

Madde 6 — DİSK, doğrudan doğruya devletin savaş gücüyle ilgili olmasa dahi, psikolojik açıdan etken duruma gelen uyumsuzlukların derhal bir anlaşma ile son bulması konusunda işçilerin fedakârlığı, işveren yasasına ve geçim açısından işçi aleyhine olduğu düşüncesiyle işverenlerin fedakârlık yapması gerektiğine inanıyor ve bu konuda işverenleri fedakârlık yapmaya çağırıyoruz...» (11)

Diyelim ki, Türk-İş'in satılmış yönetici kliği kendisinden beklediği gibi hareket etmiştir. Peki ama, DİSK'in, o bir zamanlar işçi sınıfı adına keskin laflar eden yöneticilerinin bu durumuna ne denebilir? Kanımızca, bu duruma en iyi cevabı, Türkiye sanayi burjuvazisinin bir kesiminin temsilcisi olan DEVİR dergisi, 29 Temmuz 1974 tarihli sayısında, «Kıbrıs'ta Savaş ve Barış» başlıklı yazısında vermektedir. Yazıyı yazan da çok ünlü işçi sınıfı düşmanı Altumur Kılıç'tır :

«... Bu olay, bu milli birlik, Kuvay-i Milliye Ruhu bir anda sınıfsal aç, sınıfsal çıkarlar gibi palavraları da iflas ettirmiştir. Haklı bir davada hangi sınıfsal aç, hangi sınıfsal çıkar kalmıştır ortada...»

Evet, DİSK yöneticilerine sormak gerekir; «hangi sınıfsal aç, hangi sınıfsal çıkar kalmıştır ortada...»

— **HALK SEKTÖRÜ** : CHP'nin ünlü «Halk Sektörü» formü-

(11) 23 Temmuz 1974, YENİ ORTAM.

lasyonu da, DİSK ve Türk-İş'in kol kola girdikleri ikinci bir çarpıcı örnektir. Her iki konfederasyon da, «Halk sektörü»ne 25'er milyon lira ile aynı koşullarda ortak olmuşlardır. Hatta DİSK, bu konuda öyle gayretkeş davranmıştır ki, CHP'nin «Halk Sektörü»ne ortak olmak pahasına, DİSK'in temel direği olan Maden-İş Sendikasının ERDEMİR teşkilatının, bünyesinden kopması ve toptan sarı Çelik-İş'e üye olmalarına göz yummuştur. Yani DİSK yöneticileri için, CHP'nin «Halk Sektörü», işçi sınıfının bölünmesinden, sarı sendikaların kontrolüne geçmesinden daha önemlidir. Oysa, «Halk Sektörü»ne ortak olan DİSK yöneticileri acaba şu sorulara içtenlikle ve dürüstçe cevap vermişler midir?

- 1 — Halk sözcüğüyle, 40 milyonluk Türkiye'de kendi mülkiyetinde herhangi bir üretim aracı bulunmayan insanlar, yani işçiler ve topraksız köylüler kastediliyorsa; bunların iktisaden güçlenmesi, «varlıklı zümrelerin» üstünde bir güce kavuşmaları nasıl mümkün olacaktır?
- 2 — Üretim aracına sahip olmayan bu insanlar, üretim araçlarına mı sahip edilecektir?
- 3 — 1975 koşulları içinde sanayileşmenin —kapitalist anlamda— ağır ve zorlayıcı etkisi, ters mi teptirilecektir?
- 4 — Büyük sanayi işletmeleri, karnını doyurmak için düzenli gelir bulamayan işçilere mi satılacaktır?
- 5 — Yada onların bankalardaki tasarruflarından mı yararlanılacaktır?
- 6 — Binlerce küçük tasarrufun yarattığı finansmanın, yatırım işletmeciliğini kim yapacaktır?
- 7 — Devlet sermayesiyle kurulan birçok kamu sanayi kuruluşunun, sermayedarlara nasıl peşkeş çekildiği gün gibi ortada iken; Halk Sektörü diye ortaya çıkacak büyük sanayi işletmelerinin, halk yararına işleminin garantisi kim ve ne olacaktır?
- 8 — Büyük kapitalist tarım işletmeleri, üç kuruşu üst üste bulamayan topraksız köylülere mi dağıtılacaktır?

Eğer DİSK yöneticileri, bu sorulara cevap vermeksizin —ki kanımızca öyledir— «Halk Sektörü»ne ortak olma kararı almışlarsa, bu ne anlama gelir?

İşte, Türk-İş ve DİSK'in ortak göbek bağlarını oluşturan, CHP'-leşme dönüşümlerinin iki çarpıcı örneği bunlar olmaktadır.

Bu örnekleri aslında çoğaltmak mümkün. Her iki konfederasyon da erken seçim konusunda aynı şeyleri söylemektedirler. Yapılacak sosyal ve ekonomik reformları ayrı ayrı da olsa savunmaktadırlar. Toplu sözleşmelerden aldıkları pay birbirinden pek farklı bir hale gelmemiştir. Başlangıçta varolan fark, zamanla işverenlerin ortak politikasıyla ortadan kaldırılmıştır. Bu örneklerle İYAK da eklenirse, durum daha da açıklık kazanır.

Türk-İş ile DİSK arasındaki ortak noktaların çoğaldığını göstermek için, daha geniş bir inceleme gereklidir. Bu inceleme ise, daha başka bir yazının konusu olacaktır, kanımızca..

Bu yazımızda şu hususu, sosyalist kamuoyuna noktalamak istiyoruz :

İşçinin yönetimde söz ve karar sahibi olması dahil, Ortak Pazar, eğitim, işsizlik, gelir dağılımı, toprak reformu, maden reformu, petrol reformu, halk sektörü v.s. gibi konularda TÜRK-İŞ; DİSK'in söylediklerini tekrarlar bir çizgiye gelmiştir.

1971 dönemi içinde de DİSK yöneticileri, CHP ile aynı çizgiyi savunur gözükmek için özel çabalar sarfetmiştir.

DİSK Genel Kurulu Yaklaşırken

DİSK'e yapılan son iltihaklarla DİSK, gelişmiş gözükmektedir. Ancak, yukarıda belirtmeye çalıştığımız çizginin pekiştirilmesi anlamındadır bu gelişme. Bu sebepten ötürü, CHP'lilerin yönetimindeki Tekstil Sendikasının DİSK'e katılma kararı anlamlıdır. Aynı politik çizgiyi savunan Sosyal-İş Sendikasının —ki sendika başkanı CHP işçi bürosunun üyesidir— da katılması ve DİSK'i CHP'leşirme çabalarının bir parçası olmaktadır. Diğer katılan sendikalarla ve Lastik-İş Sendikasıyla, Maden-İş içinde bir kısım delegasyonla; CHP çizgisini savunma işlemi hız kazanmış olacaktır. **Hatta şu bile söylenebilir:** bu çizgi, Mayıs 1975'deki Genel Kurul'da, DİSK'in yönetimini ele geçirebilecektir.

Sosyalist Sendikacıların Görevi

DİSK Genel Kurulu yaklaşırken, DİSK içindeki sosyalist sendikacıların da görevleri zorlaşmaktadır. Önce, farklı sosyalist görüşleri savunmuş olmalarından dolayı, aralarında birlik yoktur. İkinci olarak ta, DİSK'in yönetimini elde edecek sayı çokluğuna sahip

değillerdir. Ayrıca DİSK, kendi bünyesi içinde bir işkolunda iki farklı sendikayı bulundurmaktadır. Böylece, o işkolundaki sendika içinde sosyalist sendikacılar lehine varolan denge CHP lehine sağlanmak istenmiştir. Yani sosyalist sendikacılar önce DİSK içinde daha sonra da genel olarak sosyal-demokrat politik anlayışı benimseyen Türkiye sendikacılığı akımı içinde var olmak zorunda bırakılmışlardır. Geline nokta, sosyalist sendikacılar, bu güne kadar olan çalışmalarının sonuçlarını korumak zorunda kalacaklar yada yaptıkları sendika içi çalışmaya güvenip aynı çatı altında buldukları kendi işkolundaki sendikalarla birleşip genişleme politikası güdeceklerdir. Gerek DİSK'in çatısı altında, gerekse Türk-İş'deki sendikalara karşı... Yani sosyalist sendikacılar, sosyal-demokrat sendikacılığa karşı bir sınav vermek zorunda bırakılmışlardır. Ya etkin ve güçlü bir sendikacılık yaparak; gerek DİSK içindeki sendikaları, gerekse Türk-İş içindeki sendikaları kendi etkilerine almak durumunda olacaklardır yada eriyip gideceklerdir. Aksi, tarihi akışa ters bir gelişme olacaktır. Sosyalist sendikacılar için, DİSK konfederasyonu içinde olmanın anlamı artık kaybolmak üzeredir. Türk-İş içinde olan bazı federasyonların şubelerinde de sosyalist sendikacılık, mevzi olaylar olsa da, artık vardır.

DİSK'in Genel Kurulu yaklaşırken, sosyalist sendikacıların DİSK içindeki durumunu ve DİSK'in genel durumunu buraya kadar genel hatlarıyla gördük. Şimdi ise, Türkiye işçi sınıfının ekonomik örgütlenmesi açısından hayati önem taşıyan bir soruna ışık tutmaya çalışalım.

Sosyalistler

DİSK — TÜRK - İŞ Birleşmesini Savunabilirler mi?

Sosyalist sendikacılar açısından bu soru günün sorusu haline gelebilir mi? Mayıs ayında yapılacak DİSK Genel Kurulu, muhtemelen CHP'li bir ekibin DİSK yönetimine seçilmesini gerçekleştirecektir. Bu taktirde, Türk - İş ile DİSK arasında özde büyük farklar kalmayacak... Sosyalist sendikacılar için yapılacak iş, işçi kitlesi içindeki çalışma yöntemlerine güvenip bu birleşmeyi savunmak olabilir mi? Bu sorunun tartışılmasının yapılması sosyalist kamuoyunda bir gereksinme haline gelmelidir.

Böyle bir tezi savunan sosyalistler, 1946 yılında sahneye konan çok merkezli sendika oyununu bozmuş olacaklardır. Yada 1970'de burjuvazinin tek merkezli sendikacılığa en çok ihtiyacı olduğu bir dönemde, 15 - 16 Haziran olaylarıyla engellediği planı bu sefer de bir başka biçimde engellemiş olacaktır. Çünkü, burjuvazi 1970'de

tek merkezli sendikacılığı yasa ile gerçekleştiremeyince, bu sefer de Türk - İş'i sosyal - demokrat olmaya zorlamış ve DİSK'i CHP'ileştirmek istemiştir. Yani 1970'de biçim olarak gerçekleştiremediği işi, özde gerçekleştirmenin planlarını yürürlüğe koymuştur. Şu anda burjuvazinin bu planları yürürlüktedir. Bu planların bozulması, sosyalist sendikacıların DİSK ile Türk - İş arasındaki birleşmeyi biçimsel olarak ta gerçekleştirmelerini savunmak olabilir mi? Bu sorunun cevabını burjuvazinin planlarını alt - üst edecek bir şekilde vermek bütün sosyalistlerin görevi olmalıdır. Ancak bu görevi yerine getirebilmek için Türkiye'de modern sendikal örgütlenmenin gelişimini ve bu gelişim içinde Türkiye sosyalistlerinin 1946 yılında başlatıp sonuçlandıramadıkları bir tartışmayı dikkate almak zorundayız.

Çok Merkezli Sendikacılık

Türkiye işçi sınıfı mücadelesini, içinden çıkılmaz, bölünmüş, güdümlü halde tutmak isteyen bir sendikal mücadelenin tohumları, ana rahmine, 1947 Şubatında yürürlüğe giren «işçi ve işveren sendikaları ve birlikleri kanunu» ile atılmıştır.

Bu kanun, dönemin Çalışma Bakanı Sadi İrmak'ın İngiltere'den davet ederek iki İngiliz uzmana hazırlattığı önemli (!) bir kanundur. Bu kanun, aynı işkolunda birden fazla sendikanın kurulmasını teşvik etmiştir. Bu kanun, bir işçinin birden fazla sendikaya aynı anda üye olabilmesini mümkün kılmıştır. İşçilerin ekonomik mücadelesinin araçları olan sendikaları, siyasi görüşlerden uzak tutmak için, özel maddeler koymuştur. Grev hakkını vermemiştir. Toplu sözleşme hakkını tanımamıştır. 1936 yılında çıkan iş kanunu ile birlikte, iş hayatını düzenleme konusunda tam bir uyum göstermiş ve faşist bir iş hukuku düzenlemesini «demokratik» olma kisvesiyle birlikte getirmiştir. Böylelikle kanunun yürürlüğe girdiği 1947 Şubatından günümüze kadar uzanan bir döneme geçilmiştir. Ve bu kanun; bu dönem içindeki sendikal mücadelenin omurgasını oluşturmuştur. Sendikaların genel fonksiyonlarını da tayin eden kanun; «sendikalar milli teşekküllerdir, milliyetçiliğe ve milli menfaatlere aykırı hareket edemezler» hükmünü de getirmiştir. Gelişen ve hızla oluşan işçi sınıfının mücadelesini saptırmak için, bir sendikanın uğraşmaması gereken işler, özel olarak, kanunla teşvik edilmiştir. Kooperatifleşme, ucuz tüketim maddeleri temin etme, her işçiyi konut sahibi kılma görevleri sendikalara yüklenmiştir. Bu gibi görevlere itiraz eden, denetimin dışında kalan sendikalar, anında kapatılmış yada «komünist» suçlamasıyla saf dışı edilmiştir. Ancak hakim sınıfların kendi tayin ettikleri alanın dışında kalan sendikalar için uyguladıkları bu faşist yöntem, uzun süren bir dönem sonuca ulaş-

miş gözükmüştür. 1946 yılı içinde «sınıf esasına göre dernek kurma» yasağı, cemiyetler kanununda değişiklik yapılarak gerçekleştirilince, Türkiye işçi sınıfının 1946'ya kadar olan mücadelesinin birikimi, hemen sonuç vermiş ve iki siyasi parti kurulmuş ve işçiler hızla sendikalaşmışlardır. Öylesine bir örgütlenme hızı gerçekleşmiştir ki, hakim sınıflar iktidarı, bu hızdan korku duymuştur! Derhal yukarıda bahsedilen iki İngiliz uzmanın hazırladığı sendikalar kanunu meclise getirilmiş, bu arada da hiçbir zaman eksik edilmeyen sıkıyönetim aracılığıyla, bütün bu örgütlenmeleri durdurmuştur. İktidar, 1946'da sıkıyönetimin İstanbul'da iki ay daha uzatılması konusu mecliste görüşülürken, bu kuşkuyu açıkça ifade etmiştir. Devrin İç İşleri Bakanı, mecliste yaptığı konuşmada, «bütün yurttaki 600'ü aşkın sendikanın kurulduğunu, mantar gibi işçi örgütleri bittiğini, bu örgütlenmeyi denetim altına almanın mümkün olmadığını» belirtmiştir. Ve «sıkıyönetimin iki ay daha uzatılması sonucu, bu işlerin kısmen halledilebileceğini» söylemiştir. Sonuçta, 17 Aralık 1946'da, işçi örgütlenmelerinin hızı kesilmiş ve merkezleri sıkıyönetim komutanlığınca kapatılmıştır. Ve yöneticileri derhal tutuklanmıştır. Bu noktadan sonra «sendika» sözcüğü işçi sınıfı arasında bir veba mikrobi gibi etki yaratmaya başlamıştır. Ancak, hakim sınıflar iktidarı, işçi örgütlenmelerine kendi denetimleri altında olduğu ve kaldığı sürece izin vermek istemişlerdir. Bu tarihlerde İngiliz uzmanların hazırladığı sendikalar kanunu da mecliste tartışılmaya başlanmıştır. Ve daha sonraki yıllarda oluşan işçi sınıfı hareketini, bu kanun, denetim altına almıştır, almak istemiştir.

Tarihi Bir Tartışma

1946 yılı Mayıs ve Haziran aylarında kurulan iki sosyalist parti, yeni girilen «demokratik» (!) ortam içinde, sendikaların kuruluşunun nasıl gerçekleştirilmesi gerektiğini tartışmıştır. Ve bu tartışmanın ışığında da örgütlenmişler, işçi örgütlenmelerinin biçimini gerçekleştirmek istemişlerdir. Kabaca söylemek gerekirse; Türkiye Sosyalist Partisi, «Gün» ve «Gerçek» gazetelerinde; Türkiye Sosyalist Emekçi Partisi de «Sendika» gazetesinde, işçilerin ekonomik mücadelesinin nasıl olması gerektiği konusunda fikir ayrılığına düşmüşler ve günümüzde de doğru tavır alınması gereken bir tartışmayı yapmışlardır. TSP, işçi sendikalarının her iş kolunda tek bir sendika olarak kurulmasını ve Türkiye ölçüsünde de en büyük işçi kuruluşuna, işkolları sendikalarının, aralarında kuracakları «federasyon» la gidilmesini teklif etmiştir. Ancak bu görüşe karşı olarak, TSEKP de, her iş kolunda mümkün olduğu kadar çok sendika, hatta «her işyerinde sendika» fikrini savunmuştur. TSEKP için, en büyük işçi kuruluşu «konfederasyon» olmalıdır. O günün koşullarında, işçi

sınıfının ekonomik mücadelesinin aracı olan sendikalar ve sendikalardan partileşmeye gidiş arasındaki yol / yöntem meselesini de iyice tartışan iki sosyalist parti, bu tartışmaları sonuca bağlamadan kapatılmışlardır. Mücadelenin kesintiye uğratılmış olması, işçi sınıfı açısından **kendiliğinden** bir tepki görmüştür. 1947 yılı içinde yürürlüğe giren sendikalar kanunu, işçilerce itibar görmemiş ve örgütlenme hızını CHP, kendi denetimi altında parti çabasıyla artırmak istemiştir. İşte bu noktada, can alıcı müdahale şekillenmiş, günümüzün profesyonel sendikacılarının prototipi oluşmuştur. İktidarın sendikalaşmayı teşvik etmesine rağmen, işçiler, yeni güdümlü sendikalara 1946'ya göre, fazla ilgi göstermemişlerdir.

Bir Tesbit ve Sonuçlar

1946 yılının koşullarında kurulan iki sosyalist partiden birinin savunduğu tez, hakim sınıfları en çok korkutan tezdır (*). İşçi sınıfının organik ve örgütsel birliğini ve işkolları esasına dayalı tek tek sendikalarda toplanmayı savunmaktadır, partilerden biri... Bu korkulan sonucu, İngiliz uzmanlarının verdiği akılla yok edecek ve işçi hareketini mümkün olduğu kadar bölüp, parçalayacak bir kanunu çıkartmış olan hakim sınıflar iktidarı, daha sonraları işçiler arasında «birlik» (!) kurma ve koşullarını kendi tayin ettiği birleştirme çalışmalarından korkmamıştır. Mutlak anlamda «**kendi denetimi altında**» olan bir «**birlik**» amaçlamıştır. Çünkü artık, kendi denetimi altında olmadığı zaman işçilerin birliğini her an darmadağın edecek yasal şartlar hazırlanmıştır. Böylece «**kendi denetimi altında kurulacak birlik**» ise, kendi iktidarını pekiştirmeye yönelik bir örgüt olacaktır. Nitekim 1948 yılı başlarında, CHP iktidarı kendi kurdurttuğu sendikalara, bir de «birlik» kurdurtmuştur. Ve «birliğin» yaşaması için maddi yardım yapmıştır. Böylece, İstanbul'da ve daha birkaç şehirde, «**İşçi Sendikaları Birlikleri**» doğmuştur. Bu kuruluşlar, zaman zaman, asıl teorik amaçlarına uygun görevleri de yerine getirmemiş değillerdir. Günümüze kadar, aynı iş kolunda bir çok sendika ve bir işçinin birden fazla sendikaya üye olması olgusu da, süratle gelişen işçi sınıfı mücadelesini «**mutlak anlamda**» hakim sınıfların denetimi altına sokmamıştır. Madalyonun tersi, her zaman olduğu gibi bağımsız ve ileri sesler de çıkarmıştır. Bu bağımsız sesler, zamanla nitel dönüşüm noktasına gelecek ve işçi sınıfı mücadelesi için yeni boyutlar kazandıracaktır.

(*) Biz buraya, konumuzla direkt ilgisini gözönünde tutarak, sadece bu iki partinin, «sendikal örgütlenmenin şekli» ile ilgili görüşlerini aldık. Somut bir olay karşısında, bir partinin (kanımızca) doğru tavır alması; diğerinin ise, (kanımızca) yanlış tavır alması partileri yargılamak için yeterli veri değildir ve bizim de bu yazıda amacımız bu değildir. (u.a.)

DİSK'in kuruluşunun kaynağını bu noktada bulmak mümkündür.

Günümüzdeki Sendikalaşmanın Biçimi Tartışılmaz Veri Değildir

1961 sonrasında, geçmişteki mücadeleye oranla daha gelişmiş bir düzeyde ortaya çıkan sosyalist mücadele, işçi sınıfının ekonomik kavgasının araçları olan sendikaların kuruluşu statülerini, bir «veri» olarak almış, bu statüyü tartışma gündemine getirmemiştir. Ancak 1970 yılında, 275 ve 274 sayılı kanunlarda bir değişiklik yapılarak işçi hareketinde merkezleşme sağlanmak istenmiştir. Fakat, bu istek başta DİSK yöneticileri, TİP ve CHP tarafından reddedilmiştir. Bu muhaliflere, Anayasa Mahkemesi de katılarak, «toplum yararına olan özgür girişimlerde, bu arada sendika alanındaki kuruluşlarda daha iyisini bulmak, kişi haklarını savunmada ve gerçekleştirmede en uygun çalışma örgütlerini kurmak, yarışma duygusunun oluşmasına bağlıdır. Yarışma duygusunun gelişmesi ve amaca ulaşabilmesi için, girişimlerin tekel biçiminde değil, çokluk halinde oluşması en önde gelen koşuldur. Bu bakımdan işçi haklarının korunması için kurulan sendikalar, daha baştan yarışma duygusunun baltalayıcı ve engelleyici bir hukuk düzeni içinde olmamalıdır.» demiştir. Ancak, bu karar, DİSK'i Türk - İş karşısında var etmeye devam etmiştir. Fakat DİSK, var olmaya devam ederken işçi sınıfının sayısal gelişmesini kucaklamamış ve nicel gücünü aynı çizgide tutmuştur. Ve hatta, DİSK'in günümüzde vardığı nokta ile, Türk - İş'in vardığı nokta, yazımızda verdiğimiz örneklerde görüldüğü gibi, ortak bir nokta olmaktadır: **Sosyal - demokrasinin «sosyal barış» ve «düzen sendikacılığı.»**

İşte bu noktaya gelindiğinde, 1975 koşullarında, işçi sınıfı mücadelesinin bütün yönlerini ilgilendiren «**sendikalar**», onların kuruluş biçimi, aralarındaki ilişkiler; sosyalistlerin «veri» olarak alacakları olgular olmamalıdır.

Sosyalistler açısından, Türkiye işçi sınıfı bir bütün olarak görülmeli ve sonuç olarak ilişkilere, mücadelelere girilmelidir. Küçük-burjuva sosyalist akımların «**kendi için marksist**» tavrıları yok edilmeli, fildişi kulelerinden inilmelidir. Sendika yöneticilerinin kendilerini tanımlarken kullandıkları «devrimci» sıfatı, Türkiye işçi sınıfını «**devrimci kılmak**» çabasında olan sosyalistlerimiz için bir garanti olmamalıdır. Çünkü, sendikacıların «**devrimciliği**» ile «**işçi sınıfının devrimciliği**» tam bir özdeşlik göstermek zorunda değildir. Günümüz koşullarında sosyalistlerin, yönetiminde ve denetiminde oldukları sendikalar vardır; Sendikacılar içinde sosyalist olanlar vardır. Ama

Türkiye işçi sınıfının örgütsel ve yapısal bir bütün olarak devrimciliğinin, devrim için zorunluluğu kadar zorunlu ve umutların bağlandığı olgular değildir, bu kadroların «devrimciliği». Bu sonuç «devrimci sendikacılar» yada sendikacılıkla uğraşan sosyalistler için, acı ama olduğu gibi kabullenilmesi gereken bir sonuçtur. Çünkü bu iki statüdeki insanın da, asıl amacının kendi örgütündeki işçileri «devrimci» bilinçle donatmak olduğunu bilmesi gerekmektedir.....

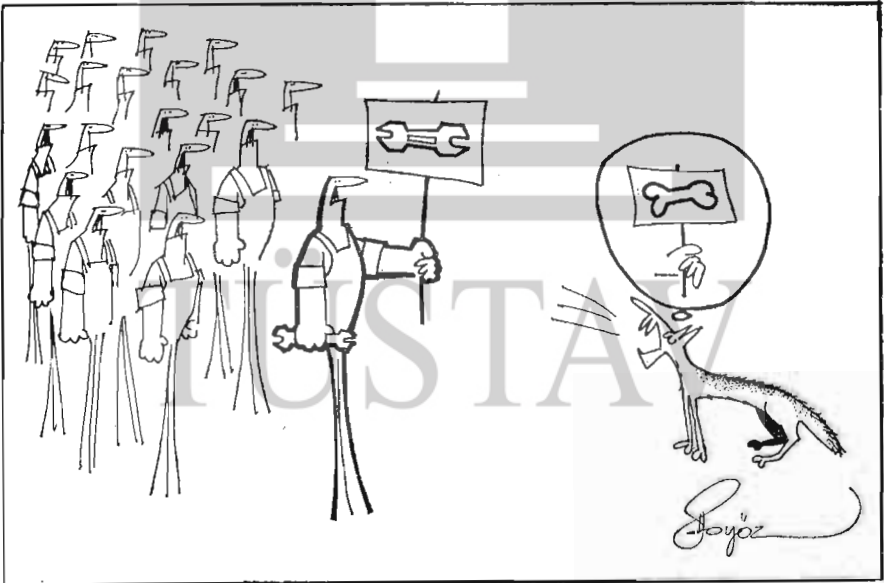
Sonuç olarak getireceğimiz öneri şu olmaktadır :

Sosyalistler, DİSK ve Türk - İş biçimsel bütünleşmesinden de tedirgin olmamalıdır.

Sosyalistler için asıl olan, işçi sınıfını bir bütün olarak görüp, işçi sınıfının birliğini savunmaktır.

DİSK ve Türk - İş ayrımı yapmadan, işçi sınıfının tüm ekonomik mücadele örgütlerinde çalışmaktır.

— o —

yunanistan

üçüncü yunan «uygarlığı»ndan iç savaşa — II

Mehmet ÇALIŞKAN

Yazımızın başlangıç bölümünün yer aldığı geçen sayımızda, Metaksas'ın, «Üçüncü Yunan Uygarlığı» adını verdiği faşist rejimi kurduğunu görmüştük. Ve bu olayın, yani demokratik yapının zaten çürük olan temellerinin yıkılması olayının, Yunanistan için yeni bir şey olmayıp, belli bir takım faktörlerin zorlaması sonucu olduğunu da görmüştük. Bu faktörleri de global olarak ele aldığımızda, iki tanesinin tayin edici olduğu açıkça görülebilmektedir: **Birincisi**, dış faktör, yani, Yunanistan'ı Doğu Akdeniz'deki çıkarları için bir alet gibi kullanmaya çalışan —ve büyük ölçüde de kullanan— başta İngiltere olmak üzere emperyalist devletler. **İkincisi**, iç faktör, yani, hakim sınıfların, sınıf içi hakimiyet sorununu çözümlemek için ordu gücünden yararlanma doğrultusunda bizzat kendilerinin de içinde kayboldukları Bizans entrikaları. Başka türlü söylenirse, sanayi burjuvazisinin, toprak ve ticaret burjuvazisi üzerinde hakimiyet kurma, toprak ve ticaret burjuvazisinin ise, geleneksel hakimiyetlerini yitirmeme amacıyla verdikleri mücadele. Bu iki faktörün yanısıra bir diğer olgudan da söz etmemiz, en azından gelecekteki olaylarda tayin edici bir faktör olacak olan ve Metaksas'ın faşist rejimine karşı gerçekten belli bir direnç gösteren gücün ne olduğunu açıklaması yönünden zorunludur: Bu, Yunanistan işçi sınıfı hareketi olup, daha henüz belli bir düzeyin altında olan örgütlenme çabaları, yetersiz fakat gelecek için umut veren ve giderek zenginleşen deney birikimi ile ülkenin hayatında bundan sonra başta gelen bir rol oynamaya aday durumdadır. Kısacası, Metaksas'ın faşist yönetiminin kuruluşuna kadar tayin edici olmıyan bu faktör, bu yönetim döneminden başlayarak birinci plana geçebilecektir. Ancak bu geçişin, sürekli bir başarı çizgisi

boyunca olmayacağını ve zaten dünyanın hiçbir yerinde de olmadığını unutmamak zorundayız. Geçici duraklamalar, yoldan sapmalar, Yunanistan işçi sınıfı hareketi için de geçerlidir; fakat bu duraklamalar, sapmalar tarihin genel akışını durdurmak şöyle dursun; tam tersine, bu akışı, yeni deneyler, yeni birikimler katarak daha da zenginleştirmektedir.

Geçen sayıdaki yazımızla, bu sayıdaki yazımız arasında böylece bir bağlantı halkası kurmaya çalıştıktan sonra, olayları bıraktığımız yerden ele alıp, Yunanistan toplumunun tarihi gelişimini izlemeye devam edelim.

«ÜÇÜNCÜ YUNAN UYGARLIĞI»NIN SONU

1936'da Başbakan Demertzis'in ölümüyle başbakan olan Metaksas'ın faşist yönetimi 1941 yılında Yunanistan'ın Nazi Almanya'sı tarafından işgal edilmesine kadar sürecektir. Bu rejimi bizzat Metaksas şöyle nitelemektedir: «4 Ağustos'tan beri Yunanistan, anti-komünist, anti-parlamanter ve totaliter bir devlet olmuştur» (35) Yani başka türlü söylemek gerekirse, Yunanistan 4 Ağustos'tan beri (Metaksas yönetiminin başlangıcı) faşist bir rejimin boyunduruğu altına girmiştir. Bu faşist, rejimin sürdürülmesi için gerekli kurumsal düzenlemeler de hızla gerçekleştirilmektedir: polis ve güvenlik kuruluşları faşist modele göre düzenlenmiş; toplama kampları kurulmuş; sendikalar ve grev hakkı yasa dışı kabul edilmiş; kamu özgürlükleri tümüyle ortadan kaldırılmış; Darwin, M. Gorki ve diğer yazarların kitaplarının yakılması için kitap yakma törenleri düzenlenmiş; siyasi mahkûmlar ve her türlü muhalefet üzerinde sistemli bir terör uygulanmış, işkence yasallaştırılmıştır.

Tüm bu tedbirlerin kimin işine yaradığı da son derece açık olup, faşist rejimin kimin hizmetinde olduğunu çarpıcı bir biçimde göstermektedir. Grevlerin ve sendikalaşmanın yasaklanması sanayi burjuvazisinin işine yaramış; faşist rejimin kendine daha geniş bir sosyal taban sağlamak için işçi ücretlerinde yaptığı yükseltmeyi dengeleyebilmek için paranın değeri düşürülmüş, bunun sonucu artan hayat pahalılığı, işçilere verilen ücretleri kat kat aşarak, işçilerin mutlak yoksullaşma oranları artmıştır. Ayrıca vergi sistemi yeniden düzenlenerek vasıtalı vergiler arttırılmış ve bu vergilerin devlet gelirindeki payı % 79'a çıkmıştır. Vasitasız vergiler ise, rejimin kokuşmuşluğu nedeniyle neredeyse ödenememekteydiler. Bütün bu tedbirler ile, kârlar ve yatırım kapasiteleri arttırılmış ve sermayelerin kullanılabilirliği yaratılmış, kısacası, faşist rejimin sanayi sermayesine bağlılığı pekiştirilmiştir.

Ancak bu durum, gelir dağılımını inanılmaz boyutlarda eşitsiz kılmış, halkın yoksulluğunu arttırmıştır. Profesör Evelpides'e göre 1938 yılında gelir dağılımı şöyleydi : (36)

<u>Drahmi olarak gelir</u>	<u>Aile sayısı</u>
20.000'in altında	630.208
20.000-40.000	632.768
40.000-80.000	271.404
80.000-140.000	66.897
140.000-280.000	31.173
280.000-800.000	6.048
500.000-1.000.000	2.602
1.000.000'dan fazla	9.00

(113 Drahmi: 1 dolar)

Faşist yönetim açıkça emekçi kitlelerin ve geniş halk tabakalarının düşmanı olan bu politikayı güderken, ayağının altındaki toprağın da kaymaya başladığını hissediyordu. Çünkü artan hoşnutsuzluk karşısında, halkın artan yoksulluğu karşısında, sadece dar bir oligarşik gruba dayanmak yeterli değildi. Çalışan kitlelerin, halkın gittikçe zorlaşan ekonomik durumunu gözden saklayabilmek, özellikle orta sınıfların faşist diktatörlüğe karşı büyüyen direncini kırabilmek için bir şeyler yapılması gerekiyordu. **Bu bir şeylerin ne olacağını ise, Hitler Almanya'sı ve Mussolini İtalya'sı açıkça gösteriyordu:** «Küçük burjuvazinin şövence milliyetçiliğine tekabül eden faşist bir ideoloji hızla, resmi doktrin olarak yerleştirildi. ...Metaksas propagandacıları, hiç yanılmaz liderin **Führerprinzipin'i** ilan ettiler.» (37) Çünkü, dünya burjuvazisi özellikle bu iki ülkede ve diğerlerinde, Sweezy'nin sözleriyle şu taktik uygulamayı başarıyla kullanabilmekteydi: «örgütlü sermaye, örgütlü emek arasındaki sıkışık durumları arttıkça orta sınıflar, ulusal büyüklük yada ırk üstünlüğü gibi, belirsiz ideallere kolayca bağlanabilen eğilime girerler. Ulus yada ırk düşüncesi, sınıf çıkarları dayanışmasının yerini alır. Bu gibi düşünceler, onların bir bakıma da, her günkü yaşantının boş gailelerinden kaçabilmelerini sağlar...» (38) Uluslararası faşizmin derslerini çok iyi takip eden Metaksas yönetimi, bu gerçekler ışığında yoğun bir faaliyete geçti: Dali budaklı bir propaganda mekanizması, gençlik kuruluşları, radyo, güdümlü bir basın ve diğerleri, «Üçüncü Yunan Uygurluğu»nın ve liderinin bitmez tükenmez meziyetlerini dile getirmeye başladı. **Kral, vatan, din, aile**, rejimin dört belli başlı simgesi oldu. Böylece kurulan devlet ve yarı-askeri örgütler, K. Çukalas'ın sözleriyle: «daha ilerde önemli bir rol oy-

nayacak olan güçlü aşırı sağ hareketlerin temelini atmış oluyordu.» (89) Fakat, geniş halk kitleleri arasında, özellikle de köylülük arasında bu propagandanın kökleşmediğini, yerleşemediğini söyleyebiliriz.

Ancak, geniş halk kitleleri arasında istenilen etkiyi yapamayan bu yoğun ideolojik propaganda, Metaksas yönetimi ile Kral arasında belli bir anlaşmazlığa yol açmaktan da geri kalmamıştı. Çünkü, Nazi Almanya'sı ve Mussolini İtalya'sının hayranı olmak sözde kalmıyordu. Metaksas yönetimi, yaklaşan Dünya Savaşı öncesinde tercihini giderek Almanya'dan yana yapar olmuştu. Oysa, Kral kesinlikle İngiltere'nin adamı olduğu gibi, Yunan ordusunu da denetimi altında bulundurmaktaydı. Emperyalistler arasında tercih yapmakta ayrılıkları, Metaksas ve Kral'ı ciddi birer düşman durumuna getirir olmuştu. Savaştan uzak olunduğu günlerde, bu ayrılığın pek büyük bir önemi yada acilen taraf olma zorunluluğu yoktu. Fakat, Dünyanın yeniden emperyalistler arasında paylaşılmasında kesin taraf olmak gerekiyordu. Bu kritik günlerde iyice su yüzüne çıkan taraf olma sorunu, sonunda, İngiltere lehine çözümlendi. Hitler'in, Kral George'un tahttan indirilmesini istemesi üzerine çaresiz kalan Metaksas, Kral'ın, daha doğrusu İngiltere'nin isteklerine boyun eğmek zorunda kaldı. Faşist Yunanistan böylece anti-faşist cephede yerini almak zorunda kaldı.

YUNANİSTAN'IN İŞGALİ VE DİRENME HAREKETİ

Yunanistan'ın Mihver devletleri tarafından işgali iki aşamadan geçerek olmuştur. Birinci aşamada, İtalyan kuvvetleri Arnavutluk'a girdikten sonra, 28Ekim 1939 yılında Yunanistan hudutlarından içeri girmeye başlamışlardır. Ancak, Yunanistan ordusu, İtalyan birliklerini durdurmaya ve hatta İtalyanları, Arnavutluk topraklarından 60 kilometre içeri püskürtmeye muvaffak olmuştu.

Başarıyla sonuçlanan ilk aşamayı takip eden ikinci aşamada ise durum tersine dönmüştü. Çünkü, 6 Nisan 1941 tarihinde, Yugoslavya'nın çökmesinden sonra Alman kuvvetleri, Bulgar kuvvetlerinin de yardımıyla, Bulgaristan-Yunanistan sınırını geçip, ülkeye hızla girmeye başlamışlardı. Yunanistan kuvvetleri, bu durum karşısında daha fazla direnemeyip 23 Nisan'da ateşkesi kabul etmek zorunda kaldılar. Ancak, Yunanistan'ın Nazi Almanya'sı tarafından işgalini sadece Alman kuvvetlerinin askeri gücüne bağlamak doğru değildir. Çünkü, aynen Fransa'da, Norveç'te ve diğerlerinde olduğu gibi, ordu ve devlet kademelerinde bulunan bir çok faşist işbirlikçi Yunanistan'ın teslimiyetini büyük ölçüde kolaylaştır-

mışlardır. Faşistlerin, milliyetçilik maskesi altında gerçekte su kâtilmamış birer yurt haini olduklarını K. Çukalas şöyle nakletmektedir :

«Yunan cephesinin Almanlar karşısında çökmesine yol açan olaylar tam olarak bilinmemektedir. Ama, komutanların yenilgiyi kabullenmiş tavrı ve bir takım subaylarla, generallerin Alman taraftarı duyguları açıkça ortadaydı. İlk Quisling hükümetini, (Quisling: Norveç'te Nazi kuklası faşist hükümeti kuran işbirlikçi politikacı ve kurduğu hükümetin adına atfen,) Kuzey ordusunun generali Çolakoğlu kurmuştu. Atina polis müdürünün elinde Hitler'in imzalı resimleri vardı ve Goebbels'in resmi Metaksas ve Kırıl'ın resimleri yanına asılmıştı. Savunma Bakanı Papadimas ise Alman baskısının en fazla duyulduğu alandan Merkez Cephesindeki askerlere Paskalya izni vermişti. Ayrıca Metaksas'ın halefi Başbakan Kri-zis'in Almanlara karşı koymak istemiyen devlet mekanizmasını denetliemediğinden ötürü intihar ettiği sanılmaktadır.» (40)

Metaksas, Alman saldırısından bir kaç hafta önce ölmüş, Girit'in de 1941 yılında düşmesinden sonra, bütün Yunanistan'da, Metaksas diktatörlüğünden bile daha aşağılık ve daha alçak bir işgal rejimi yerleşmişti. Yani Metaksas'ın özlemleri ölümünden sonra gerçekleşmişti.

Alman işgali Yunanistan'ın tüm ekonomik hayatını altüst etmişti. Gerçek bir barbar ordusu gibi hareket eden Hitler'in «yüksek ırk»(!)'tan gelen askerleri her nedense (!) vahşi hayvan sürüleri gibi hareket etmekte ve diğer işgal altındaki ülkelerde yaptıkları gibi Yunanistan'ı da Nazi harp makinası Wehrmacht'ı doyurmakla yükümlü kılmaktaydılar. İşgalcilerin hiçbir ölçü tanımadan para basmaları sonucu para sisteminin çöküşü ve uluslararası ticaretin tümüyle yasaklanması, Yunanistan'a yüklü bir de «işgal gideri» ödetilmesi de eklenince sonucun ne olacağı açıktı. Açlık bütün ülkede başgöstermişti. Sadece 1941-1942 yıllarının kışında açlıktan, yokluktan 300.000 kadar insan ölmüştü. Yunanistan halkının önünde iki yol vardı: ya direnmeden ölümü beklemek yada direnerek yaşamak.

Direnme Hareketinin Başlangıcı

Kral George'a bağlı olan sürgündeki Yunan hükümeti ve Orta Doğu'daki İttifak kuvvetlerinin yönetimi altındaki Yunan Si-

lahlı Kuvvetleri Başkomutanlığı hem ülke gerçeklerinden uzak ve hem de sembolik bir güçten başka bir şey değillerdi. İngiltere'nin basit birer emirkulundan başka bir şey olmıyan bu güçlerin Yunanistan halkını temsil etme yetenekleri yoktu. Zaten ittifak kuvvetlerinin safını seçmeleri de, demokrasiye bağlılıklarından dolayı değil, bağlantının, ekonomik ilişkilerinin Berlin'e değil de Londra'ya bağlı olmasındandı. Saldırgandan yana olmamaları da, saldırının karşısında olmalarından değil, saldırının İngiltere olmamasındandı. Daha açıkça söylemek gerekirse, sürgündeki Yunan hükümeti —yani savaşın bitiminde Yunanistan'ı yönetecek olan hükümet— emperyalistler arasındaki savaşta, saldıran emperyalist devletin değil de, saldırıya uğrayan emperyalist devletin safını tuttuğu için demokrasi cephesinde yerini almıştı. Kesinlikle anti-emperyalist değil, sadece emperyalistlerin belli bir kesiminin safındaydı. Oysa, Yunanistan halkı anti-emperyalist bir mücadele vermek zorundaydı. O halde bu mücadeleyi yürütmek için gerçekten anti-emperyalist bir öncü güç gerekiyordu. Bu öncü gücün ne olduğunu ise K. Çukolas şöyle belirtmektedir :

«Bu koşullar altında Komünist Parti'sinin boşluğu doldurmak üzere ortaya çıkması olağandı. Metaksas devletin çökmesiyle parti kadrosunun büyük bir çoğunluğu hapisten kaçabilmişti. Bu kişilerin direnişe hazır ve fedakârlıktan kaçınmıyan ruhları, Alman işgalinin Yunan halkında yarattığı hırçın tavra uygun düşmekteydi. Gizli faaliyetleri örgütlemedeki tecrübeleri ve kendi dilleriyle seslendikleri halka karşı yapmacıksız tutumları, ilk direniş örgütlerini kuran komünistlere, başlayacak çarpışmada çok yardımcı olacaktı.» (41)

Böylece Yunanistan'da Nazi Almanya'sının işgaline karşı ilk örgüt olan Milli Kurtuluş Cephesi (EAM), Yunanistan Komünist Partisi (KKE) ve diğer bazı küçük partilerin ittifakıyla 28 Eylül 1941'de kuruldu. Bu örgütün silahlı gücü olarak ta bir Halk Kurtuluş Ordusu'nun (ELAS)'ın kurulması hazırlıklarına başlandı.

EAM'ın amaçları programında şöyle belirtilmişti :

«1 — Ülkemizin yabancı işgalinden kurtuluşu ve milli bağımsızlığın sağlanması,

2 — İşgalcilerin kovulmasından sonra EAM'ın geçici bir hükümet kurması. Bu hükümetin tek amacı, nispi temsil sisteminin uygulanacağı genel seçimlerin yapılmasına ve böylece bir Temsilciler Meclisi kurulmasını gerçekleştirmek olacaktır.

3 — Halkın dilediği rejimi seçebilmesini sağlamak için EAM ve ona bağlı kuruluşlar; halkın isteğine karşı olan bir çözümü kabul ettirmeye kalkışacak tüm reaksiyoner davranışları ezmeye çalışacaktır.» (42)

Görüldüğü gibi, EAM'ın ülkenin genel koşullarını —küçük ve orta köylülüğün yaygınlığı— ve içinde bulunulan özel koşulları —ülkenin silahlı işgal altında bulunuşu— göze alarak hazırladığı program; yaşanan zor döneme cevap veren bir programdı. Ancak önemli bir sonunun cevabı için Yunanistan Komünist Partisi yeterince köklü ve geniş bir çalışmayı da öngörüyormuydu? Başka bir deyişle, programında belirttiği gibi, «savaş sonrasında halkın isteğine karşı olan bir çözümü kabul ettirmeye kalkışacak tüm reaksiyoner davranışları ezmek» için yeterince kararlı ve hazırlıklı mıydı?

Savaş sonrası gelişecek olayların nedenlerini, tarihsel akış izlemeye devam edersek, konu daha bir aydınlık ve anlaşılır olacaktır.

EAM ve ELAS'tan başka, kral aleyhtarı ve cumhuriyetçi subaylar tarafından kurulmuş EDES (Milli Cumhuriyetçi Yunan Birliği) ve EKKA (Milli ve Sosyal Kurtuluş Hareketi) adlı iki direnme örgütü daha bulunmakta ve bu örgütlerin temel amaçları da EAM'ınkilerle büyük bir benzerlik göstermekteydi. Yunanistan'ı silahlı işgalden kurtarmak. Ancak EAM'ın bu örgütlerden farklı tarafı; bu örgütlerin hiçbirinin geniş ve yaygın bir sosyal tabanı sağlayacak bir eylemde bulunmamış olmalarına karşılık, EAM'ın kırsal alanlarda rakipsiz bir hakimiyet kurması olmuştu. Daha birkaç ay önce kendi kendine yeterli dışa kapalı sosyo-ekonomik birimler parçalanmış, köylülerin geleneksel ilgisizliği yıkılmış ve direnme savaşına var güçleriyle katılır olmuşlardır. Dağlarda, köylülerin de desteğiyle bağımsız bir Yunan Devleti kurulmuştu. EAM'ı siyasi olarak yıkmak için Yunanistan'a paraşütle indirilen İngiliz casusu C.M. Woodlouse, Yunanlı komünistlerin önderlik ettiği bu devletin eylemlerini şöyle anlatmaktadır :

«Almanlar tarafından kullanılan başlıca ulaşım ağları dışında ülkenin tümünü ellerine geçirmişler ve ona bugüne kadar bilmediği şeyleri vermişlerdi. Dağlarda, radyo alıcıları ve telefonla sağlanan haberleşme bugüne dek bu kadar iyi olmamıştı. Hatta bundan sonra da olmayacaktı. EAM-ELAS araba yollarını bile tamir ederek kullanmaya başlamıştı. Uygarlığın ve kültürün yasaları bu dağlara ilk kez giriyordu. Savaşın son verdiği okul-

lar, mahalli idare, mahkemeler ve kamu hizmetleri yeniden çalışmaya başlamıştı. İlk kez tiyatrolar, fabrikalar açılmış ve meclis toplantıları yapılmıştı. Yunan köylüsünün geleneksel bireyciliğinin yerini bir topluluk hayatı almıştı. Çocuğu EPON'da (Gençlik Örgütü) asker oluyor, yumurta yuvaları EA (Yardım İşleri) tarafından toplanıyor, kayığı ELAN'ın (EAM'ın Donanma Ordusu) hizmetine giriyordu. Diğer önemsiz örgütlerin uzaktan izledikleri EAM ve ELAS, Yunan hükümetlerinin unuttuğu birşeyin temelini atmışlardı: Yunan dağlarında örgütlü bir Devlet kurmanın.» (48)

Direnme Hareketinin Gelişimi

EAM ve ELAS, Yunan halkında yepyeni bir siyasi bilincin doğmasına, demokratik devletin kurumlarını kurarak önyak olurken, 1943 yılında ELAS tarafından dağıtılan «Kendi Kendini Yönetme ve Halk Adaletinin İlkeleri» adlı bildiri, Yunan halkına ilk kez kendi kaderini kendisinin tayin etme hakkı olduğunu belirliyor ve kırsal alanlarda demokratik ilkelerin yerleştirilmesinde ilk önemli adım oluyordu. Köy, kent ve bölge idare mekanizmaları, aşağıdan yukarıya doğru ve temsilcilik yoluyla işliyordu. Yargı mekanizması, seçilmiş yargıçlar tarafından yürütülüyordu. Bütün bunlar, EAM ve ELAS'ın başardığı olumlu ve mutlaka gerçekleştirilmesi gereken yapısal değişikliklerdi. Fakat, çok önemli bir engel EAM ve ELAS'ın bundan sonraki mücadelesi ile yakından ilgiliydi. İşgal dönemi başlayınca, Yunanistan Komünist Partisi militan gücünü kırsal alanlarda yoğunlaştırmak zorunda kalmış ve böylece kentlerdeki işçi sınıfı mücadelesi ile kırsal alanlardaki mücadele arasında belli bir uzaklaşma, ayrılma olgusu ortaya çıkmıştı. Kırlarda ise, köylülüğün içinde bulunduğu durum dikkat çekicidir. 1920 ve 1930 larda liberal hükümetler tarafından başlatılan toprak reformu, Metaksas yönetimi döneminde sonuçlanmıştır. Bu durum da, savaşın başlangıcında Yunan köylülüğünde sosyal ve sınıfsal farklaşmanın daha henüz tohum halinde bulunmasına ve köylülüğün ezici çoğunluğunun daha henüz küçük topraklı köylü olmasına yolaçmaktaydı. Oysa, bu durum, proletaryanın siyasi öncü gücü tarafından doğru tahlil edilemez ise, şöyle bir yanışa yol açabilirdi: Diğer bir takım burjuva ve küçük-burjuva tabakalarının olduğu gibi köylülüğünde hayati çıkarlarının bağlı bulunduğu ulusal bağımsızlık savaşı gibi tamamen demokratik dönüşümlerin birinci plana geçtiği bir dönemde; köylülüğün ulusal bağımsızlık hareketine —özellikle bu mücadele silahlı savaş karakteri kazanınca— katkısı,

köylülüğün bu aşamadaki, yani demokratik aşamadaki devrimciliğini, olağana aykırı bir biçimde sosyalizm için mücadele aşamasına da transfer etme, yani bu devrimciliği, **daha aşağı bir düzeyden niteliksel olarak daha yüksek bir düzeye mekanik bir biçimde transfer etme hatasının temeli olabilir.** Diğer bir deyişle, sosyal ve sınıfsal farklılaşması keskinleşmemiş olan köylülüğün, ulusal bağımsızlık savaşı gibi demokratik dönüşümlerin birinci plana geçtiği dönemdeki devrimciliği ile, sosyalist dönüşümler için mücadelenin birinci plana geçtiği dönemdeki devrimciliği eş nitelikte değildir. İşte bu gerçeğin gözönüne alınıp, savaş sonrasında, sosyalizm için mücadele başlayacağı zaman, köylülüğün **sosyal ve sınıfsal farklılaşması** olgusunun bütün ağırlığıyla kendini göstereceği hesaba katılmak zorundaydı. Bu nedenle de, savaş boyunca köylülüğün içinde ideolojik mücadelenin hayati bir önemi vardı. Bu, devrimci mücadelenin **olmazsa olmaz bir koşuluydu.** Çünkü, EAM ve ELAS'ın yönetici kadrosunun büyük çoğunluğunu komünistler oluşturmakla beraber, bunlar birer geniş kitle örgütleriydi ve içlerinde sayısal olarak hakim unsur da küçük köylülük ve onun bireyci, özel mülkiyete yönelik mantalitesi idi. Bu mantaliteye karşı kesin ve tutarlı bir ideolojik mücadele verilmesi zorunlu idi. Oysa Yunanistan Komünist Partisi'nin bağımsızlık savaşı döneminde düştüğü hataların belki de en önemlisi, ideolojik mücadeleye önem verilmemesi, köylülüğün bağımsızlık mücadelesi boyunca gösterdiği kararlılığının, savaş sonrasında da devam edebileceğine inanılmasıydı. Köylülüğün, savaşın son yıllarından itibaren bile belirginleşmeye başlayan sosyal ve sınıfsal farklılaşmasının gözden kaçırılmasıydı. Bu yanlışlık, Parti ve Cephe militanlarının ve yöneticilerinin birçok eyleminde somut olarak ortaya çıkmıştır. Örneğin, yeni bir toprak dağılımını ne kolaylaştıracak nede engelliyecek hiç bir ön hazırlık yapılmamıştı. Hiçbir kollektifleştirme çabası görülmemişti. Kısacası, K. Çukalas'ın sözleriyle :

«Komünistler liderliği elde etmişler, fakat ideolojilerini yayamamışlardı.» (44)

Bunun sonucu olarak ta, işgalden sonra siyasi sınıf mücadelesi başladığında EAM'ın mutlak üstünlüğü kolayca sarsılacak, iş savaş döneminde köylülüğün yeterince destek göremeyecektir. Açıkcası, Yunanistan Komünist Partisi; direnme döneminde düştüğü, «demokratik mücadele uğruna sosyalist mücadeleyi unutmak» hatasını, savaş sonrasındaki sosyalizm için mücadelede demokratik kazançlardan da yoksun kalacak biçimde çok pahalıya ödeyecektir.

Savaş sonrasında Yunanistan Komünist Partisi'nin iç savaşta

yenilgiye uğramasında bu temel hata elbette ki tek faktör değildir. Bir ikinci önemli faktör de, Yunanistan Komünist Partisi'nin devrimci hareketinde dış dinamiğin önemli ölçüde olumsuz yönde olduğunu olayların gelişimi içinde ileride göreceğiz. Ülke içinde **uygun koşullar olgunlaştığında**, dış dinamiğin devrimci mücadeleye küçümsenemeyecek kadar önemli bir itkide bulunduğu Bulgaristan örneğinde kütün canlılığı ile, diğer Orta Avrupa ülkelerinde de daha yetersiz ölçüde de olsa açıkça görülmektedir. Kızıl Ordu'nun bu ülkelerdeki devrimci mücadelenin başarıya ulaşmasındaki katkısı küçümsenemez. Ancak, Yunanistan'ın içinde bulunduğu durumun da kendine özgü farklılıklar taşıdığı unutulmamalıdır. Herşeyden önce, Yunanistan savaş öncesinde İngiltere'nin gayri resmi bir dominyonu durumundaydı. İkinci olarak ta, Sovyetler Birliği'nin savaş sonunda kazandığı zaferin, tüm gücünü tüketme pahasına olduğunu; buna karşılık İngiltere'nin savaştan güç kazanmış olarak çıkan ABD'nin tüm desteğini aldığı —ABD'nin, Sovyetler Birliği'ni atom silahı ile daha şimdiden açıkça olmasa da tehdit etmeye başlaması da dahil— unutmamak gerekir. Kısacası, İngiltere'nin elindeki tüm olanakları zorlayarak Yunanistan'ı tekrar hakimiyeti altına almak istemesine karşılık, Sovyetler Birliği'nin gücünü tüketme durumuna varmış olması sonucu Yunanistan devrimci mücadelesine etki potansiyeli olabilecek dış dinamik dengesi büyük ölçüde aleyhtedir.

1943 yılı ise, sadece Yunanistan için değil, bütün savaşan ülkeler için bir dönüm noktası olmuştur. Çünkü, 17 Temmuz 1942'de başlayan, 100.000 km karelik bir alanda ve 400 ile 850 km'lik bir cepheye süren Stalingrad Savaşı, 2 Şubat 1943'te Almanların yenilgisi ile sona ermişti. Böylece savaşın «büyük dönemeçi» gerçekleşmiş, o güne kadar Sovyetler Birliği'nin savaşı tek başına yürütmesine seyirci kalıp, sadece malzeme ve silah yardımı yapan İngiltere ve ABD, batıda ikinci bir cephe açmaya en nihayet razı olmuşlardı. Savaşın sonu artık yakındı. Milyonların katili Hitler, Berlin'deki ininde isteri krizleri geçirmekte, Nazi İmparatorluğu'nun temelleri çätürdamaktaydı. Bu çätürdının müttefikler cephesinde ilk yankısı, savaş sonrası için yapılan hazırlıkların hızlanması olmuştu. Savaşa diz boyu girmiş olan Sovyetler Birliği, bu hazırlıklara yeterince ayıracak zaman bulamazken, o güne dek sadece Kuzey Afrika'da ve İtalya'da nispeten önemsiz ve sınırlı askeri hareketlerle yetinen İngiltere ve Pasifik'te kendi ülkesinin sınırlarından uzaklarda savaşan ABD, savaş sonrası için hazırlıklarını ilerletmekteydiler. Bu hazırlıkların temel hedefi, sosyalizmin dünya sistemi durumuna gelmesini önlemek, Sovyetler Birliği ile bir yandan ittifak içinde görünürlerken, diğer yandan Sovyetler Birliği'

ne ve Sosyalist rejime karşı düşmanlığı körükleyordular. Örneğin, işgal altındaki Fransa'daki direnme hareketlerine, savaşın başında hiç ayırmsız yardım yaparlarken; 1942-1943'ten sonra bu yardımlarını sadece De Gaulle'cülere yöneltir olmuşlar ve Fransız direnme hareketinin gerçek mimarı ve yürütücüsü Fransız komünistlerine kendi yağlarıyla kavrulmalarını bildirmişlerdi. Bu, Polonya için, Yugoslavya için v.d. için hep böyleydi. Konumuz olan Yunanistan için de başka türlü olamazdı. Savaş öncesinde İngiltere'ye bağımlılığı neredeyse dominyonluk ölçüsünde olan Yunanistan'da bu durumun giderek daha bir özellik kazanması kaçınılmazdı. Üstelik Yunanlı komünistlerin kahramanca direnmeleri bu kaçınılmazlığı daha da keskinleştirecek ve ülke bir iç savaş eşliğine varacaktı.

Şimdi ise, bu gelişimi, olayların akışı içinde izleyelim.

Gerçekten de 1942-1943 yıllarına kadar çok dikkatli bir tavır içinde tüm Yunan direnme örgütlerine silah ve malzeme yardımı yapan İngiltere, bu tarihten itibaren bir yandan komünistlere yardımını keserken, diğer yandan da diğer direniş örgütlerine yaptığı yardımı arttırmaya yönelmişti. Ancak EAM ve ELAS o denli güçlü ve geniş sosyal tabanlı idiler ki, diğer örgütlerin tümü bir araya gelseler bile —ki kişisel çekişmeler yüzünden bu hemen hemen olanaksızdı— EAM ve ELAS'a ciddi bir rakip olacak durumda değillerdi. Örneğin 1944 yılına kadar Atina-Pire yöresine yerleşmiş olan ELAS askerlerinin sayısı 50.000'i bulmuştu ve 7 milyonluk nüfusun 500.000 ile 2 milyon arası bir kesimi EAM'a üyeydi. Bu sayının artması, bir yandan komünistlerin yönetiminde bulunduğu bu kuruluşların ve bizzat komünistlerin gücünü arttırırken, diğer yandan da sosyal tabanın aşırı ve bir ölçüde kontrolsüz genişlemesi de bu kitle örgütlerinde zaten baştan beri zayıf olan komünist ideoloji çalışmasını daha da zayıflatıyor, özellikle küçük-burjuva ideolojisinin çeşitli akımlarının yerleşmesine yol açıyordu. Kısacası, Nazi işgaline karşı silahlı mücadelede yekpare bir yapı gösterebilen EAM ve ELAS, işgalden sonraki siyasi mücadelede aynı yekpare yapıyı gösterebilecek bir potansiyele sahip değildi.

Bu şekilde bir gelişim gösteren EAM ve ELAS içinde daha şimdiden bazı çatlama görülmeye başlandı. Uzlaşım taraflısı ELAS Başkomutanlığı karşısında, uzlaşmacıların başını çeken Aris Velouchiotis gibi etkili önderlerin ve yine Aris Velouchiotis'in ELAS Başkomutanlığının emrine karşı çıkarak, yönetimindeki kuvvetlerle EKKA adlı direnme örgütünü ortadan kaldırması ve bu örgütün lideri Psarros'u öldürmesi bu çatlamanın belirtilerinden sayılabilir.

Ancak, bu çatlama belirtilerine rağmen EAM ve ELAS ülkedeki mutlak gücünü koruduğu gibi, 1943 yılında İtalyanların teslim olup

silahlarını kendilerine teslim etmesinden sonra lojistik üstünlüğü de ellerine geçirmişlerdi.

Bu durumda ülkedeki İngiltere ve Kral taraftarı güçlerin, Naziler çekildikten sonra EAM ve ELAS'a karşı etkili bir harekete geçmeyecekleri açıktı. O halde, Yunanistan'ın savaş öncesi statüsüne döndürülmesi için İngiltere'nin doğrudan müdahalesi gerekiyordu. Gerçekten de W. Churchill, daha 29 Eylül 1943'de hatıralarına şunları yazmaktaydı :

«... Eğer Almanlar Yunanistan'dan çekilirlerse, biz Atina'ya zırhlı arabalarla ve Bren toplarıyla donatılmış 5.000 İngiliz bölüğü gönderebilmeliyiz. Mısır'daki Yunan müfrezeleri de, bunlarla birlikte hareket edecektir. Bu güçlerin görevi, yeniden iktidara gelecek olan meşru Yunan Hükümetini desteklemek olacaktır. Yunanlılar ise bu güçlerin arkasından gelecek olan askerlerin sayısını bilmeyeceklerdir.» (46)

Ulusal Kurtuluş Siyasi Komitesinin (PEEA) Kuruluşu

İngiltere bu hesapların peşinde koşturup durur ve hazırlıklarını tamamlarken, Yunanistan'da EAM, Ulusal Kurtuluş hareketini örgütlemek ve yönetmek, işgalden kurtulmuş olan bölgeleri idare etmek ve halkın tüm ülkeye egemen olmasını sağlamak amacıyla 10 Mart 1944 tarihinde Ulusal Kurtuluş Komitesini (PEEA) kurmuştu. Komünist olmıyan bir çok üyeside bulunan bu kuruluş 9 Nisan 1944'te Yunanistan'da gizli oy temeline dayanan özgür seçimler düzenlemiş ve seçilen temsilciler Orta Yunanistan'daki Korischades köyünde toplanarak bir «Ulusal Meclis»i oluşturmuşlardı. Böylece, PEEA, Yunanistan dışındaki ve Yunanistan'ı gerçekte temsil etmeyen İngiltere kuklası Çouderos hükümetinin karşısında Yunanistan'ı gerçekten temsil eden bir hükümet oluşturmuştu. Nazi çizmesi altında bulunduğu dönemde ülkenin yasal haklarını karnıyla savunan bu kuruluşun temsilcileri, işgalle beraber Yunanistan'dan kaçmış ve olaylara sadece seyirci kalmış İngiltere kuklası sürgün hükümeti karşısında elbette Yunan halkının gerçek temsilcisi olacaktı. Yeter ki, temsilcilik görevini bundan sonra da yerine getirebilsin ve halk yönetimini köklü kılabilin.

Fakat daha PEEA'nın kuruluşunda —bir ölçüde kaçınılmaz koşullardan ötürü— görülen «yapısal çok seslilik» büyük bir zaafı içeriyordu. Gerçekten de, bu kuruluşun komünist olmıyan üyeleri-

nin çokluğu —ve biraz da komünist üyelerin uzlaşıcı tavırları— çelişkili seslerin ortaya çıkmasına sebep oluyor ve kesin bir tavır alınmasını engelliyordu. PEEA'nın ülkedeki en büyük silahlı güce —ELAS'a— dayanmasına rağmen, bu büyük avantajdan yararlanmak istemez görünmesi ve legal mücadeleye ağırlık vermesi, düşmanı İngiltere ve kralcı kliğin de legal mücadele koşullarından ayrılmıyacağına inanması bu zaafını daha da derinleştiriyordu.

Böylece EAM, savaşın bitiminde ilk büyük hataya doğru hızla yaklaşıyordu. Kırsal alanlarda ve dağlarda iyi örgütlenmiş askeri gücünü azaltarak, ağırlığını kentlerdeki siyasal mücadeleye kaydırıyordu. İlke olarak doğru olan, bu değişikliğin temelinde iki önemli hata yatıyordu: Kırsal alanlarda o güne kadar hemen hemen sadece silahlı mücadele verilmiş, köylülüğün sosyal ve sınıfsal farklılaşması hesaba katılmıyarak, ideolojik mücadele üzerinde durulmamıştı. İkincisi ise, savaş boyunca kentlerden —zorunlu koşullar nedeniyle— kopulduğu için geç kalmış bir kentsel örgütlenmeye gidilmekteydi. Kısacası, sırt zayıflamış —ama çalışırsa güçlendirilebilecek— kırlara döndürülürken, yüzün döndürüldüğü kentlerde sağlam bir örgütlenme kurulamıyordu. Kent, kır bağlantısının kurulması ilkesi doğrudu ama bağlantının kurulma yöntemi yanlıştı. Bu yanlışlığın siyasi sonuçlarını vermesi ise, PEEA'nın sürgündeki Yunan hükümeti başkanı Çouderos'a 10 Mart 1944 tarihinde gectiği şu telgrafla daha da çabuklaşacaktı :

«Başlıca amacımız bir ulusal birlik hükümeti kurmaktır... Ulusal gereksinmeleri anlayacağımız ve ulusal birlik hükümetinin kurulmasına muhakkak yardım edeceğinizden emin olduğumuz için ekselansınıza hitap ediyoruz.» (47)

Orta-Doğu Yunan Ordusu Olayı

Bu telgrafın Orta-Doğu'daki Yunan Ordusu üzerinde büyük bir etkisi olmuş ve bu ordudan bir temsilci heyeti Çouderos hükümetine, bu çağrıya uyması için bir ultiimatorm vermişti. Bu ultiimatorm verenler, Orta-Doğu'daki Yunan Ordusunun cumhuriyetçi ve solcu unsurlarıydı. İngiltere ise, bu fırsatı kaçırmıyacak kadar deneysel bir emperyalist güctü. Churchill, Çouderos hükümetinin bu telgrafa cevap vermemesini ve bu ultiimatormu verenlerin tasfiye edilmesini şu sözlerle istemiştir:

«Kralın başkanlık ettiği meşru Yunan hükümetiyle kesin ilişkilere girmiş bulunuyoruz... Gerilla birlikleri ise, Yunanistan'ın kanuni temsilcileri olamazlar.» (48)

Ve Orta-Doğu'daki ultiimatı veren Yunan askerleri için şunları söylemiştir :

«Yunan birliklerinin bu fırsatı hiç te asil olmayan, hatta sefilce bir disiplinsizlikle karşılması üzücü bir durumdur... Bu, ciddi meseleyi tatlıya bağlayarak sonuçlandırmak ciddi bir yanlış olacaktır. Bu adamları silahsız, şartsız mümkünse kan dökmeden ele geçirmek zordur.» (49)

Böylece 2 nci Dünya Savaşının acı ve karanlık sorunlarından biri Orta-Doğu'da dünyadan gizli olarak çözümlendi. Aç ve susuz bırakılarak etrafı çevrilen Yunan birlikleri teslim olmaya zorlandılar. Orta-Doğu'daki Yunan askeri gücünün hemen hemen yarısı olan 200.000 Yunanlı Libya ve Eritre'deki toplama kamplarında vahşi hayvan sürüleri gibi enterne edildiler. Kısacası, «demokrasi aşığı» İngiltere, kendi çıkarları uğruna bir halkın en değerli evlatlarını boğazlamaktan geri kalmıyor ve bunu «demokrasi cephesinde» yapmaktan çekinmiyordu.

Auschwitz ve Dachau kamplarını, Libya ve Eritre kamplarından farklı kılan sadece gamalı haç sembolünün birisinde olup diğerlerinde olmamasıydı. Fakat sadece bir sembol ayrılığı, emperyalist çıkarların niteliğini ve kökenini değiştirmiyordu: Halkların kırılması pahasına dünya sömürüsü.

İşte böyle çıkarların yönelttiği bu kıyım sonucu geleceğin Yunan Ordusunun işbirlikçi ve faşist karakteri artık garanti altına alınmış ve bu ordu artık Yunan halkına karşı rahatlıkla kullanılabilir hale getirilmişti. Geleceğin «Albayları» işte bu 200.000 lik kıyım uğrayan kesimin dışında kalan İngiliz taraftarı kesimden, Alman işbirlikçilerinden ve iç savaş kaatillerinden oluşacak Yunan ordusundan çıkacaktır. Yani ABD emperyalizmi sıra kendisine geldiğinde, İngiliz ve Alman emperyalizmi tarafından yörgülüş «dört dörtlük» bir faşist sürüyü emrine hazır bulacaktır.

İngiltere'nin Siyasi Entrikaları

İngiltere'nin kuklası bir yönetimi Yunanistan'a yerleştirme çabaları elbette ki sadece bu girişimden ibaret kalmıyacaktı. Sür-

gün yönetiminde de değişiklik yapması, yeni koşullara göre yeni piyonlar ileri sürmesi gerekiyordu. Gerçekten de Çouderos görevinden alınıp yerine önce Sofokles Venizelos getirildi, daha sonrada «kendisinin bu göreve uygun olmadığı düşünüldüğün»den bunun yerine «Yunanistan'dan özellikle getirilen» Georges Papandreu geçirildi. K. Çukalas'ın sözleriyle;

«Bu çok nazik ve ince iş için Papandreu biçilmiş kaftandı.» (50)

Papandreu'nun sürgündeki hükümetin başına geçirilmesinden sonra olaylar aniden hızlandı. 17 Mayıs 1944'de Lübnan'da Papandreu'nun başkanlığında Yunan direnme örgütlerinin temsilcileri toplandılar. EAM'ın Papandreu başkanlığında kurulacak bir milli hükümette bakanlıkların % 50'sini istemesi ve bunun karşısında elindeki tüm silahlı güçleri bu hükümetin emrine vermeye teklif etmesine Papandreu şiddetle karşı çıktı. Toplantı sonuçsuz kapandı. Fakat EAM temsilcilerinin Yunanistan'a dönmelerinden sonra, EAM'ın güttüğü siyaset aniden değişti. Ve 29 Temmuz'da bir tek Papandreu'nun yerine başkasının getirilmesi şartıyla hükümete katılacağını bildirdi. Çok geçmeden 15 Ağustos'da bu şartı da geri alarak Papandreu'nun tüm isteklerini kabul ettiğini açıkladı. Ve 3 Eylül'de sadece 6 PEEA temsilcisi önemsiz görevlerle hükümette yerlerini aldılar. Durum tam İngilizlerin isteği gibi sonuçlanmıştı.

Dış Konjonktür ve Yunan Devrimci Hareketi

EAM'ın bu anı dönüşü için bugüne kadar çok söz söylenmiş, bir çok spekülasyon yapılmıştır. Bu spekülasyonların her nedense sürekli olarak Sovyetler Birliği'ni hedef aldığı görülmekte ve hatta Stalin'in Yalta Konferansında Churchill ve Roosevelt'le dünyayı paylaşmaya razı olmasının sonucu, Yunanistan'ı İngilizlere bıraktığı söylenmektedir. Bu temelden yanlış ve sakat bir görüştür. Çünkü, tarihi kişilerden hareket ederek açıklamak burjuva tarih görüşüne özgü bir yaklaşımdır. Bunu derken, elbetteki bir «Stalin olgusunu» inkâr etmiyoruz. Bu konunun yazımızla doğrudan bir ilişkisi olmadığı için «Stalin olgu»sundan kısaca söz etmekle yetinebiliriz, kamısındaız.

«Stalin olgusu» bugüne kadar burjuva propagandacıları tarafından hep «kişisel bir diktatorya» gibi ele alınmış ve böyle gösterilmiştir. Oysa, böyle bir görüş, tarihi, insan-üstü güçlerle donanmış büyük insanların, şeflerin, v.d. yaptıkları görüşü ile özdeştir.

Ve bu idealist tarih görüşüdür. Tarihi, «seçkin kişilerden» hareket ederek açıklamaya çalışan görüştür. Gerçekte ise, «Stalin olgusunu» —ve tarihteki benzerlerini— açıklamak için, tarihi maddecilik görüşüne başvurmak zorunludur. Yani, belli bir tarihi olgunun ortaya çıkışında rol oynayan **determinist** objektif yasaları ve **volontarist** subjektif etkenleri, diyalektik bütünlük içinde ele almak zorunludur. Sadece **determinist** objektif yasaları ele almak, **fatalizmi** hakim kıldığı gibi, sadece **volontarist** subjektif etkenleri gözönüne almak ta olayları kişilerden, kişi iradesinden hareketle açıklamak yanlısına yol açar. Burjuva propogandacılarla aynı çizgiye düşen, «çağdaş Troçkist»ler de konuyu saptırmaktadırlar.

İşte bu yöntem ile «Stalin olgusuna» yaklaştığımızda ortaya çıkan gerçekleri şöyle açıklayabiliriz :

a) Dünyada ilk sosyalist devrimin yapıldığı Sovyetler Birliği'nde yeni bir üretim biçimi, sosyalist üretim biçimi yerleştirilmiştir. Fakat, eski toplumun, Çarlık Rusyasının üst-yapı kurumları bir anda ortadan yitmemiştir. Tam tersine, eski üst-yapı kurumları, yeni toplumsal oluşumun üst-yapı kurumları ile belli bir süre iç içe yaşamaya devam ederler ve bu iç içelik; yeni toplumsal oluşumun üst-yapı kurumları kendilerini iyice kabul ettirinceye kadar sürer gider. Bu gerçeği temel alıp ta gözlerimizi devrimin hemen ertesindeki Sovyetler Birliği'ne çevirdiğimizde şunları rahatlıkla görebilmekteyiz: Sosyalist üretim biçiminin yerleştirilmeye çalışıldığı Sovyet toplumunun, Çarlık Rusya'sından aldığı üst-yapı kurumlarında hiçbir demokratik gelenek yoktur. Tam tersine, en ufak bir özgürlük kırıntısına bile tahammülü olmayan yüzlerce yıllık katı bir otokratik yönetim geleneği Çarlık Rusya'sının kemikleşmiş bir üst-yapı kurumudur. Ve sosyalist devrimin yapıldığı toplum da, böyle bir kemikleşmiş üst-yapı kurumunun yüzlerce yıllık hakimiyetini sürdürdüğü toplumdur. Yani, Sovyet toplumu gökten zem-bille inmemiş, tam tersine bir önceki toplumsal oluşumdan doğmuştur. Yeni toplumsal oluşum eski toplumsal oluşumun niteliksel olarak yepyeni bir mirasçısıdır. Ondan etkilenmiştir, etkilenmek zorundadır. Bu etki ise, devrim olur olmaz hemen ortadan kalkacak bir etki değil, yeni toplumsal oluşumun kendini her alanda —alt-yapısal ve üst-yapısal— kabul ettirişi süreci boyunca devam edecek bir etkidir.

b) Devrimi gerçekleştiren Bolşevik Parti'sinin Çarlık otokrasisine karşı en çetin koşullarda mücadele vermek zorunda kalması, merkeziyetçi ve çelik disiplinli bir partinin oluşmasına yol açmıştır. Devrim sonrasında ise, yeni rejimin yaşayabilmesi, iç savaşın üstesinden gelebilmesi, her alanda dünyadan tecrit edilmişli-

ğine rağmen yeni üretim biçimini yerleştirebilmesi için vermek zorunda kaldığı savaşlar, bu parti yapısının daha da merkezileşmesine yol açmıştır. Savaşın mantığı, bir yandan merkeziyetçi yapının güçlenmesini zorunlu kılarken, diğer yandan da ister istemez demokratik işlerliği aksatmıştır. Unutmamak gerekir ki, hiç bir demokratik geleneği olmayan bir toplumda, her türlü iç ve dış düşmana karşı dünyada ilk defa bir sosyalist rejim kurulmaktadır. Ve bu sosyalist rejim, dost ülkelerle çevrili bir ülkede değil, dünyanın geri kalan kısmından her alanda tecrit edilmiş bir toplumda kurulmaktadır. Bu kuruluş, ideal koşullar içinde değil, en güç koşullar içinde olmaktadır ve J. Elleinstein'in dediği gibi «tarih bir ahlâk dersi değildir».

c) İşte bu iki tayin edici **objektif determinist** yasanın bir diğer **volontarist subjektif** etken ile birleşmesi sonucu «Stalin olgusu» ortaya çıkmıştır. Görüldüğü gibi, «Stalin olgusunu» sadece **subjektif** etken ile açıklamak bilim-dışı bir davranış olup, olayın derinliklerini aydınlatmaktan kesinlikle uzaktır.

Özetlersek, «Stalin olgusu»nu açıklarken bu tarihi ve ülkesel objektif koşulları gözden kaçırdığımız anda, olayı bütünlüğü içinde görmemiz olanaksız olmaktadır. Bu nedenle de; **volontarist subjektif** etkeni inkâr etmeksizin, **determinist objektif** yasaları diyalektik bir bütünlük içinde ele aldığımız anda «Stalin olgusu»nun, Kruşçev'in dediği gibi sadece «Beria ve Çetesi» olgusuna indergenemiyeceği açıktır.

Ve işte bu «Stalin olgusu»nu böylece açıkladıktan sonra, Yalta Konferansı için şöyle bir teşhiste bulunmamız hatalı olmayacaktır: Yalta Konferansı, **tarihin belli bir anında, belli bir güçler dengesinin ifadesinden başka birşey değildir.**

Bu karşılıklı güçler, başta Sovyetler Birliği olmak üzere oluşmakta olan dünya sosyalist sistemi ve kapitalist-emperyalist sistemdir. Bu güçler dengesi ise, savaş boyunca objektif olarak ortaya çıkan durumdur. Ve bu «durum» hiçbir şekilde statik, donmuş ve çelişkisiz bir durum değildir. Tam tersine, içinde daha şimdiden daha yeni, daha ileri oluşumların ve çelişkilerin tohumlarını taşımaktadır.

Sovyetler Birliğinin savaş boyunca ittifak kurmak zorunda olduğu İngiltere ve ABD ile ilişkileri bu yaklaşım içinde ele alınmak zorundadır. Birbirlerinden temelde farklı iki kutubun ortak bir düşmana karşı mücadelesi. İşte Yunanistan devrimci hareketinin bütün dramı da burada yatmaktadır.

Birbirlerine pamuk ipliğiyle bağlı bir ittifak cephesinin bir

ucunda, o güne kadar savaşın en ağır yükünü tek başına omuzlamış, 23 milyon en değerli evlâdını savaşta yitirmiş, ekonomisi mahvolmuş Sovyetler Birliği ve en büyük acılar ve fedakârlıklar pahasına daha henüz oluşumunun başlangıcında olan dünya sosyalist sistemi; pamuk ipliğinin öteki ucunda ise, savaşı en az zararla geçiştirmiş, insan kaybı Sovyetler Birliğinin yanında çok az olan ve ekonomisi daha da güçlenmiş, nükleer silahlara sahip olmasına pek az bir zaman kalmış ABD ve ona sırtını dayamış İngiltere. Bu ittifakın pamuk ipliğine bağlı olduğunu çok iyi bilen ve ilerde ortaya çıkan belgelerden anlaşıldığı gibi özellikle 1943'ten sonra Batılılarla tek taraflı ilişki kurmak ve böylece Sovyetler Birliği'ni tek başına bırakmak için çaba harcıyan Nazi Almanyası. İşte Yunanistan'daki olaylar bu çerçeve içine yerleştirildiğinde bir anlam kazanmaktadır. Ve bu çerçeve içinde olaylara yaklaştığımızda şu durum ortaya çıkmaktadır: Sovyetler Birliği, dünya sosyalist sisteminin kurulması adına o güne kadar büyük fedakârlıklar pahasına kazandığı kazançları, sonu belirsiz bir girişim ile kaybedebilmek hakkına sahip değildi. Ya hep ya hiç denebilecek bir durum yoktu ortada. Tam tersine, eğer dünya sosyalist sisteminin yaşaması isteniliyorsa, atılacak her adıma dikkat etmek gerekiyordu. İşte bu gerçek gözününe alındığında, Yunanlı komünistlerin daha önce sözünü ettiğimiz zor durumları apaçık ortaya çıkmaktadır: Bu dönemde Yunanistan devrimci mücadelesine etki potansiyeli olabilecek dış dinamik dengesi büyük ölçüde olumsuz yöndedir. Böyle bir durumda Yunanlı komünistlerin içinde buldukları durum, gerçekten de çok güç ve çelişkili idi. Bu güç ve çelişkili ortam içinde yol almak, yanlış adım atmamak çok önemli idi. Durumu bir benzetme ile tanımlamak gerekirse, şöyle bir tanımlama uygun olur kanısındayız: Dar bir geçitten dost birliklerin güvenlik içinde geçmesini sağlayan bir artçı birliğin, görevini tamamladıktan sonra kendisini de sağ salim geçitin öte tarafına geçirebilmesi. Yani, dünya sosyalist sisteminin oluşması döneminde bu oluşumun İngiltere ya da başka bir emperyalist devlet tarafından engellenmesine yol açacak herhangi bir harekettten kaçınırken, kendi gücünü de yitirmemesi gerekiyordu. Kısacası özel, geneli korumak zorundaydı. İşte böyle çelişkili durumda ülkedeki devrimci mücadeleyi feda etmeden, dünya devrimci mücadelesinin güçlenmesine katkıda bulunmak gerekiyordu. Pekî ama Yunanistan Komünist Partisi bu görevi yerine getirebilecek miydi? Bu çelişkili durumu başarı ile sonuçlandırabilecek miydi? Bu soruların cevabı hem evet, hem hayırdır. Evettir, çünkü gerçekten de Yunanlı komünistler «geçiti» tutmuşlar, dünya sosyalist sisteminin oluşumuna çok büyük ve her zaman saygı ile anılacak bir katkıda bulunmuşlardır. Hayırdır, çünkü «geçitin» öte tarafına kendileri sağsalim varamamışlardır. Ancak

burada sunu da unutmamak zorundayız: Yunanlı komünistler, eğer savaş boyunca gerekli ideolojik çalışmayı yapmış olsalardı, organik olarak köy-kent bağlantısını başarmış olsalardı durum daha farklı olabilirdi. En azından «geçiti» tutma dönemini biraz daha uzatabilselerdi olayların ilerde göstereceği gibi, en azından kısmî bir başarı elde edebilmeleri olanaklı olurdu. Ancak her sosyal olay gibi, bu olaya da etki eden güçleri mekanik bir biçimde ele almak ve bir dönem için olumlu olan bir etkinin, başka bir dönem için olumsuz etki yapabileceğini unutmamak gerekir. Örneğin Yunanlı komünistlerin mücadelesini uzun süre destekleyen Tito'nun, Yugoslavya sınırını Yunanlı komünistlere iç savaşın en zor günlerinde kapatmasının, Yunan devrimci mücadelesinin başarısızlığa uğramadaki payı küçümsenemez.

İşte bu çelişkili ve trajik oluşumun temelinde bu gerçekler yatmaktadır. Ve olayları izlediğimizde bu gerçeklerin, kişilerin, grupların hareketlerinde kendilerini gösterdiğini göreceğiz.

Varkiza Anlaşması

1944 yılının 6 Eylülünde imzalanan Caserta anlaşması, İngilizlerin ülkedeki kesin hakimiyetini noktlayan Varkiza anlaşmasına giden yolun başlangıcı sayılabilir. Caserta anlaşmasına göre sadece İngilizlerin, Almanların çekilişinden sonra girmeleri kabul edilmekle kalmıyor, fakat ELAS'ın da İngilizlerin komutasına girmesi kabul ediliyordu.

Bu anlaşmanın ertesinde, 12 Ekim 1944'de Almanların Atina'yı boşaltmalarından üç gün sonra İngiliz birlikleri Atina'ya giriyorlardı. İngiliz kuvvetlerinin Atina'ya girmesinden hemen sonra ülkeye dönen Papandreu ile EAM-ELAS temsilcileri müzakerelere başlamışlardı. Müzakerelerin ağırlık noktası Yunan ordusunun geleceği üzerinde yoğunlaşıyordu. Papandreu ve İngilizlerin amacı, ELAS'a bağlı gerilla birliklerinin dağıtılıp Orta-Doğu'daki «temizlenmiş» Yunan Ordusunun komutası altında tekrar örgütlenmesi; komünistlerin istekleri ise, ELAS'a bağlı gerilla birliklerinin sağcı ve faşist birlikler içinde eritilmesini önlemektir. Bu konudaki çatışmalar o denli kensinleşmişti ki, 27 Kasım 1944'de görüşmeler aniden kesilmiş, Papandreu ve komünistler birbirlerini sözden dönmekle suçlamaya başlamışlar. Bu suçlamaların altında yatan diğer bir gerçek de, İngilizlerin kurulacak Yunan Ordusuna bir başka unsuru daha katmaya çalışmalarıydı: Bunlar, Alman işgali sırasında Nazilerle işbirliği yapmış «güvenlik taburları» idi. 1943'den itibaren İngilizlerin bu taburlarla ilgilendikleri, Almanların çekilmesinden sonra bu işgalci taburları kendilerinin finanse etmeye

başladıkları da görülmüştür. Oysa ELAS gruplarının savaş içinde getin bir mücadele verdikleri bu Alman işbirlikçileri ile aynı bir ordu yapısı içinde yer almaları olanaksızdı.

İşte böyle uzlaşılması olanaksız görüşmelerin kesilmesinden sonra Papandreu, İngiliz elçisi Leeper'le görüştüğten sonra daha kesin bir tavır almaya karar vermiş ve ELAS'a bağlı birliklerin kısa bir süre içinde terhis edilmelerini bildiren bir ultimatomu, İngiliz kuvvetleri komutanı General Scobie eliyle EAM-ELAS temsilcilerine iletmışti.

General Scobie'nin verdiği bu terhis ultimatomu bardağı taşıran son damla olmuş ve EAM bakanları hükümetten istifa etmişlerdir. Çarpışmaların başlaması artık kaçınılmaz duruma gelmiştir. 3 Aralık ise, EAM'ın tertipledeği bir büyük gösteri olayların başlamasında katalizör görevini yerine getirecekti. Gösteriye bizzat Papandreu izin verdiği halde polis Atina'da Anayasa Meydanında toplanan büyük kalabalık üzerine hiç sebepsiz ateş açmış ve «kanlı pazar» 28 ölü ve yüzlerce yaralı ile sonuçlanmıştır. Komünistlerin çarpışmaktan kaçınmaları ve sadece tek taraflı bir silahsızlanmayı önlemek istekleri artık olanaksız duruma geliyordu. Kanlı Pazar'ın hemen ertesinde 4 Aralık günü yapılan büyük bir miting sonrasında ise göstericilerin dağılması sırasında, Alman işbirlikçisi Albay Grivas'ın yönetimindeki aşırı sağcı örgüt «X»'e bağlı silahlı gruplar ve diğer işbirlikçi çeteler halka saldırdılar. Yüzlerce insan öldü. O günün gecesi ELAS Atina içinde silahlı mücadeleye başladı. Sıkıyönetim ilân eden General Scobie, ELAS'ın iki gün içinde Atina'yı terketmesini istedi. Zorunlu olarak savaşmak durumunda kalan ELAS, ilk günlerde önemli başarılar kazanmasına rağmen, İngiliz kuvvetlerine doğrudan saldırmak istememesi ve güçlü durumunda olduğu halde ateşkesi sağlamak için çeşitli çabalar göstermesi İngilizlerin durumunu sağlamlaştırmaktan başka işe yaramadı. Yunanlı komünistler, mücadeleyi legal yollardan sürdürmek için büyük çaba harcamalarına karşılık İngilizler bunu olanaksız kılmaktaydılar. Çünkü, Churchill'in yazdığı gibi :

«Kesin amacımız EAM'ın yenilmesidir. Çarpışmaların sona ermesi buna bağlıdır.» (51)

Bu İngilizlerin parolasıydı. Yani Churchill'in Yunanlı komünistlerin dünya sosyalist sisteminin kuruluşu için yaptıkları fedakârlığı iyi değerlendiriyor ve komünistlerin bu dönemde kesin bir darbe vuramayacaklarını ancak güçlerini yitirmeden zaman kazanmak istediklerini doğru değerlendiriyordu. Böylece kesin bir darbe in-

dirmemek zorunluğu sonucu ELAS askeri mevzilerini koruyamıya rak, 5 Ocak'ta Atina'yı boşaltmak zorunda kaldı.

ELAS'ın Atina'yı boşaltmasından 11 Ocak 1945'e kadar geçen süre içinde yer yer şiddetli çarpışmalar olmakla beraber, askeri güç ağırlığı giderek İngilizlerin lehine değişmekteydi. En nihayet 11 Ocak 1945'de ateşkes, 12 Şubat günü ise, yönetime yeni getirilmiş Plastiras hükümeti, İngilizler ve EAM arasında Varkiza anlaşması imzalandı. Bu anlaşmaya göre :

- 1 — Bütün gerilla grupları dağıtılacak ve ELAS iki hafta içerisinde silahlarını teslim edecek.
- 2 — EAM hükümette temsilci bulundurmuyacak.
- 3 — Plastiras hükümeti bir yıl içinde krallık sorunu hakkında bir plebisit düzenliyecek.
- 4 — Komünist Parti siyasi çalışmalarını sürdürebilecek.
- 5 — ELAS ve EAM savaşçıları affedilecektir.

Ancak bu son koşul, ilerde önemli bir anlaşmazlık konusu olacaktır. Çünkü af, normal ceza kanununa tabi suçları kapsamadığı için çok elastiki idi ve biraz çekştirildiğinde bu tür gerilla faaliyetleri suç olarak bunun kapsamına girebilmekteydi. Gerçekten de bu boşluk anlaşma sonrasında bütün ülkeyi kasıp kavuracak olan beyaz terörün kanuni dayanağı olacaktır.

Varkiza Anlaşması Sonrası

Alman işbirlikçilerinden oluşturulan güvenlik kuvvetleri ve bunların yardımcısı olan işbirlikçi Grivas'ın «X» adlı kuruluş, Varkiza anlaşmasından hemen sonra İngilizlerin de desteği ile ülkede büyük bir kıyım girmişlerdi. Artık her şüpheli kişi komünist yada EAM-ELAS üyesi olarak tutuklanıyor, işkence ediliyor, öldürülüyordu. EAM'ın verdiği bilgiye göre, Varkiza anlaşmasından seçimlerin yapıldığı 31 Mart 1946 tarihine kadar 1289 kişi öldürülmüş, 6671 kişi ağır yaralanmış, 31.632 kişiye işkence edilmiş ve 84.931 kişi tutuklanmıştı.

Artçı birlik «geçiti» canı pahasına, kanı pahasına tutuyordu.

Ülkenin ekonomik durumu inanılmıyacak kadar kötü durumdaydı. K. Çukalas'ın sözleriyle;

«Yunanistan'daki yıkım ancak Yugoslavya, Polonya ve Sovyetler Birliğiyle karşılaştırılabilirdi. 1940 ile 1944

yılları arasında 550.000 kişi yani nüfusun % 8'i ölmüş ve toplam ulusal servetin % 34'ü çökmüştü: 401.500 ev tamamen harap olmuş, böylece 1.200.000 kişi evsiz barksız kalmıştır. 1770 köy yıkılarak ortadan kaldırılmış, büyük limanlar, demiryolları, buhar makineleri, telefon ağları, sivil hava alanları, köprüler tamamen yıkılmış; yük gemileri tonajının % 73'ü, yolcu gemilerinin % 94'ü batmış, yollarının % 56'sı harap olmuş, özel arabaların % 65'i, kamyonların % 60'ı, otobüslerin % 80'i ortadan kaldırılmış, atların ve sığırların % 60'ı, küçük baş hayvanların % 80'i ölmüş ve ormanların % 25'i yanmıştı.» (52)

Ülkenin tüm yönetimi İngilizlerin iki kuruluşu elinde idi: İngiliz askeri heyeti ve İngiliz ekonomik heyeti. Hayatın bütün alanları ile ilgili kararları bu heyetler veriyorlar ve kukla yönetimleri kullanarak bu kararları yürütüyorlardı. Tranvay ve tren hatları sular idaresi ve elektrik enerjisi şirketinin yönetimi İngilizlerin eline geçmişti. 31 Mart 1946'da İngilizlerin ve faşist kuruluşların baskısı altında yapılan seçimlerde kralcı Çaldaris yönetimindeki popülistler iktidarı ele geçirdiler. Ve Eylül ayında yapılan referandumla kralın ülkeye dönmesini sağladılar.

Böylece Yunanistan savaş öncesi statüsüne döndürülmüş, İngiltere'nin gayriresmi dominyonu durumuna tekrar getirilmiştir. İşgal döneminde Almanlarla açıkça işbirliği yapmış kişiler, devletin önemli kademelerine yerleştirilmiştir.

«Geçit»i

Geçme Vakti

Yunanistan'da durum böyle gelişirken 1945 yılında Almanya'da Potsdam Konferansı toplanmış, bu konferans dünya sosyal sisteminin kapitalist-emperyalist sistem tarafından zorunlu olarak tanınması ve varlığının kabul edilmesinin ilk önemli adımı olmuştur. Artık «artçı birlik»te geçitin öte tarafına geçebilirdi. Ve gerçekten de daha 1945 yılında Yunanistan Komünist Partisi Merkez Komitesi üyeleri, Bulgaristan'ın Patrich kentinde, Bulgaristan ve Yugoslavya Genel Kurmay temsilcileriyle bir toplantı yaparak savaş hazırlıklarını görüşmüşlerdi. 1946 yılında Ocak ayında ise, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ilk toplantısında Sovyetler Birliği; İngiliz birliklerinin Yunanistan'dan derhal çekilmesini isteyecek, aynı yılın Şubat ayında da Yunanistan Komünist Partisi'nin Merkez Komitesi iç savaş kararı alacaktı.

Ancak, Yunanistan'da durum işgal sonrası durumun aynı de-

ğildir. Komünistler büyük ölçüde zayıflamış; İngilizler ve kralcılar büyük ölçüde güçlenmişlerdir. Komünistlerin işgal döneminde köylülük arasındaki zayıf ideolojik çalışmaları ve kentsel örgütlenmedeki güçsüzlüğü de bu duruma eklenince daha önce nedenini açıklamaya çalıştığımız koşullardan ötürü «güçlüyken savaşamayan Yunanistan Komünist Partisi, güçsüzken savaşmak zorunda kalacaktı.»

Kısacası, «geçit» kahramanca tutulmuştu, ama «geçiti» tutan artçı birlik te çok zayıflamıştır. Oysa «geçitin» aşılması için her zamankinden daha güçlü olunması da zorunludur...

Bu çelişkili durumun nasıl çözümlendiğini ise, bundan sonraki sayımızda göreceğiz.

TÜSTAV

NIYE BÖYLE ENSEN
GOK KALIN YAVU?

İlkokul

İSİMİ...

KENDİM YAPARIM DA.

«1975 Uluslararası Kadınlar Yılı» ve «8 Mart Emekçi Kadınlar Günü» dolayısıyla; ÜRÜN, geçen sayıda başladığı, «kapitalist-emperyalist sistemin çelişkileri» ile ilgili çeviri dizisine, bu sayı ara vermektedir.

1910 yılında, Danimarka'nın başşehri Kopenhag'da toplanan, «Uluslararası Sosyalist Kadınlar Birliği»nin 2. Kongresinde, Alman kadın emekçisi Clara Zetkin tarafından; yılda bir günün, «emekçi kadınların kapitalizme karşı mücadeleye günü» olarak kutlanması önerisi, kabul edilmiş ve her yılın 8 Mart'ı, «Emekçi Kadınlar Günü» olarak ilân edilmiştir.

Kadının özgürlüğünü, «kadın'ın erkek'le eşitliği»ne indirmek; aslında, burjuvazinin, sorunun sınıfsal özünü gizlemeye çalışmasıdır.

Proletaryanın kurtuluşunun, aynı zamanda kadının da kurtuluşu olacağı gerçeğinden hareketle; kadın, proletarya'nın siyasi mücadelesinin içine sokulmadıkça, o'nun «özgürlüğü» sağlanamayacaktır.

«Özgür Kadın» Elmas TATAROVA'nın, SOSYALİZM VE KADIN isimli kitabından üç yazıyı; «Emekçi Kadınların Kapitalizme Karşı Kavgası»nın anısına sunuyoruz.

sosyalizm ve kadın

Elmas TATAROVA

İLERİCİ GÖRÜŞE GÖRE KADININ TOPLUMDA YERİ VE ROLÜ

Kadınların kurtuluşu fikri daha çok eskiden en iyi düşünürlerin dikkatini çekmiştir. Özel mülkiyetin belirmesi ve toplumun sınıflara ayrılmasıyla kadın; kadın olarak da, iş gücü olarak da, erkeğin esiri olmuş, ezelden beri var olan özgürlüğü yokedilmiştir... Fakat iktidarın sermayenin elinde bulunduğu, özel mülkiyetin hâkim olduğu burjuva düzeni koşullarında; kadının kurtuluşu, hukuk bakımından erkekle eşit olması sorunu, olumlu yönde çözümlenemezdi. Burjuva memleketlerinde varlıklı sınıfların hiç de hesaplarına gelmiyordu, emekçi kadınların kendi güçlerine güvenmeleri, bu güvenin baltanmasını, yaratılış itibariyle kadının erkekle eş değerinde olmadığı, toplum işlerine aktif olarak katılmaya yetenekli bulunmadığı inancının aşılmasını gerektiriyordu varlıklı sınıfların çıkarları. Onun için de bugüne dek hiçbir kapitalist devlette, kadınlar, gerçek bir eşitliğe ulaşmış değildirlir.

Kapitalist toplumda kadın çifte esaret altındadır, gaddarca sömürülmektedir.

Kapitalizmin tüm kötü yönlerinin, kadın emeğinin ve çocuk emeğinin barbarca sömürülmesinde gayet açık olarak görüldüğünü, Lenin defalarca belirtmiştir. Kapitalistlerin kadınlara reva gördükleri haksızlıkların, vaktiyle kölelik devrinde, kölelik hukukunda bile olmadığını söylemiştir.

Devlet, hukuk, sömürücülerin ahlâkı, gerici güçlerin elinde kudretli bir aldatma aracı olan din; bütün bunlar, antagonist (uzlaşmaz) sınıflı toplumda kadının kölelik durumunu haklı göstermeye, ebedileştirmeye çalışmaktadırlar. Sömürücü sınıfların ideologları, kadın sorununun gerçek sınıfsal - ekonomik köklerini gizlemeye uğ-

raşarak, çoğu, bu karmaşık sosyal problemi erkekle kadın arasındaki ilişkilerden ibaret göstermeye çalışmışlardır.

Kadın meselesinde biyolojik teori denilen en gerici teoriyi; August Comte, John Stuart Mill yazdığı mektuplarda dile getirmiştir. Onun iddiasına göre, kadın organizmasının anatomik ve fizyolojik özellikleri, kadını, «yüce insan tipi»nden uzaklaştırıyormuş. Kadının başlıca vazifesi aile yuvasındaki vazifesiymiş, erkekle eşit haklara sahip olması doğru değilmiş, ona göre bu eşitlik insan neslinin devam ettirilmesini engelliyecemmiş.

Burjuva ideologlarının kadın hakkındaki görüşleri, emperyalizm aşamasında, daha da açık bir gerici karakter almaktadır. Kadınların çalışmaları, çalışma ücretlerinin ödenmesi ve öğrenimleri meselesinde; burjuva ideologları, çoktan çürütülmüş olan kadının biyolojik noksanlıkları teorisinden, bugün de geniş ölçüde yararlanmaktadırlar.

Onun için de, daha ütöpic sosyalizmden başlayarak tüm sosyalizm hareketleri tarihinde, kapitalist toplumda kadın durumunun önemli yer almasına şaşılmamalıdır.

İlk sosyalist Thomas Moore, sonra Robert Owen ve Charles Fourier öğretileri; emek ve öğrenimde kadının erkekle eşitliğini gerçekleştirecek, üretimde kadını koruyacak, çocukların toplumsal eğitimlerini gerçekleştirecek, kadını ev işlerinden kurtaracak sosyalist yollar gösteren bilgece fikirleri kapsamaktadır.

Fakat ütöpic sosyalistler, toplumda kadının durumunu, hâkim toplum düzenine bağladıkları halde, toplumsal gelişimin yasalarını tanımadıkları için doğru bir kurtuluş yolu da bulamadılar. Birçok ilerici, gerçekçi yazarlar da çıkmaza düşmektedirler.

Büyük Rus devrimci demokratlar, kadının kurtuluş tarihine parlak sayfalar yazdılar. Belinski, Herzen, Dobrolyubov, Çernişevski kadını kudretli bir toplumsal güç olarak görmüşlerdir.

«Ne Yapmalı» meşhur romanında Çernişevski, zamanının toplumundaki kadının durumunu, haklarını kısıtlayıp onu mutfakta ve çocuklarının yanında bırakmaya çalışmasını inceleyip eleştirmektedir.

«Ne Yapmalı» romanı, toplumdaki yerini, topluma yararlı çalışmalarını sayesinde alan, yeni, özgür kadın, insan kadın tipini veren dünya edebiyatında ilk eserdir. Romanın kahramanlarından Vera Pavlovna buna iyi bir örnektir. Fransız ütöpiclerinden farklı olarak, Rus sosyal demokratları, yeni bir toplum için kadınları dev-

rimci aktif savaşa çağırıyorlar ve bunu Rusyada mazlum halkların genel kurtuluşu hareketiyle bağlıyorlardı. Bu onların büyük tarihsel bir hizmetidir.

Kadın özgürlüğünün devrimci yönden ele alınmasına rağmen, Rus devrimci demokrasi ideologları da, kadına, doğru bir kurtuluş yolu gösteremediler.

Ancak Marx ve Engels kadın sorununun aslını da, toplumsal, ekonomik, sınıfsal köklerini de ilk olarak meydana çıkarmışlardır. Onların dahiyane fikirleri, daha sonra Leninin geliştirdiği kadın sorununa temel olmuştur.

Marksizm - Leninizm, her şeyden önce, sömürücü toplumda kadının mazlum ve aşağılık durumunun nedenini bulup ortaya atmıştır. Buna neden de, üretim araçlarına özel mülkiyetin hâkim olması; insanın insan tarafından sömürülmesidir. Marks ve Engels kadının ev köleliğinden ve toplumdaki bu durumundan, ancak üretim araçlarının toplumsallaştırılması ve insanın insan tarafından sömürülmesinin yok edilmesiyle mümkün olacağını söylemişlerdir. «İngilterede İşçi Sınıfının Durumu» adlı eser, sosyalizmi işçi hareketiyle birleştiren ilk «köprü»dür. İşçi sorununu bütün yönleriyle inceleyen böyle bir eser, sosyalizm tarihinde ilk olarak ortaya çıkmıştı ve gaddarca sömürülen kadın işçilerin durumu da etraflı olarak ele alınmıştı.

Bu eserle proleter çocukların, özellikle küçük kızların insanlık dışı koşullarda çalıştırıldıkları dile getirilmektedir.

«İngilterede İşçi Sınıfının Durumu» kitabının yayımlanmasından yirmi yıl sonra, Karl Marx, «Kapital» inde şöyle diyor: «Kadın ve çocuk emeğinin kapitalistçe sömürülmesi sonucu meydana gelen manevi sakatlanmaları, Engels, bu kitabında o kadar tafsilâtlı vermiştir ki, ben sadece bunu hatırlatmakla yetineceğim.»

Kadın meselesinin temel sorunu; yani topluma yararlı emekle, analık işinin uygunlaştırılması meselesi; kapitalizmin başlangıç yıllarında, Engels'in ilk olarak açıkladığı şekilde, kapitalist dünyada bugün de aynı şiddetle ortada durmaktadır.

«Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni» adlı eserinde Engels, özel mülkiyetle tek kadınlı ailenin meydana gelmesi, medeniyetin gelişiminde yeni bir dönem olmakla beraber, insanın insana kulğunun, kadın esaretinin de başlangıcı olmuştur, diyor.

Toplumsal üretimde erkeğin hâkim rolü, onu ailede de hâkim kılmaktadır. Toplumsal üretim çalışmalarından uzaklaşan kadın, ekonomik özgürlüğünü yitirir. Kadının hayatı aile ocağında geçer, evindeki işlerden ötesine karışamaz.

Kapitalizm, kadınlara fabrika kapılarını geniş geniş açmış ve bu suretle de onları toplumdaki uzak tutan ev işlerinden alıp, iktisaden bağımsız bir hale dönüştürmüştür.

Fakat burjuva toplumu koşullarında, kadınların toplumsal üretime katılma süreci kapitalist üretim biçiminden, kapitalist üretim ilişkilerinden doğan çelişkili eğilimlerle karşılaşılıyor.

Makinelerin icadı ve uygulanması, kadın ve çocuk emeğinin aranmasına başlıca etken oluyordu. Kapitalist düzenin anatomisini veren, «Kapital» in birinci cildinde Marx; makinelerle üretim, kadın ve çocuk emeği, iş günü, iş ücreti v.s. bölümlerinde, makinelerin uygulanmasıyla kadınların durumunda meydana gelen bütün sonuçlara bir hayli yer ayırmıştır.

«Makinelerin uygulanması adale gücünü gereksiz kıldığına göre, makineler adale gücüne sahip olmayan, yani bedence zayıf olan, fakat elleri parmakları daha çevik hareket eden işçilerden yararlanmaya bir vasıta oluyor. Buna göre de makinelerin kapitalist usulü ile uygulanmasının ilk neticesi, kadın ve çocuk emeğinin tatbikinden ibaret olmuştur! Böylece, emeği ve işçileri değiştirebilen bu güçlü araçlar, derhal ücretli işçilerin sayısını artırma vasıtası olmuş, kadımla erkek, büyükle küçük ayırımı yapmadan, işçi ailesinin tüm üyelerini doğrudan sermayenin egemenliğine tâbi kılmıştır. Kapitalistin işinde zorunlu çalışmak, yalnız çocukların oyun vaktini değil, ailenin evde kendi ihtiyaçları için ayırması gereken vakti de elinden almıştır.» (Kapital, s. 406)

Marx bu sayfalarda, kadın ve çocuk emeğinin gaddarca sömürüldüğünü ve genellikle işçinin ne derecede sömürüldüğünü, ailenin çöktüğünü, işçi ailelerinde yokluk ve felâketlerin kat kat arttığını, çocukların ve gençlerin, kız işçilerin ve işçi kadınların beden ve manen alçaldıklarını gösteren pek çok kanıt vermiştir.

Kapitalist işletmelerinde kadınlara geniş ölçüde yer verilmekle beraber, kadın emeğine gaddarca ayrımcılık yapılmakta, erkekle eşit işe çok daha düşük ücret ödenmektedir.

Kapitalistler binbir çeşit engeller yaratarak, kadınların okumalarını, meslek sahibi olmalarını önlerler. Burjuva devleti kadın emeğini, analığı koruyan gerekli tedbirleri almaz, çünkü kapitalizm koşullarında bu koruyucu tedbirler ağır bir yükür.

Eğer kadın, evinin işiyle, ailesiyle uğraşıyorsa, toplumsal üretime uzak kalmış olur ve hiçbir şey kazanamaz; eğer toplumsal emeğe katılmak isterse ve bağımsız geliri varsa, o zaman da evine bakamaz.

Marksizmin temelini atanlar, evlilik ve ailede burjuva ahlâkının sahteliğini, fuhuş, işçilerin aile yuvası kuramamaları ve sömürücü düzenin doğurduğu diğer sosyal kötülüklerin nedenlerini sayfalar dolusu yazılarla açıklamışlardır.

K. Marx ve F. Engels bu ilişkileri şöyle belirttiler.

«Burjuvazi, aile ilişkilerini çevreleyen santimentalizm (duyguculuk) perdesini atarak, onun yerine sırf para ilişkilerini getirdiler.. Çağdaş ailenin dayandığı şey nedir? Ne olacak, kapital, özel kârdır. Bu gelişmiş bir biçimde yalnız burjuvaziye hizmet edecek. Bu kâr, proletaryanın zorla aile dışında kalması ve ahlâk düşkünlüğü tarafından da tamamlanacaktır.»

Daha sonra devamla :

«Burjuvazinin aile ve eğitim, anababalar ve çocuklar arasında iyi ilişkiler masalları, gittikçe kötü yön almaktadır. Büyük sanayi geliştikçe proletarya arasında bütün aile bağları kopuyor ve çocuklar birer ticaret malı ve emek aracı haline dönüşmektedirler.» denmektedir.

Marksizm - Leninizm öğretisine göre, kadın sorunu sonsuz bir sorun değildir. Kadın sorunu geçici, tarihsel bir sorundur. Kadının alçakça esirliği, sömürücü toplumlarda binlerce yıldır devam etmektedir.

Kapitalist toplumda kadın, çift esaret altındadır. Kadının erkekle politik, sosyo - ekonomik hayatta, anneliği ve çocukluğu devlet himayesi altına almak ve bununla ilgili diğer sorunlar, kadın sorununun çağdaş bir açıdan ele alınmasını gerektirmektedir.

Emperyalizmde, kapitalizmin genel bunalımında, savaş ve devrimlere sebep olan bu sürede, kadın sorunu, kadın sorununun farklılaşması gittikçe artmaktadır.

Marksizm - Leninizme göre, kadının tamamiyle kurtuluşu, yalnız politik yolla olur. Bu sınıf savaşı, insanın insanı sömüren, üretim araçlarının özel mülkiyeti elinde bulunduran bir topluma karşı yöneltilmelidir.

Marksist - Leninist teori, kadın sorununu genel sorundan ayırmamaktadır. Yani bu sorun, proletaryanın, kurtuluşu için, sermayeye karşı sınıf savaşı yürütmesine bağlıdır. Bu savaşta proletarya, burjuva devletini yıkarak onun yerine proleter diktatörlüğü kuracaktır. Bu sorun aynı zamanda proleter devriminin gerçekleştirilmesi ve zaferi, onun rezervi ve itici güçleri, zafer koşulları, proleter diktatörlüğünün sağlanması, yeni sosyalist toplumu kurma sorunlarının bir kısmıdır.

Kadın sorunları, burjuva sosyolojisi tarafından son derece karıştırılmıştır. Kadın sorunlarıyla ilgili birçok kitap yayınlanmasına rağmen, bunu çözmek burjuva sosyologlarına göre güç bir iştir. August Bebel'in fikrine göre, bu çıkan kitapları okumaya bir insan ömrü yetmeyecektir. Her yeni çıkan kitapla kadın sorunlarını çözümleme o derece karanlıklara sürüklenmiştir ve bütün açıklamalar genel sorundan uzaktır. Lenin'in kaydettiği gibi toplumsal hayatta olayları bilimsel açıdan inceleme, her şeyden önce herhangi bir olayı ve onun toplumda genel sorunlarla karşılıklı bağları göz önünde bulundurularak olur. Kadın sorununun çok yönlü oluşu, büyük teorik bir anlayış ister.

Marksizm - Leninizm teorisinde kadın sorununun özel olduğuna dair görüşler var. Engels «Anti Dühring» eserinde, sosyal eşitliği materyalist sınıf açısından inceliyerek, ayrı ayrı cinsler arasındaki eşitliğe götüren sorunları öne sürmektedir.

Kadın sorunu üzerine ilk yazılan eser, August Bebel'in «Kadın ve Sosyalizm» eseridir. Yazarı, Alman işçi sınıfının yönetmenlerinden biridir. Yazar bu eserde, zengin verilere dayanarak, kadının esaret altına düşme sürecini, onun kapitalist üretimde ve ailedeki durumunu incelemektedir. Bebel Marksist açıdan ikna edici bir şekilde, kadını; üretim araçlarının özel mülkiyetine, insanın insan tarafından sömürüsüne dayanan bütün toplum dönemleri zincirinden, yalnız sosyalist toplumun kurtaracağını ileri sürdü.

Bu eserin yazarı, ömrü boyunca kadının proletaryanın sınıf savaşlarına katılması mücadelesini yürüttü. Gelgelelim Bebel, kadının kurtuluşu sorununda, tamamiyle Marksist değildir. Bu sorunlar, Marx - Engels ve daha sonraları da, parlak bir şekilde Lenin tarafından incelendi. Kadın sorunu somut koşullarda, sosyalist devrim koşullarında, devrimde ve devrimin kazanımlarını savunmada, sosyalist toplumu kurmada çözümlenebilir.

A. Bebel'in Marksist açısından inceleyemediği bir görüşü var: Kadının evden kurtuluşu, kapitalizm koşullarında da gerçekleşebilir. Bebel, ev işlerinde makineleştirme yapıldığında, teknik bilimin buluşlarından yararlanmayla, kadın ev esaretinden kurtulabilir, düşüncesini savunmaktadır. O, bu verilere dayanarak burjuva toplumu kuruluşunda dahi, devrimci yenileşmeler olduğunu iddia etmektedir. Bebel, teknikte ekonomik temeli gözönünde bulundurmadan, onlarda devrimci yenileşmeler görmektedir. Bu konuda, Marx ve Engels'in, burjuva toplumunda devrimci yenileştirme koşulları hazırlanmakta olduğu görüşü, yanlış anlaşılmaktadır. Gelgelelim bu yenileştirilmeler sınıflı toplum koşullarında gerçekleştirilemez. İşte Bebel, Marksizmi yanlış anlamakla, sosyal - demokrat, oportünist

anlayışlara saplandı. O, Lenin'in de yazdığı gibi «sınıf egemenliğine dayanarak kurulan devletin, ulusal bir devlete dönüşmesini» savundu.

Bilindiği gibi Lenin «Devlet ve Devrim» adlı klâsik yapıtında, Bebel'in devlet hakkındaki yanlış görüşlerini eleştirdi. Bununla ilgili olarak, Lenin, kadının kurtuluşu sorunlarına da değindi.

Bugünkü bilimsel - teknik aşamada, bu Marksist - Leninist görüşler unutulmamalıdır. Teknik ilerleyiş, sadece sosyalizm koşullarında kadının yaşayışını iyileştirir. Bunlar, kapitalizmde, tekellerin çıkarına kullanılır.

Lenin, kadının kurtuluşuna ve onun kapitalizme karşı mücadeleye katılmasına özellikle önem veriyordu. Lenin, aynı zamanda, kadının toplum ve devlet işlerine katılmasını da dikkatle inceledi. Lenin, 1917 Ekim Devriminden önce, emekçi ve köylülerin emek, yaşayış, kültür ve sosyal sorunlarını inceledi.

Lenin bir dizi yapıtında, Çarlık Rusyasında kadının gayet ağır koşullarda çalıştığını belirtti.

Kadının kurtuluşu, bilgi ve kültüre ulaşması için, tek bir yol var: toplumu yenibaştan yenileştirmek, bütün emekçileri yüzyıllık baskıdan kurtarmak. Bu savaşta kadınlar, canla başla mücadele yürütmelidir. Leninin deyiimiyle, sosyalist devrim, toplumun büyük bir kısmı, kadınlar, katılmayınca gerçekleştirilemez.

Lenin, çoğu defa kadınların politik eğitiminden, onların toplum ve politik hayata katılmalarından söz etmiştir. Lenin, kadının durumu ve rolü sorununa değinerek; onu sadece Rusya çerçevesinde değil, bütün dünya kadınları açısından inceliyordu.

Sosyalist ülkelerin tecrübesi, kadının yalnız sosyalist düzende eşitliğe kavuşabileceğini gösterdi. Buna devlet ve sosyalist toplum mülkiyeti, sağlam bir dayanaktır. Bu temel, kadına toplumsal üretime, devlet çapında yaşayışla ilgili tedbirler alınmasına katılmayı, annelik haklarını savunma enstitüsünde çalışmayı, çocuk bahçeleri, kreşler, sağlığı koruma dairelerine katılma, iyi öğrenim ve kültür sağlamaktır.

«Başlıca yapılacak iş, toprak, fabrika, zavot'lardan özel mülkiyeti kaldırmaktır» diye yazdı Lenin. «Yalnız ve yalnız, böylelikle kadın tam ve gerçekten kurtulabilir. Kadın böylelikle (ev esaretinden) kurtulacaktır.»

Marksizm - Leninizm, burjuva toplumunda, kadın sorununun kadınlar hesabına çözümlenemeyeceğini belirtmektedir. Tam kurtu-

luş, kapitalist toplumu yıkararak, yerine sosyalist toplumu kurmakla gerçekleşir.

Marx ve Engels, daha sonraları da V. İ. Lenin; emekçi kadınları, daima proletaryanın proleter devriminde birer rezervi olarak görmüşlerdir. Proletarya, Partinin yönetmenliğinde, burjuvaziyi devirmek için emekçi yığınları da devrime davet eder.

Lenin: «Bütün kurtuluş hareketlerinin tecrübesinde görüldüğü gibi, devrimin başarısı, kadınların ona katılmalarına bağlıdır» demektedir.

Başka bir vesileyle Lenin şöyle yazmıştır: «Emekçilerin kurtuluşu, emekçilerin davasıdır. İşte böyle, kadının da kurtuluşu kadının davası olmalıdır.»

Rusyada ve diğer ülkelerde, proletaryanın devrimci hareketine milyonlarca kadın katıldı. Büyük Ekim Sosyalist Devriminin zafesinde, Rus emekçi kadınları, dünya kadınlarına örnek oldu. Rus proletaryası insanlık tarihinde ilk olarak, kadının kurtuluşunu sağladı. Kadını erkekle eşit yaptı.

Proleter diktatörlüğü kurulduktan, eşitlik hakları savunulduktan sonra, sosyalist yasalar, kadın sorununu yeni bir açıdan ele aldı. Şimdi sosyalist ülkelerde, kadının bütün alanlarda eşit olma hakları uygulanmaya başlamıştır. Bu sorunun çözümlenmesi, bir dizi tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir.

Lenin: «sosyalizm kuruculuğu yıllarında, kadının erkekle eşit olması, kadın sorununu halletmek demek değildir. Çünkü Yasada eşitlik henüz hayatta eşitlik demek değildir.» demiştir.

Lenin; «kadının gerçekten kurtuluşu, eşit hakka sahip oluşu, kadının toplum ve üretim işlerinden uzak tutulmasıyla, kadının yalnız ev işleriyle meşgul olmasıyla çözümlenemez. Kadının eşit haklı kurtuluşu, yalnız toplumsal mülkiyet esasında olur» demiştir.

Kadının tam kurtuluşu ve eşitliği, kadının genel emek üretimine katılmasıyla gerçekleştirilir. Burada kadın, erkeklerle eşit durumdadır.

Kadının tam kurtuluşu, hayatın bütün kollarına katılımı; sosyalist ülkelerde, başta Sovyetler Birliği olmak üzere, sosyalizm kuruculuğu sürecinde başarıyla uygulanmaktadır.

Yasal eşitlik, gerçek eşitsizlik yokedilmeyince, eşitlik olamaz.

Bilindiği gibi, kapitalist ülkelerde tam ve gerçek eşitlik hiç bir türlü var olamaz. Kadınların eşit emek, eşit ücret, eşit hak istekle-

ri, birçok gelişmiş kapitalist ülkelerde çetin savaflara sahne olmaktadır.

Kadının asıl kurtuluşu, sosyalist toplumda olur. Kadın bu toplumda, **tam** özgür olup erkekle eşit olur. Her yönlü gelişmiş bir kişi olarak gelişir.

SSCB'de, haklararası bir seminer yapıldı. Bu seminerde, Bayan Ana Odergart; sosyalist ülkeleri, her iki cins arasındaki eşitliği, yasayla öngermekle suçladı. «Kadınlara yasaca ön veriyorsunuz, erkekler acaba, bu durum karşısında özel haklar istemeyecekler mi?» dedi.

1964 yılında «Humanite» yayınevi «Çağdaş Toplum» adlı bir kitap yayımladı. Bu kitapta, kadın sorununa değinilerek şöyle denmektedir. «Evet, kadın sorunu çok önemli bir sorundur. Bu da doğru. Kadınlar insanlığın yarısı, diğer yarısı da erkeklerdir. Ama **Erkek sorunu** kimsenin aklına bile gelmiyor.» Bu doğrudur. Anelik birçok sosyal sorunları ortaya atıyor. Her iki cins arasındaki oran, kadın sorununu tayin eder. Emek ve kadının yaşayışı ekonomik, ideolojik, hukuk, pedagojik v.b. birçok sorunları kapsar. Bu sorunlar her gün toplumda, ailede belirir. Bunun için her şey emekçi kadını koruma için alınan tedbirlere bağlıdır.

Şu halde kadın sorununun çözümü, hangi açıdan olursa olsun, devlet ve toplum gücüyle birçok şeyler yapılmasını gerekli kılar.

Marxizm - Leninizm klâsikleri, bilimsel sosyalizm ışığında kadın sorununu desteklediler. Kadının her günkü ihtiyaçlarını gördüler. Kadını, proleter kadın yığınlarını; burjuvaziden; ve feministik gericiilerin, kadının toplumda yeri ve rolü etkisinden, korudular.

★

BÜTÜN DÜNYA KADINLARININ BARİŞ, DEMOKRASİ VE SOSYAL İLERLEYİŞ MÜCADELESİ

1910 yılında Kopenhag'ta düzenlenen II halklararası sosyalist kadınlar konferansı yapılabi yarım yüzyıl oldu. Bu konferansta Alman devrimcisi Klara Tsetkin'in teklifi üzere Halklararası kadınlar günü kurulması kararlaştırıldı.

Emekçi kadınların ekonomik ve politik haklar için yürüttükleri mücadelede halklararası dayanışmanın bir sonucu olan 8 Mart, devrimci kadın hareketi tarihine altın harflerle yazıldı. Halklararası

kadın günününün kutlanması Rusyada Büyük Ekim Sosyalist Devriminin zafere ulaşmasıyla da sıkı sıkıya bağlıdır.

8 Mart gelenekleri, harbe karşı kin ve nefretle bütün insanlığın barış özlemiyle, halkların dostluk ve işbirliği arzularıyla bağlıdır. Daha Petrograt işçilerinin ilk gösterilerinde Rus işçi ve köylüleri Şubat devriminin başına geçti. Bu devrim Ekim Sosyalist Devrimiyle sonuçlandı. Bütün bu kavgalarda, kadınların mücadele yıllarına da ışık tutar. Bu iki dünya savaşı süresinde, Alman faşizminin insanlığa getirdiği vahşet, dünya kadınlarını savaşa, emperyalizm ve sömürgeciliğin sebep olduğu harplere karşı dayanışmalarını gerektirdi.

İşte bu sloganlarla Uluslararası Demokratik Kadınlar Federasyonu (UDKF) kuruldu.

UDKF en büyük uluslararası kadın örgütüdür. Bu örgütte 74 memleketten 210 milyon kadın vardır. Bunun dışında kadınlar örgütüne üye olmayan ülkeler de, halklararası toplantılara katılırlar.

1951 de federasyonun gelişmesinden ve başarılarından bahseden Dolores İbaruri gayet heyecanlı olarak şu sözleri söyledi: «Bazı kimseler bilim verileri kuru bir bilimdir diyor. Bizim için bu veriler çok ahenkli bir senfonidir. Bu senfoni içimizi özenç ve kıvılcımla dolduruyor, bize barış içinde ve özgür bir dünya için mücadelemizde güç veriyor. Bizim özendiğimiz dünyada uluslar ve insanlar mutlu olacak, anneler ve kadınlar, evlâtları ve kocalarının yaşamları için telâşa düşmeyecek. Bunun ne demek olduğunu hiç düşündünüz mü değerli dostlar. Ne iyi bir örgüt bu. Güçleri bir araya getiren bir örgüt. Ne eylem, ne heves, ne büyük girişkenliktir, bunlar sıradan bir kadın için. Bu barış mücadelesinde dünyanın dört köşesindeki bu kadınlar elinden ne gelirse yapacaklardır.

Uluslararası Demokratik Kadınlar Federasyonu dünyada en yıkıcı savaş bittikten sonra kuruldu. Bu harp sayısız kasaba ve köyleri yıkıp yaktı, kırk milyon erkek, kadın ve çocukları kurban aldı. İnsanlığa en korkunç silâhı, atom bombasını verdi. Atom bombasının yıkıcı etkenliğini gösterdi. Bu silâh Hiroşima ve Nagazaki gibi büyük Japon şehirlerini yerle bir etti. Bu savaşta artık ne cephe, ne de cephe gerisi kaldı. Buna, sadece harpte döğüşenler değil, milyonlarca kadın, çocuk ve ihtiyar kurban oldu. Kadınlar ve anneler en büyük acı ve kederlere uğradı. Bütün bu unutulmaz acılar karşısında herkeste böyle, benzeri bir şeyin tekrarlanmaması arzusu doğdu. Bunun için ünlü Fransız topluncusu bayan Eujeni Koton Fransa Kadınlar Birliği başkanı olarak, bütün dünya kadınlarının büyük bir örgüt etrafında birleşmelerini teklif etti. Birleşme kadın

haklarını korumaya, geçen neslin çektiği acıları çekmemesine, bütün dünya kadınlarının birleşmesine yardım edecektir. Bu toplantıda o zamana kadar mevcut olan birçok kadın örgütleri temsilcileri konuştu. Kongre'nin çağırılması için bir Girişkenlik Komitesi kuruldu. Bu komiteye Fransa, Sovyetler Birliği, İngiltere, Yugoslavya, İspanya, Çin ve Belçika'nın temsilcileri girdi. Komite yepyeni bir program hazırladı. Plana, kadınları ilgilendiren birçok sorunlar alındı. Sonunda, bütün dünya kadınlarına halklararası kadın kongresinin çağırılmasına yardım etmeleri için bir çağrı yayınlandı. Başta sosyalist ülkeler olmak üzere bütün ülkelerdeki kadınlar çağrıyı destekledi. Kuruluş kongresine (1945 yılında 28 Kasımdan 14 Aralığa kadar) Avrupa memleketlerinden başka ABD, Asya, Afrika ve Avustralyadan temsilciler katıldı. 40 memlekettten, 81 milyon kadının 181 örgütünün temsilcileri hazır bulundu kongrede. Zaferin, faşizmin bozguna uğratılmasının ilk günleriydi bu günler. Her şeye rağmen öc almak ateşiyle yeni harp isteyen akılsız kimseler de vardı. Gizlenmiş olan faşist generaller yeni stratejik planlar hazırlamaya başladılar. Çile çekmiş, yaralı insanlık, korkunun, tehlikenin henüz tamamiyle geçmediğini anladı. Kongrenin açılışında Bayan Koton şöyle dedi: «Dünyamız, dünyanın herhangi bir köşesinde faşizmin var olması için dardır. Barış bütün dünya kadınlarının arzusudur. Kadınlar olanca kuvvetleriyle çalışmak istemektedir. Kadınlar çocuklarına mutluluk içinde bakmak istiyorlar.» Birkaç gün içinde, kadınlar, İkinci Dünya Savaşının dehşetliğini anlattı. Onlar yıkılan evlerinden, öldürülen çocuk ve kocalarından, Almanların çeşitli yerlerdeki korkunç toplama kamplarından söz ettiler. Gaz odalarını, binlerce kadının kahramanlığını; yurtları uğruna ölenleri, halklarının demokratik hak ve özgürlüklerini, kahverengi vebaya karşı mücadelelerini dile getirdiler. Çeşitli ülkenin delegeleri birçok kahramanların kimliklerini öğrendi. Sovyet kızlarından Zoya Kosmodemyanskaya, Liza Çaykina, Mariya Melnikayte, Fransız Daniel Kazanova, İtalyan İrma Bandiera, İspanyol Lina Odena, Bulgar Yordanka ve Lilyana gibi birçok kahramanlar hakkında bilgiler verildi. Kurucu kongre büyük bir olaydı. Benzeri kongreler başka defa da olmuştu, ama buna benzemiyorlardı. Bu kongreye katılanlar da başkaydı. Buraya dünyanın çeşitli ülkelerindeki kadınların temsilcisi gelmişti. Bu kongrede delegeler bir program kabul etti. Andıçtılar: «Biz kadınların sosyal, politik ve ekonomik haklarını savunacağımız andıçıyoruz. Biz gelecek nesiller, çocuklarımızın mutlu ve ahenkli olarak gelişmeleri için gereken koşulların yaratılmasına andıçıyoruz. Biz, çocuklarımızın ve ailelerimizin mutluluğuna garanti olan devamlı barışı sağlamak için mücadele edeceğimize andıçıyoruz.» Kuruluş kongresi sona ereli çok oldu. Her şeye rağmen onun kararları bugün de yürürlükte. Her geçen yılla onun bayrağı altında,

milyonlarca kadın kendi eşitliği, çocuklarının mutluluğu uğrunda, demokrasiyi, doğruluğu, halkların özgürlük ve bağımsızlığını savunmaktadırlar.

Birinci kongre, her şeyden önce, harbe karşı bir protesto, demokrasi ve barışı savunma aracı oldu. Kongre kararlarında atom enerjisinin ilericilik ve barış hizmetine yönelmesi yer alıyordu. 1946 yılında Uluslararası Demokratik Kadınlar Federasyonu atom bombasının yok edilmesi, silâhlanmayı azaltma isteğinde bulundu. Bu istekte şöyle deniyordu: «Kadınlar, faşizmin açtığı toplu savaşın acılarını çekti, görülmedik can kaybı verdi. Bunu, çocuklarının görmemesi için, çocukların mutluluk içinde yaşaması için istiyorlar.»

... Federasyon milyonlarca üyesi adına genel silâhlanmanın azaltılmasını, özellikle atom bombasının üretilmemesini, üretilenleri yoketmeyi, her nevi atom bombasının yasa dışı edilmesini, atom enerjisi üzerinde kontrolün artmasını, atom enerjisini insanlığın yararına kullanmayı, istedi.

Fakat, emperyalist devletlerin savaş hazırlığı sezilmekteydi. Savaş antlaşmaları imzalanıyor, yabancı topraklara askeri üsler kuruluyor, Alman militarizmi canlanıyordu. İşte bunun için 1948 yılında Budapeşte'de yapılan İkinci Kongrede Federasyon bir Manifesto kabul etti. Manifestoda kadınlara tehlikenin nereden geldiği, kendi memleketlerine, ailelerine büyük bir tehlike getireceğini, bunun için barış güçlerinin daha da biraraya gelmesi isteniyordu. Kongreye katılan delege kadınlar söylevlerinde Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelere karşı savaşın kaçınılmazlığını savunan «yeni» ideologları tenkit ettiler. Delegeler benzeri iddiaların asılsız olduklarını, savaşın doğal bir olay olmadığını, savaştan yararlanmak isteyen suçluların bir avuç insandan ibaret olduklarını savundular. Barış ve özgürlüğün güçleri birlikte bu tehlikeyi yenecek tek güçtür. Bu kongrede kabul edilen kararda şöyle deniyordu: «Tarih önünde de büyük sorumluluk bize düşer. Biz kadınlar, insanlığın yarısını teşkil ediyorsak savaşa karşı bir araya gelip birleşmemiz lâzım. Ancak böylece savaş olmayabilir.»

Barışı korumak gittikçe önemli bir sorun oluyordu. Uluslararası Federasyon, Dünya barış kongresinin hazırlık bürosuna girdi. Barış kongresi insanlık vicdanına bir çağrıda bulundu. Çağrıda bütün eylemci güçler barışı korumaya davet ediliyordu. İşte böylece 1949 yılında Dünya barış hareketi kuruldu. Bu hareket, tarihte insanların barış istediklerini dünyaya yaydı. O zamandan bu yana kadar, Uluslararası Demokratik Kadınlar Federasyonu dünya barış yanlısı mücadelenin birinci sıralarındadır.

Üçüncü kongre, kadınların Kopenhag Dünya kongresi federasyonunun gelişmesinde yeni bir aşama teşkil etmektedir. Bu zamana kadar hiçbir kongresine, bu kadar çok delege gelmemiştir. Evet, 70 ülkeden 1990 delege. Bunlardan 14 ülke, önceleri uluslararası toplantılara temsilci göndermemiştir. Kongrenin en büyük katkısı, «kadın hakları beyannamesini» kabul etmesindedir. Bu beyanname, kadınlara tanınması gereken bütün haklar gösterildi. Hakların daha sonraları ayrı ayrı ülkelerin ulusal yasalarında yer almaları, uygulanma koşullarının yaratılması istendi. Bu, bir sözleşmenin ırk, milliyet ve sosyal durumu için, eşitliği için büyük bir aşamadır.

Kopenhag Dünya kongresi, kadın hareketine yeni hız verdi. Bunun sonucu olarak, bir buçuk sene içinde 66 ulusal kongre ve 33 ülkede de konferanslar yapıldı. Bu dönemde kadın hareketinin gelişmesinde sadece Avrupada değil, Amerika, Asya ve Afrikada kadın hareketlerine büyük bir hız verildi. Özellikle Brezilya, Arjantin, Japonya, Güney Amerika, Nijerya, Endonezya vb. yerlerde güçlü ve yığımsal kadın örgütlerinin belirdiği ve geliştiğini kaydetmek gerekir.

Eşitlik, hayat pahalılığı, daha fazla ev, iyi yaşayış koşulları, çocuk bahçeleri ve eğitim mücadelesinde kabul edilen deklarasyon mühim rol oynadı. Federasyon ve onun ulusal örgütleri bir an olsun görevlerini unutmadılar. Hele askeri anlaşmazlık ve silâhlanma yarışına karşı daima uyanık davrandılar. 1953 yılında Paris anlaşmasının onaylanması, Batı Almanyanın yeniden militaristleşmesine hız verdi. Batı Almanya Atlantik paktına alındı. NATO'ya tehlike karşısında atom silâhını kullanma yetkileri verildi. Bütün bunlar barış savaşçılarını telâşa düşürdü. Kadınların uluslararası örgütü, halklararası barış, silâhsızlanma, annelerin çocuklarını savaştan korumak için bütün dünya kadınlarının Dünya kongresinin çağrılması isteğinde bulundu. 7 Temmuz 1955 yılında Lozan kongresi annelerin çocuklarını korumada kararlı olduklarını gösteren ilk kongredir. Bütün diğer uluslararası karşılaşmalarda olduğu gibi, UDKF açık olarak, dünyanın çeşitli köşelerinden gelen kadınların, çeşitli düzende yaşamalarına, birbirlerinden uzak olmalarına rağmen, çocuklardan söz olunca anlaşabileceklerini gösterdi. Kongre çalışmalarında sömürge ve bağımlı memleketlerde çocukların çok ağır şartlar altında yaşadıkları ortaya atıldı. Konuşmacılar milyonlarca çocuğun açlık ve yoksulluktan ölümlerine, hesabı bilinmeyen zenginliklerin; milyonlarca insan emeğinin sömürülmesi sonucunda elde edilen zenginliklerin, harp hazırlığına harcanmakta olduğunu belirttiler.

«Atom silâhının kullanılmasını yasaklayalım. Atom silahının kullanılmasının lafını bile ettirmeyelim. Atom silahının yasaklanması ve

yokedilmesi için direnelim. Silahsızlanma gerçekleşsin. Silah için ayrılan paraları ev, hastane, okul, doğumevi, çocukların durumlarını iyileştirmek için verilmesini isteyelim...» deniyordu. Manifesto'da.

Kadınların Uluslararası Deomkratik Federasyonunun etki ve otoritesi gittikçe artmaktadır. Bununla beraber, buraya katılan ülkelerin sayısı da artmaktadır. Kongreye katılan delegelerin niteliklerine bakılacak olursa 1958 yılında 5 Hazirandan 10 Hazirana kadar Viyana'da yapılan kongre, işte bunları gösterdi. Kongre çalışmalarının özü: «Çağdaş dünyada kadınların rolü ve sorumluluğu ve UDKF örgütünün görevleri» konusuydu. Kongrede üç konunun incelenmesi düzenlendi. Onlar da şunlardır :

«Hayatı koruma»

«Kadının anne, emekçi ve toplumda bir vatandaş olarak çalışması için gerekli koşullar.»

«Çocuk ve gençlerin öğrenim hakkı ve onların halklararasıdaki barış ve dostluk için eğitilmesi.»

Viyana kongresi iki büyük sorunu inceledi. Bu sorunlar, bütün insanlığı ilgilendiriyordu. Atom enerjisinden insanlığın yararına faydalanma. Atom enerjisini yıkıcı amaçlarla kullanmama. Asya, Afrika ve Lâtin Amerika halklarının ulusal ve ekonomik bağımsızlık uğrunda haklı mücadeleleri. Asya ve Afrika halklarının Kahire'deki ilk konferansı da bunu göstermektedir. Dünya kadınları yine atom silahının ve rezerv atom bombalarının yokedilmesi, atom üslerinin kaldırılması mücadelesine girişmek zorunluğu karşısında kaldılar. Çünkü bu silahın bulunduğu yerler halklara bir korku verir. Kadınlar, aynı zamanda topraklarından yabancı askerlerin çekilmesi ve silahsızlanma mücadelesine giriştiler.

Kongrenin gözden geçirdiği önemli sorunlardan biri de, daha sonraları pek iyi sonuçlar vermiş olan, dünyadaki kadın örgütleri arasında daha sıkı bir işbirliğinin kurulması sorunudur.

1963 yılında 24 Hazirandan 29 Hazirana kadar Moskovada yapılan, Kadınların dünya kongresine, 113 ülkeden 1700 delege katıldı. Bu delegeler çeşitli 130 örgütün temsilcileriydi. Bu kongreye «Ümit forumu» dendi. Delegelerin eşit oluşu, federasyonun dünya karakteri taşıdığını gösterdi. Bütün kıtalar eşit ülkelerle katıldı kongreye. Moskova kongresine kadar, örneğin, Afrikadan sadece bazı ünlü kadınlar, küçük örgüt temsilcileri, bazan da gözlemci olarak katılanlar oluyordu. Moskova kongresine Afrika kıtası ülkelere 35, Asyadan 23, Lâtin Amerikadan 25 ülke katıldı.

Moskova kongresinde, Valentina Tereshkova, kadının eşit olu-

şunu, bütün hazır bulunanlara kürsüye çıkıp gülümseyerek gösterdi. Uzak ülkelerden gelen kadınların hepsi onu görmek istiyordu. Bazıları yerlerinde buz kesildi onu görünce. Bazılarının gözleri sulandı. Konuşmacılar ona «Bizim sevgili Çayka'mız» diye hitap ettiler.

Diğer halklararası toplantı 14 Hazirandan 17 Hazirana kadar Helsinki'de oldu. Bu defa Valentina Tereşkova kongreye Sovyet Kadınları Komitesinin başkanı olarak katıldı.

Helsinki'deki kongrede UDKF genel sekreteri şöyle dedi: «Unutulmaz bir kongre. Bu kongre bayan Eujeni Koton'u yeniden başkan seçti. Onu 1967 haziranında yitirdik.»

Bu kongre Valentina Tereşkova'nın kahramanlığıyla ünlüdür. Onun kahramanlığı, delegelere, halklara büyük bir gelecek, yaşam kavgasının bütün alanlarında çalışma isteği verdi. Bu kahramanlık için, Bayan Koton kongre kürsüsünde şöyle dedi: «Aramızdan herbirimiz, bu geleceğe hizmet edebilir. Buna, yalnız, Valentina Tereşkova gibi bütün gücünü bir ülkeye bağlamakla ulaşılır. Bu ülke politik olsun, dinsel olsun, ama ülke olsun. Bu ülke bizim inançlarımıza uysun. Bizim sonsuz insan olanaklarına inancımızla birleşsin. Biz Valentina Tereşkova ile Valeri Bikovski'nin ortak uçuşundan şöyle bir sonuca da vardık: kadına ve erkeğe, kahramanlık, bilimsel ve büyük insancıl bir görevi yerine getirmede aynı derecede güven gösteriliyor. Bu da bizim özendiğimiz arzularla birleşiyor. Biz, yeryüzünde kadının yarınki yükselişini hazırlamalıyız. Kadın bundan ne güzelliğini, ne duygusallığını kaybedecektir. Kadın erkeğin yardımcısı, evde ve ailede, işte ve toplumsal hayatta, çocuklarını, barış ve ümitlerimizi bile şaşırtacak parlak bir yarına hazırlayacaktır.»

Helsinki'de kongreye yaklaşık olarak 100 ülkeden temsilci katıldı. Buraya katılanlar 27 örgüt temsilcisiydi. Onlar şunlardı: Dünya Meslekbirlikleri Örgütü, Demokrat Hukukçuların Uluslararası örgütü, Çocuk Sorunları Dünya Örgütü, Asya - Afrika ile dayanışma örgütü, Faşizme karşı savaşanların ve gazetecilerin uluslararası örgütü vb.

Kongre Uluslararası demokratik kadın hareketinin artmakta olan etkisini, kadınların, insanlığın geleceği ve kaderine, sorumluluğunun artmakta olduğunu gösterdi. Bu, incelenen sorunlardan da görülmektedir. Örneğin kongrede kadın sorunlarından başka, çağımızın birçok büyük sorunları da ele alınmıştır. Bu sorunlara: «Çağdaş dünyada kadının rolü», «Kadın ve Aile», «Kadın ve Emek», «Kadın ve Gelecek», «Ulusal bağımsızlık, demokrasi ve barış mü-

cadelesinde kadın», «Vietnam kadınları ve Amerikan işgalcilerine karşı ulusal varlık için mücadeleleri» gibi raporlara da değinildi.

Kongre uzun incelemelerden sonra çeşitli kararlar aldı. Bu kararlar kadın haklarını koruma, Vietnam, UDKF çalışmaları, ve bütün dünya kadınlarına çağrı. Bu çağrıda kadınların ulusal bağımsızlık, demokrasi ve sosyal ilerleyiş alanındaki mücadeleleri, kadınların, insanlığın tehlikeli anlarında uyanık olmaları, gerektiği zaman birleştikleri de yansıtılıyordu. Uluslararası demokratik federasyon çeşitli gelişme ve düzende olan ülkelerdeki kadınları da etkilemektedir. Çeşitli sosyal kökeni, politik ve dini görüşü olan kadınlar bugün her zamankinden daha ısrarlı olarak bütün güçlerini Amerikan emperyalizminin planlarına karşı yöneltmelidirler, çünkü Amerikan emperyalizmi bütün saldırgan militarist blokların başlıca itici gücüdür.

«Amerikan emperyalizmi silahsızlanma yarışında başlıca sorumluluğu taşımaktadır. Milyonlarca doları ve zenginliği elinde tutmaktadır. Bütün bunlar açlık, hastalık, yokluk ve cahilliğe karşı kullanılabilir. Biz, bütün dünya kadınlarını, bütün kıtaların kadınlarını, onların politik ve dini inançlarına bakmayarak, emekçi köylüleri, bütün mesleklerde çalışan kadınları; emperyalist güçlere, sosyal ilerleyişi durduran ve barışı tehlike altında tutan güçlere karşı birleşmeye çağırıyoruz. Bizim gücümüz birliktedir, birlikte halklarımız, demokratik özgürlüğümüz, ulusal bağımsızlığımız için sosyal ilerleyiş uğrunda mücadele edelim.» denmektedir çağrıda.

UDKF, her büyük kongrede ve uluslararası toplantılarda özellikle federasyonun çalışmalarını açıklıyor, bu gün için en önemli kadın sorunlarını çözümlüyor, bazılarının yerine getirildiğini, bazılarının yerine yeni yeni ödevler ileri sürüyor, bazı pek önemli sorunlar üzerinde kararlar alıyordu. Her toplantıda çeşitli ülkelerden yeni yeni örgütler, kendi tecrübelerini, girişkenliklerini uluslararası demokratik kadın hareketine vermeye hazır olduklarını bildirdiler. Helsinki kongresi 1963-1969 yılı süresinde, yeni üye kabul etmek için 23 dilekçeyi gözden geçirdi.

Fakat bundan 27 yıl önce olduğu gibi bugün de kadınları en çok ilgilendiren sorun, barış sorunudur. Özgürlüğü seven halkların iradesine karşılık; emperyalistler, başta Amerikan emperyalizmi olduğu halde atom tehlikesini hızlandırmakta, başka topraklara askeri üsler kurmakta, halklararası çatışma yaratacak gerginlik yaratmakta, Güneydoğu Asya, Yakın Doğu ve Afrika kıtasında barışçıl halklara karşı savaşmaya devam etmektedir.

Ülkemizin Song Mi'den konduğu oniki yaşındaki Vo Thi Lien'in anlattıkları karşısında insanın tüyleri diken diken oluyor.

«Sevgili ağabeyler, sevgili ablalar. Size olup biteni olduğu gibi anlatmak istiyorum. Evet annemi, babamı, hısım akrabamı nasıl yitirdiğimi anlatmak istiyorum. 18 kişiydi hepsi. Şimdi yalnız kaldım... Bütün evimiz ceset içinde kaldı. Bazılarının başları kesilmişti... Evler yanıyor, bütün etraf duman içindeydi. Mo teyzem oğluyla, Trin teyzem beş oğlu ve kızıyla, Hoa teyzem ve Muy teyzem dört çocuğuyla... İnsanlar yerde öbek öbek seriliydi. Kadınların bazılarının göğüslerine kamalar saplanmıştı, diğerlerinin başları vurmaktan ezilmişti. Şimdi bunları düşündükçe Amerikan askerlerine karşı kinim artıyor. Onlar gerçek canavarlar. Biz barış içinde yaşamak istiyorduk...»

Evet bir çocuğun sözlerinde anlatıldığı gibi. Bu bir gerçek. Dünyada milyonlarca kadın görüyor bunu ve onlar da Vo Thi Lien gibi emperyalistlerden nefret ediyor. Bu bölgede savaşa son verilmesi için bütün güçlerini bir araya getirmek çabası içindedirler.

Vietnama ilişkin Helsinki kongresi şöyle bir karar aldı: «Bütün dünya kadınları, bütün güçlerimizi bir araya getirerek, bütün barışsever güçlerle Vietnam halkının Amerikan emperyalizmine karşı savaşını destekleyelim... Vietnam halkı sadece kendi Yurdu uğrunda mücadele etmiyor. Onların mücadelesi kendi geleceğinin efendi olmak isteyen halkların da savaşdır bu...»

Dünyayı, bugün, bir saldırganlık daha tehlike karşısında tutuyor. Yakın Doğudaki durum işte böyle. İsrail 1967 yılında «altı günlük» bir saldırgan savaşla Ürdün, Suriye ve Arap Cumhuriyeti Mısır'ın topraklarını ele geçirdi. Bu topraklar İsrail topraklarından üç defa daha büyüktür. Bu savaşta büyük bir suç işleyen İsrail, uluslararası antlaşmaları bozarak savaş silâhı olarak napalm kullandı. Yüzbinlerce erkek, kadın, çocuk kendi topraklarından kovuldular. Bu hususta 22 Kasım 1967 yılında BMT Güvenlik Konseyinin İsrail askerlerinin işgal edilen topraklardan çekilme kararını da almış olsa, bunu gerçekleştirmemektedirler.

Bugün barışın sadece bu bölgede değil, bütün dünyada gerçekleşmesi apaçıktır. Saldırganlığın yolu kesilmelidir. İsrail de Güvenlik Konseyinin kararlarını yerine getirerek, ele geçirdiği toprakları terketmelidir. Kadınların uluslararası örgütü, diğer ülkelerdeki kadın örgütleri, İsrail'de barış ve adalet uğrunda mücadele eden kadınlar da bu arada ıstırap çeken Arap kadınlarına yardımda, elinden gelen maddi yardımda bulundular. Bu dünyada birçok kadının barış savaşı, sömürgecilik ve emperyalizme karşı, ulusal bağımsızlığı sağlamlaştırma savaşdır. Bundan dolayı Koreli kadınlar, Güney Kore'den Amerikan askerlerinin çekilmesini ister. Askerler çekilince yurtları barışçıl bir yolla birleşecek. Kadınlar Federasyonu

Kore savaşında Amerikan saldırısını protesto etti. Zamanında BMT'nde Ekonomik ve sosyal kurulunda «B» danışma statüsünü yürürlükten düşürdü. Yine yakınlarda Federasyon «A» danışma statüsünü kazandı. Bu ona büyük olanaklar sağladı. Uluslararası Demokratik Kadınlar Federasyonu Cezayir halkının mücadelesinden yana çıktı ve Fransız emperyalizminin içyüzünü açıklayan dokümanlar yayınladı. Güney Afrika'daki ırkçı hükümetin yaptığı cinayetlere karşı da müdahale etti.

Kadınların uluslararası federasyonu bütün kadınların çağrısına katıldı. Kadınların neye ihtiyaçları olduysa yardıma koştu. Bu örgütün dayanışması İspanya, Portekiz, Yunanistan'da uzun, ağır mücadele yıllarında da belirdi. Guatemala, Venezuela'da birçok kadın ve çocuk mahpus, toplama kamplarına atıldı. Ana, evlât çeşitli cezaevlerine kapatıldı. Kadınlar örgütü Amerika Birleşik Devletlerinde insan yerine sayılmayan, küçümsenen kadınlara el uzattı. Haksız yere cezalananların affını istedi. Uydurma duruşmaların içyüzünü açıkladı. Uzun yıllar ezgi ve cefa çeken kadınlar her nevi baskı ve alçaklıklara karşı tepki göstermektedirler.

Kadınlar, bütün dünyada her parlayan kıvılcımın zorla söndürülemeyeceğinden emindirler. Bunun için federasyon ve ulusal kadın örgütleri, hele Avrupadakiler, bugün her zamankinden daha çok bir savaştan sakınmaktadırlar. Nedeni de meydandadır bunun. NATO'nun en modern saldırgan gücü burada bulunmakta. Şüphesiz ona karşı savunmak amacıyla meydana gelen Varşova Antlaşması da buradadır.

Kadınlar Avrupada bir savaş kıvılcımının bütün dünyada bir yangın meydana getirebileceğini de biliyorlar. Bunun için kadınlar Varşova Antlaşmasının Avrupada barış ve güvenliği sağlamak için genel Avrupa konferansı yapılması çağrısını, Avrupa halklarının anlaşması ve işbirliği hakkında sosyalist ülkelerinin bütün toplantı ve kararlarını büyük bir ilgi ve sevinçle karşıladı.

Federatifin kurulması yıllarında ve ondan sonraki zaman süresinde de kadınları bir sorun hep alıkoymuştur. Bu da çocukları koruma sorunudur. İkinci Dünya Savaşı biteli 27 yılı geçti. Bu savaş bombaları, açlık, gaz odaları, toplama kampları, yüzbinlerce çocuk kurban aldı, sakatladı, bazıları akıllarını kaybetti. Bugün yeryüzünde bombadan, açlıktan, hastalıklardan ölen çocuklar var.

Bu sorun, çocukları koruma sorunu, daha Uluslararası Kadınlar Federasyonu kurulurken ortaya kondu. Bugün de bu sorun bütün ciddiyetiyle ortada durmaktadır.

Zamanımızda önemli bir sorun da kadınların yığınsal bir şe-

kilde üretime katılmalarıdır. Bu büyük tarihsel bir olaydır. Kadınlar, bugün bütün kapitalist toplumda işçi sınıfının kuruluşunda önemli bir faktördür. Sosyalist ülkelerde kadınlar eşit olarak erkeklerle beraber çalışmaktadırlar. Üretim ve toplumsal çalışmalarında kadınlar onların bedence beceriksizliği sorununun uydurmadan başka bir şey olmadığını anladılar. Kadınların manen geri kalmalarıysa öğrenimlerine önem vermekten, baskı altında tutulduklarından ileri geldiği anlaşıldı.

Uluslararası Kadınlar Federasyonu, kuruluşunun daha ilk yıllarında kadınları, anne işçi ve vatandaş haklarını savunma sorunlarını ileri sürdü. Federasyon kadınların hakları sorununu ileri sürdü. Bu yayınlanan Beynamede yansıtıldı ve 1953 yılında Kopenhag kongresinde kabul edildi. Bu sorun federasyonun ve onun ulusal örgütlerinin çalışmalarının ana ödevlerinden biri olarak kalmıştır. Kadınların eşitliğini savunan sorunlar saymakla bitmeyecek kadar çoktur. Kadınların gösterileri, toplantıları, binlerce imza altında parlamentoya sunulan kanun tasarıları çoktur. Hele Büyük Britanya, İtalya, İsveç, Finlandiya, bazı Lâtin Amerika ülkelerinde «eşit hak», «eşit maaş» istekleri, Hindistan, Belçika, Kostarika, Arjantin ve diğer ülkelerde çalışma hakkı ve işsizliğe karşı savaş için durmadan gösteriler olmuştur. Federasyon emekçi kadınların ailelerinin maddi durumlarının kötüleşmesini, askerî bütçenin artışı, yeni savaş hazırlığı, emperyalistlerin, vatandaşların demokratik haklarını çiğnemesinden ileri geldiğini anlamalarına büyük yardımcı olmuştur. Ailelerin yaşayış düzeylerini koruma ve iyileştirme direnişleri; Japonya, Kanada, Uruguay, Batı Almanya, Büyük Britanya gibi birçok ülkelerdeki kadın hareketleri; artmakta olan askerî bütçeyle birleşmektedir. Başka ülkelerde, başlıca Lâtin Amerika'da, bunlar, yabancı sermayenin ulusal zenginlikler sömürüsüne karşı mücadeleyle birleşmektedir.

Birçok ülke kadınlarını ilgilendiren diğer bir sorun da ailede eşitlik sorunudur. Bu sorun, hattâ Fransa, İtalya, Avusturya, İsveç gibi gelişmiş Avrupa ülkelerinde dahi Napolyon kuralına göre, kadının kocasına bağımlılığı, mal mülk üzerinde haksızlığı, çocuklarının geleceğine ilişkin önemli sorunları çözme hakkından mahrum etme devam etmektedir. Büyük Britanya, Avustralya gibi ülkelerde kadının bütün ev eşyaları üzerinde hakkı yoktur. Bunu kazanmak için, eşyayı şahsen kendi parasıyla aldığı göstermesi lâzımdır. İspanya ve Portekiz'de, kadınlar, hukuk karşısında hiçbir hakka sahip değildir. Hattâ çağımızda, yüzyıllık ırk ve sınıf farkları ortadan kaldırılırken, insana karşı saygı artmaktayken, Asya ve Afrika ülkelerinde kadının mal gibi alınıp satıldığı yerler vardır. Burada çokevlilik alıp yürümüştür. Hatta ken-

di karısını öldürene ceza vermekle yetinilir. Federasyonun, kadının eşit haklarını koruma çalışmaları çeşitlidir. Çünkü bu çok karmaşık bir sorundur. Çeşitli ülke ve kıtalarda kadınların yaşayış koşulları değişiktir, bunun için çözümlenmesi gereken sorunlar da çeşitlidir.

Sosyalist ülkelerde kadınların özgür, yaratıcı, mutlu yaşamı, kapitalist sömürüsünün ve işsizliğin kurbanı olan kadınların yaşamıyla hiç de mukayese edilmez. Hele sömürü altında bulunan kadınların yaşamı daha da kötüdür. Bu durum kadınların birliğini bozmaz. Bu pek inandırıcı olmasa da, kadınları daha da birleştirir. Kadınların anlaşmaları, birleşmeleri sonucunda sorunlar daha çabuk çözülebilir. Bu konuda Sovyet kadınlarının ve sosyalist ülkelerdeki kadınların büyük rolü var. Onlar diğer ülkelerde kadın örgütlerinin birleşmesine yardım eder. Sosyalist ülkelerde kadınların ulaştığı başarılar, sosyalist toplumdaki yerleri, eşitlikten uzak bulunan kadınlara ümit ve güç verir. Bundan bir yıl önce güney Afrika kadın hareketinin ünlü eylemcisi genç işçi kadın Lillian Ngoy, Sovyetleri ziyaretinde şöyle dedi: «Ellerimi gözlerime koydum. Rüya geldi bana her şey. Şimdi artık bizim arzu ettiğimiz her şeyin gerçek olabileceğinden eminim. Ben bunun böyle olması uğrunda mücadele edeceğim.»

KAPİTALİST, SÖMÜRGE VE BAĞIMLI ÜLKELERDE KADINLARIN DURUMU

Kapitalist dünya dışarıdan bakıldığında kendisinin parlak bir durumda olduğunu göstermek istese de, kapitalist ülke halkları ağır ekonomik koşullar altındadır. Vitrinlerin parlaklığı, reklâmların rengârenk oluşu, işsizliği, yoksulluğu ve sömürüyü örtbas edemez.

Bu ülkelerde kadınların durumu, kapitalist düzen yüzünden çok ağırdır. Bu düzende kadınlar küçümsenmekte ve eşit haklardan mahrum bulunmaktadır.

Kadın federasyonunun IV. Viyana Kongresinde ABD delegesi Bayan Fransez Loman şunları söyledi :

— Biz, ABD kadınları diğer ülkelerin kadınlarından farklı değiliz. Bizim de, anne, kadın, işçilerle aynı dertlerimiz vardır. Biz çocuklarımızın öğrenim görmeleri ve iyi büyümeleri için ortam ve koşulların uygun olmasını istiyoruz. Bu her yeni görüşlü kadının çabasıdır. Bu sadece ABD'de değil, dünyanın her ye-

rinde böyledir. Kapitalist düzende anneye geleceğe özenmek, aile ve çocuklarına sakin bir ortam yaratmak için neler engel oluyor?

Bu sorunun cevabı hazır: bütün bunlara sebep; kapitalizmin ekonomik düzeninde, henüz sömüren ve sömürülen iki sınıfın bulunmasıdır.

Bayan Fransez Loman, Amerikan kadınının isteklerini yanıstmıştır. Kapitalizmin ABD'de güya yüksek standartta olduğunu övmelerine rağmen, ABD kadını da, kendi çocuklarının yaşamından ve geleceğinden kayguludurlar.

ABD'de her gün milyonlarca kadın «Nerede yaşayacağız?» sorusuyla karşı karşıya gelmektedirler. 7 milyona yakın ev eskimış olduklarından, yaşanması tehlikeli olarak gösterilmiştir. Memleketin mesken inşaatının bir çeyreği, kabul edilen standartların dışındadır. Ama benzeri meskenler tıklım tıklımdır.

Bir işçi ailesi doktora gitmek zorunluğunu karşısında telâşa düşer. Meslekbirliklerinin verdiği bilgiye göre, hastanede yirmi dört saat kalmak 20-26 dolara çıkar. Bu ise en iyi ödenen bir işçi gündeliğinden daha fazladır. Evet, «sınırsız imkânları» olan bu ülkede senede 250.000 kişi doktora gidemediğinden ölmektedir.

ABD'de 20 milyondan fazla kişi köyde yaşamaktadır. Sanayi tekelleri tarımdan da kâr elde etmektedirler. Tarım işçilerini insafsızca sömürmektedirler.

Senatör Douglas şöyle dedi: «Sürekli işsizlik ve yoksulluk görüntüsü sokaklarda ve köy yollarında, memleketin birçok büyük bölgelerinde dolaşmaktadır. Bugün köyde 600.000 kişi tarım ürünü artığı yardımından geçinmektedir.»

ABD'de çalışan kadınların durumuna ne diyelim! Meslekbirliklerinin verdiği bilgiye göre, erkeklerle eşit olarak çalışan kadınlara, maaşlarının yüzde 71'i verilmektedir. Bugün ücretli işçilerin yüzde 35'i veya 21 milyonu kadındır. Kadın emeği, tekellerin çıkarına uygun olduğundan İkinci Dünya Savaşından sonra kadın işçilerinin sayısı arttı.

Zenci kadının sömürüsü pek ağırdır. Bir zenciye 10-12 saat için verilen para, bir beyaz işçiye bir saatte verilen paraya eşittir.

ABD'de anneyi koruyan tek bir yasa yoktur. Emekçi kadının gebelik ve annelik iznine çıkması sadece patrona bağlıdır. Patronların işçilerin sağlık durumu ile ne kadar ilgilendiği ise apaçıktır.

Yakınlarda basında iki çocuk resmi yayınlandı. Bu resimler bizim çocuk bahçesinde sokaklarımızda, kamplarımızda gördüğümüz

müz çocuklardan ne farklı! Çocuk yaşına uygun olmayan kocaman gözlerinde bir korku, acı okunuyordu. Ama resimlerin altındaki yazı da acıklı: «İhracat için çocuklar.» Bu övülen «hür dünya»nın içyüzü diye eklenmiş resmin alt tarafına. Yoksulluk içinde bulunan İtalyan aileleri çocuklarını «satmakta» serbesttirler. Bu çocuklar ABD'ne özel merkezlerden, canları sıkılan zenginlere, oğulluk için gönderilmektedirler. Satılan ve dışarı çıkarılan çocukların sayısı 5000'i geçmiştir.

Metinden anlaşıldığına göre bunların Magdalena ve Paolo oldukları anlaşıldı. Anneleri Filuemna Custafiero, çocuklarını do-
yurmak için parası olmadığı için satmak zorunda kalmış.

Bu annenin dertlerini kim anlamaz. İki çocuk doğurmuş, sevinçle geleceğe bakmış, umutla. Şimdi onları satmak zorunda kalmış. Evet, aç durmamaları için vatandan uzak bir yere satmak, onları artık hiçbir vakit görmemek ümidiyle vatandan uzaklara yoluyor.

İtalya'da, güneş ışınlarının bol olduğu bu ülkede büyük zenginliklerle yanyana sefalet de vardır.

İtalyan Genel Emek Konfederasyonunun kadınlar komisyonu başkanı Rina Pikolato şunları belirtti: «Bizde, İtalya'da, sömürü sistemi son haddine vardı. Kimya sanayiinde çalışan kadınlar kan zehirlenmesi tehlikesi karşısındadırlar. Yakınlarda bu hastalıktan sadece bir zavotta 6 kadın öldü. Palermo'da bir dokuma fabrikasında bir işçi kadın, kaza ve hastalık sigortası yapmamıştı. Çalışma süresinde yüzüne bir çelik parçası fırladı. Hemen ateş yaptı. Diş etleri ve dili şişti. Ekmek yiyemiyordu, ama çıkarılmaması için işe geliyordu. Patron ona dinlenmek için bir tek gün bile izin vermedi.»

Kapitalist ülkelerde silahlanma ve aşırı sömürü sonucu kiralar, vergiler durmadan artmakta, hayat pahalılaşmaktadır. Örneğin, F. Almanya'da son zamanlarda kiralar yüzde 9, İsveçte yüzde 15 Fransa'da yüzde 27, İtalyada yüzde 36 arttı.

Batı Almanya'da 50 milyon kişiye ait 12 büyük tekel, 300 finans ve sanayi kurulu ve milyonlarca mark sahibi vardır. Diğer bir grup anonim şirketi vardır, onların elinde 100 milyonun üstünde mark bulunup memleketin sermayesinin yüzde 40'unu elinde tutarlar.

Aynı zamanda, Batı Almanya işçi kadınları insafsızca sömürilmektedirler. Bütün gün durmadan büyük bir gerginlik içinde çalışan kadınlar eve yorgun dönerler. Çocuk bahçeleri ve zavot ye-

mekhaneleri yeterli değildir. Bundan başka, patronlar, kadınları fazla çalıştırarak sömürürler. Bazı işletmelerde kadınlar 10 saat-ten fazla çalıştırılır,

İngiltere'de dokuma işçileri meslekbirliği başkanı Mary Ebbot şunları anlatıyor: «1955'ten beri İngiltere'de Lankasir'de 400'den fazla fabrika kapandı. 100.000'den fazla uzman işçi işsiz kaldı. Şimdi 20.000 işçi iş bulamamakta.»

İşsizlik Avustralya'da da artmaktadır. Bu ülkede 200.000 ailenin geliri güvenilir değildir. 100.000 aile tamamiyle işsizdir. Avustralya'da emekçi kadınlar iki senede 747.000 arttı. Bugün Avustralya'da işçilerin 1/3'ini kadınlar teşkil etmektedir. Kadın işçiler aranmakta. Çünkü, kalifeyesiz kadın emeği, kalifiyeli erkek emeğiyle değiştiriliyor. Kadınlar, haftada erkeklere bakarak 5 sterling daha az almaktadırlar.

Hangi kapitalist ülkesine gidersek gidelim, emeğin sömürüldüğünü, kadınların erkeklerle eşit maaş almadıklarını, işsizliğin hakim olduğunu göreceğiz.

Meksika'da, ilk emekçi kadınlar konferansında, bir indian kabilesi «tarasko»ya mensup bir kadın şunları belirtti: «Burada konuşmak istemiyordum. Evet ne söyleyeceğimi, emek maaşlarının artırılması, ücretli annelik izinleri ve toplumsal sigorta istemele-ri hakkında konuşmalardan öğrendim. Ama ben kızkardeşlerim için ne isteyebilirim sözün gelişi. Onlar hiçbir maaş almıyor, tek sözle bir şeyleri, bir şeyleri yok.»

Meksika'da halkın yüzde 65,35'i köyde yaşar. Köy kadınlarının çoğu tespit edilmiş herhangi bir maaş almadan fermalarda çalışır.

Japonya'da, 10 büyük dokuma işletmesinden alınan verilere göre, işçilerin yüzde 52'den yüzde 72'sine kadarına yasalara göre bile senelik ücretli izin verilmemekte. Japonya işçilerinin genel konferansında bir dokumacı kadın, kadınların ağır çalışma koşullarını anlattı: «Çalıştığımız fabrikada atölyeler son derece sıcak. Biz en çoğu yaz günleri çalışıyoruz, üstümüz başımız ter içinde kalıyor. Kadınlar okadar çok yoruluyorlar ki, yere düşen mekiği almaya takatları kalmıyor. Bazan buna seviniyorlar. Ancak böylece dinlenme fırsatı buluyorlar. Atölyelerden kulaklarımız uğuldayarak çıkıyoruz.»

Bunun için, Japon işçileriyle beraber, büyük işçi grevlerine binlerce kadın işçi de katılmaktadır.

Son yıllar içinde kapitalist ve bağımlı ülkelerde kadınların po-

itlik ve ekonomik haklar için mücadeleleri günden güne artmaktadır.

Sosyalist ülkelerdeki kadınlar onlara örnek olmakta. Bazı ülkelerde kadınların mücadelesi bir gelenek haline aldı. İngiltere'de 100 yıldan, İtalya'da 50 yıldan fazla bir zamandan beri, kadınlar, kendi hakları için mücadele etmektedirler.

Lâkin bu ülkelerde kadınlar yılmadan mücadelelerine devam etmektedirler. İlerici kadın örgütleri, meslekbirlikleri etrafında birleşerek, ayrılığa; barış, ailenin yaşama düzeyinin yükseltilmesi, çocuklarına mutlu gelecek sağlamak için mücadele etmektedirler.

Afrika kadınları toplumun en çilekeş, haksız üyeleridir. Afrika ülkelerinde henüz kadının erkeğe bakarak çok ilkel bir varlık olduğu görüşü vardır. Afrika kadınına, ne vatandaş, ne politik hakları verilir. Bunun için ülkesinin sorunlarını çözümlenmeden yoksundur. Afrikalı kadının gebelik ve annelik iznine hakkı yoktur. Benzeri hal karşısında işi bırakmak, sonra tekrar iş aramak zorundadırlar.

Geçen sene 8 Mart münasebetiyle Kamara Lofu raporunda sunuları belirtti : «Bütün ülkelerde, bu arada kapitalist ve sömürge ülkelerde kadınlar hakları için mücadele etmekte ve aynı zamanda kendi ülkelerinde ulusal-kurtuluş hareketine de katılmaktadırlar. Bu her iki amaç birbiriyle sıkı sıkıya bağlıdır. Çünkü sömürgeciler kadınları cahillik, haksızlık ve esaret altında tutmaları için bilinçli olarak bazı eski gelenek ve dinî inançları desteklemektedirler.»

Afrika ülkelerinde çokevlilik henüz yürürlüktedir. Afrika kadınları aynı zamanda zorla evlenmelere karşı mücadele etmektedirler.

«Bizim şimdi en büyük işimiz, zorla evlenmelere, kadın ticaretine karşı kadınları örgütlemektir», dedi Sudanlı Jana Marten. «Kız, evleneceğini düşünürken anlıyor. Evlenen kız için para veya havyan vermeye mecburdur.»

Gine Cumhurbaşkanı Seku Ture konuşmasında şöyle dedi: «Biz gençleri eşitlik ruhunda eğitiyoruz. Aynı zamanda kadınların eşitliğinin kitaplarda yazılı olarak kalmamasını da hatırlatıyoruz. Ama çeşitli ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı bunu uygulamak pek kolay olmuyor.»

Kongo kadınlarının hayatı ne berbat! İq kavgalar delik deşik etti onları. Bunların nedeni emperyalistlerdir. Bu ülkenin halkı cahillik ve ıstırap içindedir. Kadınlar toprağı ilkel bir şekilde işle-

mektedirler. Yaşamaları için en önemli şeyi, suyu, çok uzak bir yerden yaya gidip alıyorlar. Üstelik kadın birkaç para kazandıysa, kocası elinden hepsini alır.

«Sömürgeciliği kapıdan kovun, o, pencereden girecek. Uyanık olun!» deniyordu 1961 de Kahire'de yapılan Asya-Afrika kadınları konferansında.

«Önceleri esirdik, çilemiz iki kattı. Mal'dık ve mal gibi de satılıyorduk. Şimdi benim ülkem kadınların kabiliyetine inanyor. Geçmiş esirlikti, bugün özgürlük.»

Bu sözleri, Asya ve Afrika konferansında hazır bulunan Gine kadınları temsilcisi söyledi. Sarı, beyaz, siyah ırktan, müslüman, katoligi ve ateisti, halk ve burjuva katlarından kadınlar, kadının sömürge ve aile esaretinden kurtulmasını görüştüler. Rapor ve konuşmalarda ve konferans dokümanlarında ortak düşman olan kapitalizm eleştirildi.

Konferansa katılan delegeler kadınlara bütün meslekleri edinme hakkı verilmesini, kadına, ailede ve aile dışında eşitlik verilmesini, uzmanlıklarının yükseltilmesine müsaade edilmesini, mesleklerinde de politik bakımdan yükselmelerine engel olunmamasını istediler.

Fransız gazetecisi Bayan İvon Kiles «Jenşçini Mira» dergisinde heyecanlanarak şunları yazdı: «Konferans delegeleri Güney Afrika delegesini dinledi. Bu kadın, dayanışmanın sözle değil de, gerçekten olmasını istedi. Delege kadınların gözleri yaşlarla doldu. Onların gözleri önünde sömürgeciliğin içyüzü meydana çıktı. Bu canavar daha da yaşamakta. Sömürge halklarının canı kanı, elem ve kederi üstüne yerleşmiş sefa sürmektedir. Bu canavar cahillik, açlık, yokluk, adaletsizlik, kaynağıdır.»

Konferansta sömürgecilik esaretinden yeni kurtulan ülkeler kurtuluştan sonraki büyük başarılarını anlattılar. Örneğin kurtuluşa dek Gana'da yüksek öğrenimli bir tek kadın yokmuş. Şimdi 3 kadın yüksek öğrenim görmüş, 18 kadın yüksek okulda öğrenim görmüş, üniversitede de 50 kız okumaktadır.

«Biz kurtulduktan sonra, dedi Gana temsilcisi, bizim Cumhurbaşkanımız Gana'nın bağımsızlığı, Afrika halkları esarettten kurtulmayınca tam bir bağımsızlık sayılamaz. Bunun için ilk işimiz sömürgeciliği tamamiyle yoketmeye, barışı korumaya yönelmeli, çünkü onlarsız ne ilerleyiş, ne de başarı olur.»

Gine'de bir yıl içinde okul sıralarına 30.000'den fazla kız ve erkek alınmış. Bu sayı 60 yıllık sömürgece okuyanların sayısına

eşittir. Konakri'de kadın lisesi ve kadın pedagoji okulu kuruldu. Kızların ve kadınların öğrenimini sağlamak amacıyla kurslar açıldı. Yaşlılara da kurslar açıldı. Pratik staj da düzenlendi. Emekçi kadınlara emekte eşitlik ve annelik hakları sağlandı. Gebe oldukları zaman, doğurmadan önce 6 ay izin ve doğurduktan sonra da 8 ay ücretli izni var. Aynı zamanda doktorluk yardımı da parasızdır. Hattâ bütün Gine'nin cüngullarda bulunan köylerinde bile kadın artık uyanmıştır. Binlerce Gine kadını ülkesinin bayındırlığına katılmaktadır.

Mali kadınları, Mali'nin sömürge kurtuluş mücadelesine faal olarak katılmıştır, dedi Mali temsilcisi. Bugün halkın hayatının iyileşmesine katılmaktadır. Gönüllü olarak doğumevleri, dispanser, okul, yol sulama kanalları kuruculuğuna katılmaktadırlar. Halk ordusuna ve halk yığınlarının eğitimine katılmaktadırlar. Mali kadınlara eşitlik verildi. Erkeklerle beraber parlamentoya, politik ve toplumsal örgütlere katılmaktadırlar. Kadınlar öğretmen, ebe ve hemşire olarak çalışmaktadırlar. Sömürgecilik derin yaralar açtı ve bunlar tedavi edilmelidir. Yoksulluk, sağlık için hiçbir koşulun olmamasından, sömürücülük öyle kurbanlar alıyordu ki, bu ahalinin yüzde 60-70'ini kapsıyordu. 85 yıllık bir sömürgecilik hayatında bu ülkede halkın yararına tek bir sağlık yurdu, tek bir girişkenlik kalmadı. Fakat Mali kadınları bütün Mali halkıyla beraber nefret edici sömürgecilikten tek bir eser kalmaması için elinden gelen güçle çalışmaktadırlar.»

Delegeler, kadınların ağır durumlarından söz ettiler. Açlık, kapitalist çiftliklerinde ücretsiz ağır emekten ibaretti hayatları. Güney Rodezya delegesi şunları belirtti: «Bizim hiçbir şeye hakkımız yok. Her yerde işsizlik hakim. Gündelikler en kıt bir geçinmeye bile yetmiyor. Halk açlık içinde. Kimsesiz, biçare çocukların sayısı da gittikçe artmaktadır.»

Güneybatı Afrika'sı delegesi Deyzi Makivane kadınların, hele küçük çocuklu kadınların yaşadığı şartları anlattı: «İngiliz esareti altında bulunan Bazutolent'te yerli halk açlık içinde didinir. Kadınların durumu çok ağır. Toprağı, çocuklarını sırtlarına vurup sabahtan akşama kadar yakıcı sıcakta, işlemektedirler. Güney Batı Afrika'da kadınlar birer hademe olarak çalışır. Maaşları çok düşük olup ayda 1-2 funt alırlar. Onları kimse insan yerine saymaz.»

Kenya mümessili Peres Vera Ambito şöyle dedi: «Afrika'nın zenginliği, ahali için bir sefalet kaynağı haline getirilmektedir. Topraklarında bir maden vb. kaynak buldu mu, emperyalistler bunu kendi çıkarları için kullanmaktadır. Aynı zaman içinde gö-

rülmedik sömürü ve ezgi var. Afrika'nın zenginlikleri hiçbir vakit halkın yararına, yoksulluğa, cahilliğe ve hastalıklara karşı kullanılmamıştır. Biz, kadınların, özel ve devlet sektöründe eşitliğini savunuyoruz. Erkeklerle eşit olan emekte kadınlara daha az ödeniyor. Bu ayırma, (diskriminasyon) hele de zenci kadınlara çok kötü uygulanıyor. Onlar beyaz kadınlardan daha az para almakta. Biz aradaki farkı kaldırmaya ve eşitlik yaratmaya çalışıyoruz. Afrika kahramanı Patris Lumumba'nın örneğini izleyerek Afrika kadınları olan bizler, erkeklerle omuz omuza vererek Afrika'nın tamamıyla kurtuluşu için savaş yürütüyoruz.»

Konferansta kabul edilen konuşmalarda, söylevlerde, belgelerde, Afrika kadınlarının inancı görülmekte. Onlar sömürgeciliğin sonunu görmekte, halkların özgür ve mutlu olacaklarına inanmaktadır.

Sahra bölgesi delegeleri, Fransa hükümetinin Sahra'da hidrojen bombasını denemeyle, antlaşmayı bozduğundan protesto ettiler. Bununla ilgili binlerce kadın protesto gösterilerine katıldı, böylelikle barış ve silâhsızlanma için kesin olarak savaşacaklarını bildirdiler.

Savaş kanun dışı olmalı, fikrini ileri sürdüler.

«Bütün dünya kadınlarıyla birlikte Kamerun kadınları da Sovyetler Birliği'nin bütün münakaşalı sorunların barışçıl yolla çözümlenmesi, tam ve genel silâhsızlanma taraftarıdır, dedi Kamerun kadınlar cemiyeti sekreteri Marta Uondie. Savaşçı Kamerun kadınları için Amerikan, İngiliz ve Fransız askerlerinin Berlin'de bulunması, bir nevi sömürgeciliktir. Biz, dünyada barış olması için her şeyden önce her nevi esaret ve ayrılığın ortadan kaldırılmasını şart koşuyoruz.»

Sömürgeciliğe karşı mücadelede Afrika kadınları arasından çok iyi yönetmen ve topluncular yetişti. Örneğin Gine'de Demokratik Partinin kadınlar kolu sekreteri Kamara Lofu, bakan rütbesinde olup sosyal sorunlar devlet sekreteridir. O, Bangoru Mafori ile birlikte Gine kadınlarının sömürgeciliğe karşı savaşlarının başına geçti. Onların yönetmenliğinde kadınlar ülkede büyük bir güç haline geldi. Onlar, bugün, Gine kadınlarının eğitim ve öğrenime, halk idaresinin yasalarını yerine getirme çabasıdadırlar.

Kenya'da ve bütün Afrika'da, Afrika ulusal kadın seksiyonu üyesi Peres Vera Ambito büyük bir otorite sahibidir. Kahire'de konferansa gecikmemek için daha ekim 1960 yılında memleketinden çıktı. Bütün yolu yaya geçti. Uganda hududuna kadar geldi. Bu-

rada Britanya polisi onu yakalayıp mahpusa attı. Üstünde ne kadar para varsa alındı. Bir süre sonra serbest bırakıldı. Açlık ve terörden bitkin kalan kadın güç halle Sudan hududuna vardı. Orada ona köylüler göz kulak oldular. Sudan hükümeti Kahire'ye gitmesine yardım etti. Kenya'nın kahraman temsilcisi dört ay yolculuğuna rağmen konferansa katıldı. Orada: «Yaşasın özgürlük için savaşanlar! Biz daima onlarla beraber olacağız» sloganını bağırdı.

Uluslararası Demokratik Kadınlar Federasyonu genel sekreteri Karmen Santi, Afrika yolculuk izlenimlerinde Nijerya'dan, diğer bir Afrika yönetmeni Malama Gambo için çok şeyler yazdı. Malama Gambo'nun hayatı bir efsaneye benzer. O, Nijeryo prensinin on kadından birisidir. Güney Nijerya'da kocasının haremde yaşardı. Günleri binbir güçlülüklerle dolu ağır geçiyordu. Fakat Malama Gambo okur yazarmış. Bir defa, gazetede Nijerya vatanperverlerinin ulusal bağımsızlık için yürüttükleri savaş hakkında bir yazı okudu. Bu yazı, ona cesaret verdi ve o haremde kaçtı. Annesinin yanına döndü. Nijerya halkının savaşlarına katıldı. Malama Gambo şimdi Kuzey Nijerya'da ilerici birliğin yönetmenlerinden biridir.

Afrika'nın ünlü eylemcilerinden biri de Ranson Kutı'dır. O, UDKF başkan yardımcısıdır. O, izlenmesine ve teröre rağmen politik mücadelesine devam etti. Onda okadar sağlam bir irade vardı ki, güçlülüklerle rağmen, hiçbir şeyden korkmadı.

Vuroy Esan Nijerya'da tek prenses kadındır. O, bir lise yönetmekte ve bununla kadınlar arasında faydalı çalışmalarda bulunur.

Ana Keyta, parlamentoda milletvekilidir. Sudan partisinin Politbüro üyesi olup, kadın seksiyonunun da genel sekreteridir.

Elizabet Makefink Afrikalı kadınların mertçe savaşlarını bilir. O, Güney Afrika Birliğinin tarım işçileri federasyonunun yönetmenlerinden biridir. Hükümet onu doğduğu şehirden kovdu Johannesburg bölgesinde beş meslekbirliği kadın yönetmeni, hayatları pahasına, Güney Afrika kadınlarının ailelerinde hayatı iyileştirme mücadelesine girişti.

Gine kadınları sömürgeciliğin yaralarını hiç unutmuyor mu? Onlar ulusal kahramanları olan Kamari Bali'nin hatırasını büyük bir saygıyla anarlar. K. Bali ulusal kurtuluş mücadelesinde canice öldürüldü. Kameri çocuk bekliyormuş. Bir ücretli Fransız askeri bıçağı karnına saplamış. Kameri ve rahmindeki çocuk ölmüşler.

Afrika kadınları önünde nasıl görevler durmakta? Sömürgecilik esareti altında olan halkların birinci işi, bağımsızlıklarını ka-

zanmaktır. Yeni kurtulan ülkelerin kadınları önünde, memleketi tamamiyle bağımlılıktan kurtararak, eski anlayışlara karşı mücadele yürütmek, kadınları memleketin büyük bir toplumsal gücü haline getirmektir.

Afrika kadınları önünde daha birçok sorunlar durmakta; askerî üsleri kaldırma savaşı, yabancı askerleri anavatan topraklarından kovma, tam ve genel silâhsızlanma, atom bombasını yasaklama vb. görevler.

Uyanmakta olan Afrika kadınları büyük bir güçtür. Devlet idareleri onların isteklerini gözönünde bulundurmamak zorunluğundadır.

Karmen Siti kendi izlenimlerinde, Afrika için daha neler neler yazmadı: «Afrika kadını öğretmen olsun, hemşire olsun, memur olsun, köylü veya işçi olsun, kendilerinde bir gurur duyarlar. Onların yüzlerinde ve vücutlarında geçmişin kalıntısı olan çizgiler görülür. Bunlar, onlara, köylerde kooperatif işletmesi kurmalarına, halkın yaşayış düzeyini yükseltmeye, yeni okul inşaatına engel olamamaktadır.»

Afrika kadınları savaşlarında yalnız değildirlir. Onlar bütün dünya kadınları tarafından desteklenmekte.

Bulgaristan kadınları enternasyonal bir ruhta terbiye edilmiştir. Onlar, Afrika kadınlarının mücadelesini yürekten destekler. Onların politik ve ekonomik bağımsızlığı mücadelesini alkışlar. Onlar, Bulgaristan Kadın Komitesine konuk olarak geldiklerinde böyle ağırlandılar.

Bulgar uzmanları aileleriyle birlikte uzak Afrika ülkelerine gider. Orada onlara yaklaşır, onlara Yurdumuzu anlatır, onlara yardım eder.

Sömürgecilik, XX. yüzyıl uygarlığının bir yüz karasıdır. O, yeryüzünden yokedilmelidir. Sömürgecilikten kurtulan ve özgürlükleri uğrunda savaşan halkların her geçen günle artmakta olan gücü bunu gösterir.

Dünya sosyalist düzeni de buna bir garantidir. Sosyalist ülkeler sömürge altında ve bağımlı ülkelere emperyalizmden kurtulmaları için canı gönülden yardım eder.

Çağımızın en büyük özelliklerinden biri de sömürgeciliğin hızla çöküp yokolmasıdır. Büyük Ekim Devriminin yıldızı, sömürge ve yarı-sömürge halklarının özgürlük yoluna ışık tutmaktadır. Afrika ve Amerika'nın çehresi değişmekte. Lâtin Amerika ülkeleri savaş-

maktadır. Küba devrimiyle emperyalizme ve kapitalizme karşı cephe daha da genişledi.

Sömürge altında bulunan halkların savaşı sayesinde, İkinci Dünya Savaşından sonra sömürge esaretinden birçok ülkelerde bir buçuk milyardan fazla insan kurtuldu. Bu ise insanlığın yarısı demektir. Fakat sömürge altındaki halkların savaşı durmadı ve bütün dünyada tam özgürlük ve bağımsızlık hâkim olmayıncaya dek de durmayacaktır.

BMT XV. genel toplantısında Sovyetler Birliği temsilcisi şöyle dedi: «Bakın şimdi sömürgelerde neler oluyor. Afrika bir yarıadağ gibi kükredi ve kükremekte.»

Gerçek bu. Afrika büyük bir kıtadır. Ekvator buradan geçer. Yeraltında binbir türlü zenginlikleri var. Bugün orada sömürgeciliği atmak için çetin mücadele yürütülmekte. Yakında Afrika kıtası haritası üzerinde dört kara nokta vardı. Bunlar İngiliz, Fransız, Belçika ve Portekiz sömürgelerini gösteriyordu. Bu uçsuz bucaksız emperyalist okyanusu, esareti ve barbarca sömürüsü içinde sadece birkaç adacık bağımsız ülke vardı. Bugün burada durum bambaşkadır. Afrika kıtasında siyah noktalar azaldı. Onlar da Angola, Mozambik, Kenya, Rodezya vb. dir. Şimdi yeni bir Afrika meydana gelmekte, kurtuluşuna kavuşan halklar gelişme ve ilerleyiş yolunu tutuyorlar.

Sömürgeciliği yoketmek, bütün dünya ilerici güçlerin ortak çabası sayesinde gerçekleşti. Afrika'da son emperyalist sömürge zincirinin kopacağı gün de pek uzak değildir.

Sömürge altında bulunan halklar, büyük ezgi, cefa altında inlemekte. Kurtuluşuna ulaşan ülkelerse bu yaraları sarmaya çablıyor.

Afrika dünyanın en zengin bir kıtasıdır. Yeryuvarlağının yüzde 20,5'nin Afrika'da bulunduğunu çok kişi belki de bilmez. Kapitalist dünyada en çok uranyum yatakları Afrika'da bulunur. Bununla beraber demir madeni yatakları yüzde 34, krom yüzde 74, kobalt yüzde 51,4 elmas yüzde 90, Mangan yüzde 27, bakır yatakları yüzde 77,3, yedek kömür yatakları 5 milyar ton vb. burada bulunur. Sadece Kongo nehrinin sularından faydalanılırsa yaklaşık olarak 240 milyar saat elektrik enerjisi elde edilecektir. Dünyada Hindistan cevizi elde ediminin yüzde 85'i, kakaonun yüzde 63'ü Afrika'ya düşer.

Gelgelelim Afrika aynı zamanda en fakir bir kıtadır. Dünyada sanayi üretiminin yüzde 1'i Afrika'ya düşmekte. Bu ise dünya

gelirinin yüzde 3'ünü teşkil etmektedir. Afrika işçileri dünyada en düşük gündeliği almaktadır. Halka hiçbir doktor yardımı gösterilmez. Togo'da kurtuluş arifesinde bir doktora 35.000 kişi düşüyordu. Kamerun'da 23.000 kişiye bir doktor düşüyordu. Nijerya'da ciizzamlı 400.000 hastaya bakan bir doktora 53.000 kişi düşüyordu. Portekiz'in bütün Afrika sömürgelerinde sadece 380 doktor vardı.

Afrika çocuklarının durumu çok kötüydü. Bazı bölgelerde çocuk ölümü yüzde 60'ı buluyordu. Nijerya'da 1000 doğan çocuktan 78'i bir yaşına varmadan ölüyordu.

Sömürgeciler Afrika halkını ölüme mahkûm etti. XVI. yüzyıl da bu kıtanın ahalişi bütün dünya ahalisinin yüzde 20'siydi. XX. yüzyılda bu yüzde 8'e düştü. Örneğin Kongo'da bundan 50 yıl önce 80 milyon can vardı. Şimdi bu sayı 14 milyondur. Sadece esir ticareti 100 milyon Afrika'nın canını aldı.

Sömürgeciler Afrika'lıların toprağını elleri altına aldı. Ceza-yir köylüleri ahalinin yüzde 98'ini teşkil etseler de, işlenir toprağın sadece 1/3 düşüyordu onlara. Britanya Kamerunu tarım ülkesidir. Ama topraklarının sadece 1/9 işlenir. Güney Rodezya'da, 22 milyon Afrikalı yaşarken toprağın yüzde 41'ini işlerler, kalan toprak 50.000 Avrupalının elindedir. Kenya'da beyaz göçmenler toprağın en iyi kısmını aldılar. Afrikalıları bataklık, hastalıklı yerlere ittiler. Halkın yüzde 1'ini de teşkil etmiş olan göçmenler, toprağın 1/4'ini ellerinde tutmakta, 6 milyon Afrikalı geri kalan toprağı işlemekle yetinirler.

Afrika köylüsünün, sömürgelerde senelik geliri Doğu Afrika'da bir buçuk günde bir Avrupalının aldığına eşittir. Rodezya'da 220 bin Avrupalı var. İşlenir toprağın yarısından fazlası onların elinde. Milyonlarca Afrikalı ise verimsiz topraklara kovulmuştur. Bu ise memleket topraklarının yüzde 22'sini teşkil eder. Bunun için Rodezya'da şöyle bir lâf dolaşır haklı olarak: «Beyazlara buraya geldiklerinde onların ellerinde mukaddes kitaplar, bizim ellerimizde toprak vardı. Şimdi toprak beyazların eline geçti, Mukaddes kitap bizim elimize.»

Sömürgeciler amansızca Afrika işçilerini sömürürler. Afrika işçisi Avrupalı işçiye kıyasla ortalama olarak 12 defa daha düşük maaş alır. Güney Rodezya maden ocaklarında beyazlar, karanlıktan 16 defa fazla maaş alırlar. Kamerunda beyaz bir işçi kadın ayda 65.000 frank alırken siyah işçi kadın 4.000 alır. Kenya'da Avrupalılar ahalinin yüzde 1'dir, fakat memleket gelirinin yüzde 85'i onların eline geçer. Güney Rodezya'da yasa, işçileri üçe

ayırır. Şüphesiz «A» gruba Avrupalılar, «B» gruba yerliler, «C» gruba siyahlar girer.

Sömürgecilerin sömürü rejimi, zorla işletmekten ibarettir. Bu Portekiz sömürgelerinde temel bir yasadır. Buna göre yaşlı bir erkek ve kadın beyaz efendilerine zorla işlemek zorunluğundadırlar. Angolada 880.000 Afrikalı bütün yokluk ve güçlüklerle katlanarak zorla toprağı işlemekle karşı karşıyadırlar. Hele özel işletmelerde emek çok ağırdır. Çiftlik sahibi nasıl işgücü isterse öylesi verilir ona. Maden ocaklarında da çalışma şartları ağırdır. Bu, yaşamak için ne kadar büyük güçlüklerle katlandığını anlamak güç değildir. Halk ferma ve maden ocaklarında çalışmadan yaşayamaz. Karılarını yanlarına alamazlar. Burada aile hayatı hemen hemen yok gibidir.

«Sıradan bir esirlikte yerliler hayvan gibi alınıp satılır. Onun sahibi ona kendi beygiri gibi bakar. Ama zorla çalışma biçimi hiç de buna benzemez. Onların hallerinden kimse anlamaz» diye yazdı Portekiz ordusundan yüzbaşı Galvao,

Avrupa tüccarları, hükümetlere müracaat ederek ucuz bir fiyat karşılığında bahçıvan veya aşçı alırlar. Buna karşılık olarak hükümet verdiği her işçiye karşılık olarak 5,25 dolar alır. Amerikan gazetecisi Ganter'in yazdığına göre: «Portekiz idarecileri zorla çalıştırılanların hesabına her yıl 1 milyon funto dolayında altın alır.»

Uganda'da bir ayda işçiye 84 şiling ödenir. Bu para efendinin köpeğini doyurmaya yetmeyecek kadar azdır. Polis köpeklerine ortalama 6 sterling veya 120 şiling para harcanır.

Sömürgeciler Afrika emekçilerini cahillik içinde tutar. Birçok Afrika ülkesinde yaşlı ahalinin yüzde 60-80'i cahildir. Bazı ülkelerde cahillik yüzde 95'tir. İtalya'nın eski sömürgesi olan Somalya'da ahalinin sadece yüzde 2,3'ü, Portekiz memleketlerindeyse yüzde 3'ü okur yazardır.

Mozambik'in 6 milyon halkından şimdiye kadar yalnız bir Afrikalı yüksek öğrenim görmüştür, halkın yüzde 99'u cahildir.

Emperyalizm ve sömürgecilik, sömürge halklarını biyolojik bakımdan da sakatladı. Halkın ömrünü kısalttılar. Emperyalist memleketlerde hayat süresi ortalama 65 yaşken, az gelişmiş memleketlerde bu 33-35, Afrika sömürgelerindeyse 23-30 yaş dolayındadır.

Aynı zamanda sömürgeciler buradan büyük kazanç sağladılar. Az gelişmiş ülkelerin en büyük sömürücü Amerikan emperyalizmi-

dir. Amerikan tekelleri Afrikayı da soymaktadır. Onların, burada, Amerika'ya bakarak, elde etikleri ortalama kâr yüzde 7,5 daha fazladır.

İngiltere'nin kendi topraklarından 23 defa daha büyük bir ölçüde sömürgeleri vardır. Burada 40 milyon insanı sömürmektedir. İngiliz emperyalizmi hâlâ Rodezya, Nâsalent, Kenya ve daha birçok ülke, ada ve bölgelerde at oynatmaktadır.

Fransa'nın kendi topraklarından 6,5 kere daha büyük sömürgesi vardı. Belçika, Hollanda, İspanya, Portekiz, ABD vb. ülkelerin hâlâ sömürgeleri var.

Sömürgecileri Afrika halklarını haksızlığa mahkûm ettiler. İngiliz sömürgecileri Kenya'da büyük bir toplama kampı açtı. Halka karşı bombardıman uçaklarını ve orduyu çıkardılar.

Güney Afrikalı, Brikoatersant üniversitesinde hukuk hocalığı yapan Culus Lüis şöyle dedi: «Afrika halklarının bugünkü hukuki durumu öyle ki, polis her vakit, gündüz olsun, gece olsun, Johannesburg sokaklarında istediğini tutuklayabilir.»

Sömürgeciler, Afrika ülkelerinden, yeni harp hazırlığı için de istifade ederler. Amerikalıların Fas, Tanganika, Kenya, Uganda, Etiyopya, Nijerya, Tunus, Güney Afrika Birliğinde hava ve deniz üsleri var. Fransa ve İngiltere'nin de Afrika'da askeri üsleri vardır.

Fakat Afrika halkları artık emperyalizm ve sömürgecilğe hayır diyor. Artık yılmadan kendi özgürlük ve bağımsızlıkları için savaşmaktadırlar. Artık, bütün halklararası konferanslarda ve kürsülerde, Afrika ülkeleri temsilcilerinin kesin hayır sesi işitilmektedir.

Geçen sene Kazablanka'da ocak ayında 6 Afrika ülkesi toplandı. Burada Afrika halklarının ulusal-kurtuluş hareketi için önemli bir belge kabul edildi.

«Biz, yabancı esaret altında bulunan Afrika halklarının kurtulmasına çaba göstereceğimizi bildiririz. Biz sömürgecilik ve yeni sömürgeciliğin, bütün biçimlerinin yok edilmesi için yardımımızı ve desteğimizi esirgemeyeceğiz. Afrika'da yabancı asker ve üslerin kurulmasına izin vermemeye kararlıyız. Benzeri olaylar, Afrika halklarını tehlike karşısında bırakmakta. Elimizden geleni yaparak Afrika'nın politik ve ekonomik gelişmesine engelleri ortadan kaldıracğız.»

Bu beyannameyi 6 bağımsız Afrika ülkesi temsilcisi imzaladı

ve bütün Afrika halkları tarafından büyük bir sevinç ve umutla karşılandı.

Yeni kurtulan Afrika ülkeleri, bugün henüz sömürge altındaki Afrika ülkelerini destekler, onlara örnek olur, onlara geleceği gösterir.

Genç Afrika cumhuriyetleri, şimdi yeni hayatı kurmağa başladı. Onlardan, Gana ve Gine Cumhuriyetleri büyük başarılarla ulaştı. 1959 yılında Gana Cumhuriyeti halkı birinci beşyillik plânı uygulamaya girişti. Burada artık ayakkabı, kibrit fabrikaları, süt zavodu, vb. işletmeler kuruldu. Memlekette geniş ölçüde kooperatifçilik var. Devlet Tarım İşletmeleri kuruluyor. Makine Traktör İstasyonları kuruluyor. Gana hükümeti halkın durumunu iyileştirmeye çalışmaktadır. İş ücreti gittikçe yükseliyor. Sağlığı korumaya ve öğrenime önem veriliyor. Öğrencilerin sayısı 4 misli arttı.

Bağımsız Gine'nin ilk adımları çok zordu. Fransız sömürgeci-leri böyle zengin bir memleketi ellerinden kaçırdıklarına neler yapmadılar. Gine'ye ekonomik boykot ilân ettiler. Oradan uzmanlarını geri çektiler. Birçok zavot ve işletmeyi bozup geri aldılar. Gine halkı bunu büyük bir kinle karşıladı. Fransızlar demiryolu hattını bıraktılar, fakat bütün personeli aldılar. 1958 yılına kadar bu alanda yüzde 45-53 kayıp vardı. Fakat Fransızlar burasını terkedince, Gine'liler bütün işi kendi ellerine aldı. Bütçeği iki misli artırdı. Kâr elde ettiler. Hattâ demiryolunun iyileştirilmesine bile para ayırmaktadırlar. Yiyecek şeylere gelince piring, un, muz gibi maddeleri kendileri elde eder.

Çekoslovakya ve Sovyetler Birliği Gine'ye yiyecek maddeleri yollar. Bulgaristan Çekoslovakya ve Demokratik Alman Cumhuriyeti buraya doktor, mühendis gibi uzmanlar yollar. Gine halkı, büyük bir sevinçle yeni hayatı kurmaktadır. Kurtuluşa kadar Gine'lilerin yüzde 90'ı cahildi. 1961 yılında öğrencilerin sayısı 200.000 arttı. Zorunlu 6'ncı sınıf öğrenimi olma kanunu çıkarıldı. Yeni okullar kurulmakta, yeni öğretmenler yetiştirilmektedir. Sadece bir yıl içinde 3 stadyum, 28 hastane, 228 kooperatif mağaza kuruldu. Sovyetler Birliği ve sosyalist memleketler Gine'ye politenik enstitüsü vb. kurmaktadır.

Afrika ülkeleri emperyalizmi yendi.

Ama ne de olsa henüz 60 milyon Afrikalı kurtuluşunu beklemekte. Cezayir halkı da kurtuluşuna kavuşmak için çok kan döktü. Kongo halkı da yılmadan özgürlüğünü savunmaktadır. İngiliz sömürgesi olan Kenya, görülmedik sömürüye karşı ayaklanmak-

tadır. Portekiz sömürgesi olan Angola ve Mozambik halkı da savaşmaktadır.

Afrika savaşmaya devam ediyor.

Emperyalistler kendi sömürgelerinin azalması karşısında telaşlanıyor. Halkların artmakta olan kurtuluş hareketini durdurma çabalarında bulunmaktadır. Fakat, onlar artık halkın ulusal kurtuluş hareketini durduracak bir durumda değildirler. Çeşitli ülkelerde çeşitli manevralar yaparlar. İdare başında kendi adamlarını bırakırlar. Böylelikle, kendi adamları sayesinde sömürülerini devam ettirmek istemektedirler.

Fakat sömürge halklarını emperyalistlerin aldatmaları tarihe gömüldü. Artık halkların kaderiyle oynayamazlar. Sömürge halkları, İkinci Dünya Savaşı'ndan önceki durumdan çoktan uzaklaşmışlar. Bu ülkeler, politik bakımdan gelişti. Tecrübe edindi. Savaşta çelikleşti. Bugün, bütün vatansever, demokratik ve işçi partilerinin savaşlarını örgütlemektedirler. Başta Sovyetler Birliği olmak üzere, Sosyalist ülkelerde kendi savunucularını görürler.

— 0 —

- Yakında Çıkıyor.
- Kitapçılara ve 10 adetten fazla siparişlerde, % 25 indirimli gönderilir.
- 20 liraya kadar olan siparişlerde, posta pulu gönderiniz.
- **İsteme Adresi :**
ÜRÜN YAYINLARI
P.K. 41 Sirkeci-İSTANBUL

DER-DA

(DERGİ DAĞITIM)

dergi er:

+ ○ ÜRÜN	○ KATKI
+ ○ MİLİTAN	+ ○ AŞAMA
○ YENİ ADIMLAR	+ ○ YENİDÜNYA
○ TÜRKİYE DEFTERİ	+ ○ BİRİKİM
○ YARINA DOĞRU	○ SED
○ SOYUT	○ KÖKEN
○ YEDİNCİ SANAT	○ ÇAĞ
○ GERÇEK SİNEMA	○ YAZI
+ ○ İLKE	+ ○ EMEKÇİ

gazeteler:

- ★ SOSYALİST ★ SOSYALİST GENÇLİK
★ ÖNCÜ ★ EMEKÇİDEN MEKTUP

kitaplar:

- G. DİMİTROF, Seçme Eserler, cilt: 1 ..... 25 T.L.
- G. DİMİTROF, Seçme Eserler, cilt: 2 .... 20 T.L.
- LENİN, Proletarya Partisi Üzerine ..... 6 T.L.
- Marksizm ve Sovyet Hukuk Teorisi ..... 25 T.L.
- Amerikan Basınında Türk Kurtuluş Savaşı ... 20 T.L.
- ADRES : Cağaloğlu Yokuşu, Kemaliye Han, 4/14, İSTANBUL
- DAĞITIM ŞARTLARI : Dağıtım yapılan yayınlar, bayilere % 25 indirimli, ödemeli gönderilir. 50 Liraya kadar talepler karşılığında, pul gönderilmesi rica olunur. Dergilerin eski sayıları bulunur.

Faşizme karşı mücadelenin büyük önderi

GEORGİ DİMİTROF

SEÇME

ESERLER

temel
yayımlar

★ BİRİNCİ CİLT : 25 Lira (toplatıldı)

★ İKİNCİ CİLT : 20 Lira (yeni çıktı)

Genel Dağıtım

: TEMEL YAYINLAR
Necatibey Cad. 25/9
Yenişehir - ANKARA

ODAK YAYINLARI

● Aşağıdaki listede bulunan kitapları posta masrafları ya-
ynevimizce karşılanmak üzere % 25 tenzilatlı olarak ve öde-
meli temin edebilirsiniz.

1 — KAPİTAL 1 — 1	Karl - Marx	35 TL.
2 — KAPİTAL 1 — 2	Karl - Marx	35 TL.
KAPİTAL 1 — 3	Çıkıyor	
3 — Sosyalizmin Alfabetesi	Loe Huberman	8 TL.
4 — Bilimde ve Felsefede Dialektik nedir?	Ali Kızılırmak	5 TL.
5 — Emperyalizm Çağı	H. Magdoff	15 TL.
6 — Sendikacılık ve siyaset	Alpaslan Işıklı	40 TL.
7 — Konut sorunu	F. Engels	10 TL.
8 — Lenin'den anılar I	Kurupskaya	10 TL.
9 — Lenin'den anılar II	Kurupskaya	15 TL.
10 — Lenin'den anılar III	Kurupskaya	12.5 TL.
11 — Tarihte neler oldu	G. Childe	30 TL.
12 — Kır yoksullarına	Lenin	8 TL.
13 — Leninizmin esasları	J. Stalin	10 TL.

● Genel Dağıtım :

Odak Yayınevi

Atatürk Bulvarı
Yüksel Çarşısı 105/13
Kızılay / ANKARA

çağrı yayınevi

- FAŞİZME KARŞI SAVAŞ
KONUŞMALARI
J. STALİN (ÇIKTI)
  - BULGARİSTAN DEVRİMCİ
GENÇLİK HAREKETLERİ
TARİHİ (ÇIKTI)
  - MATERYALİZM ve AMPİRİOKRİTİSİZM
V. İ. LENİN (ÇIKIYOR)
- ÇAĞRI YAYINEVİ
İzmir Cad. 38/11 YENİŞEHİR ANKARA
- ANKARA DAĞITIM / ANKARA DAĞITIM
- İZMİR ve İSTANBUL DAĞITIM / GE - DA

resimli
**TÜRKİYE
İŞÇİ SINIFI
TARİHİ**

FIYATI 3 LIRA.. PUL KARŞILIĞI GÖNDERİLİR.
TOPLU SİPARİŞLERDE % 25 İNDİRİM YAPILIR.
ADRES: CEMALÖZÜLÜ MURDOĞMANIYE CAD. GARİFTE
İŞ HANI. KAT: 2. No: 36/203 - İSTANBUL

TÜSTAV

10 Lira